

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

แผนงานวิจัยเรื่องการสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชน
เขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม)

Adding Value to Cultural Tourism: Exploring ways to increase Tourism's
Impact with Community Resources along Khmer Civilization in The
Southern Isan-Cambodia (Phimai-Angkor Wat/Angkor Thom)

โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จنگล จันท์เรือง และ คณะ
กุมภาพันธ์ 2562

เลขที่สัญญา RDG 60T0028

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์
แผนงานวิจัยเรื่องการสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชน
เขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พินาย-นครวัดนครธม)

คณะผู้วิจัย	สังกัด
ผศ.ดร.จกกล จันทรเรือง	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน
นางนิลบล วิโรจน์ผดุงพงศ์	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน
ดร.โชติกา ฉิมงามเสริฐ	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน
นางสาววีรยา มีสวัสดิกุล	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน
นางศศิธร รัตนประยูร	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน
นางสาวภควรรณ วรรณวัติ	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน
นางสาวปติวรรณ ฝ่ายโคกสูง	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ดร.วิษณุ ปัญญาองค์	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
นางสาวพิมพ์ิลา คงขาว	มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
นายอภิชัย ธรรมนิยม	มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
Dr. Sothy Mean	มหาวิทยาลัยยูซี ประเทศกัมพูชา

ชุดโครงการ การสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชนเขตอารยธรรม
ขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พินาย-นครวัดนครธม)

สนับสนุนโดยสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)
และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย วช.สกว. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

กิตติกรรมประกาศ

แผนงานโครงการวิจัยเรื่อง“การสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชนตามเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม)” ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) โดยเฉพาะอย่างยิ่งคณะกรรมการผู้ตรวจสอบทางวิชาการของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย รวมถึงที่ปรึกษาโครงการ ได้แก่ รศ.ดร.สนั่น การค้า คณบดีคณะวิทยาศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา วิทยาเขตศูนย์กลาง นครราชสีมา และ ผศ.ดร.อภิชน ไวย่างกูร อาจารย์ประจำสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์สารสนเทศเชิงพื้นที่ มหาวิทยาลัยโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น ปฏิบัติงาน ณ สถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย ภาควิชาการรับรู้ระยะไกลและภูมิศาสตร์สารสนเทศ (Remote sensing/GIS) รวมถึงผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจเครื่องมือของทุกโครงการ และต้นสังกัดของคณะผู้วิจัย ประกอบด้วย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตศูนย์กลาง นครราชสีมา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ประเทศกัมพูชา ขอขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบคุณผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬา พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ อุทยานประวัติศาสตร์ เทสบาล องค์การบริหารส่วนตำบล ภาควิชาการเกษตร ปะกอบด้วยปราชญ์พื้นบ้าน นักวิชาการ นักโบราณคดีผู้นำท้องถิ่น และปราชญ์ท้องถิ่นของชุมชนที่ผ่านเส้นทางสายปราสาทอารยธรรมขอมในเขตพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ ที่มีส่วนร่วมตลอดทุกขั้นตอนของการวิจัย ซึ่งการวิจัยในครั้งนี้มุ่งเน้นการสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชนตามเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม) ด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อเป้าหมายสูงสุด คือ การค้นพบองค์ความรู้การพัฒนาการท่องเที่ยวที่เกิดจากการพัฒนาร่วมกันในชุมชน สะท้อนกลับไปสู่สังคม ส่งผลเชิงมูลค่าต่อชุมชนและเชิงวิชาการต่อไป

ความดีอันเกิดจากคุณค่าและประโยชน์ที่พึงมีในงานวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยขอมอบแด่คณาจารย์ ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่าน ส่วนความบกพร่องที่เกิดขึ้นในงานวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยขอน้อมรับไว้ ณ ที่นี้ด้วย

จกกล จันทรเรือง และคณะผู้วิจัย

บทสรุปผู้บริหาร (Executive Summary)

ชื่อโครงการ	การสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชนเขต อารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม)
ชื่อนักวิจัย	ผศ.ดร.จกมล จันทน์เรือง และคณะ
ได้รับทุนอุดหนุน การวิจัย	ประจำปีงบประมาณ 2560
ระยะเวลาการทำวิจัย	12 เดือน ตั้งแต่ 1 มิถุนายน 2560 ถึงวันที่ 31 พฤษภาคม 2561

แผนงานโครงการวิจัยเรื่อง “การสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชนเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม)” ประกอบด้วย 3 โครงการวิจัยย่อย คือ โครงการย่อยที่ 1 เรื่องการค้นหาและถอดองค์ความรู้ทุนชุมชนเพื่อค้นหาเส้นทางการท่องเที่ยวเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม) โครงการย่อยที่ 2 เรื่อง ค้นหาเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมและสร้างโปรแกรมการท่องเที่ยวระยะสั้นเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม) โดยชุมชนมีส่วนร่วม และ โครงการย่อยที่ 3 เรื่องการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการท่องเที่ยวเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม)

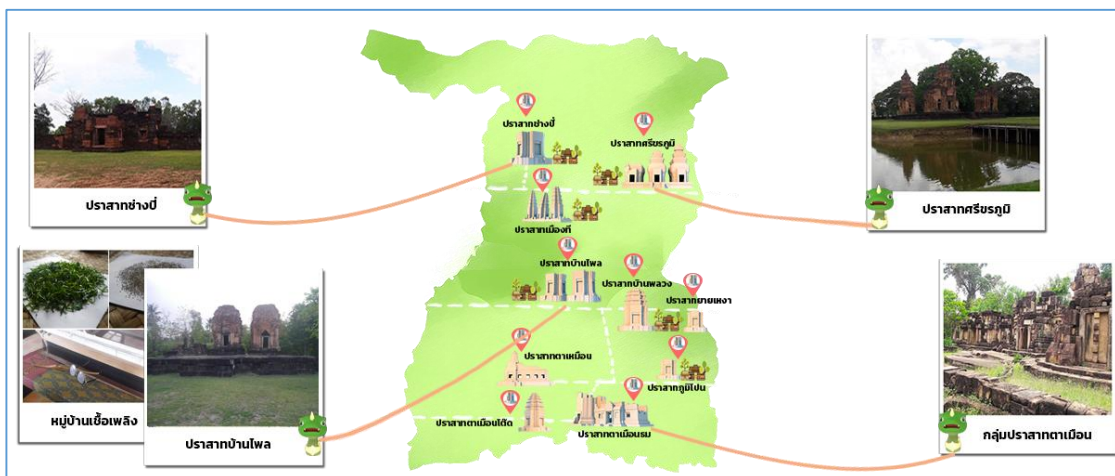
แผนงานโครงการวิจัยเรื่อง “การสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชนเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม)” มีวัตถุประสงค์ของโครงการเพื่อ (1) สร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชนเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม) (2) สร้างเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม) และ (3) ศึกษาประสิทธิภาพประสิทธิผลการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม) ซึ่งการดำเนินงานวิจัยเป็นลักษณะของการวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการสร้างกิจกรรมและเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชนเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม) จากทุนชุมชน หลังจากนั้นจึงสร้างกระบวนการทดสอบกิจกรรมและเส้นทางการท่องเที่ยวด้วยการนำนักท่องเที่ยวอาสาเดินทางท่องเที่ยวจริงตามเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากพิมาย-นครวัดนครธม ทั้งนี้ขอบเขตการดำเนินงานวิจัยประกอบด้วยพื้นที่ของ จังหวัดนครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ และเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา แผนที่ขอบเขตพื้นที่ศึกษาดังแสดงในภาพที่ 1 – 5

ภาพที่ 1 แผนที่พื้นที่ศึกษาสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชน จังหวัดนครราชสีมา

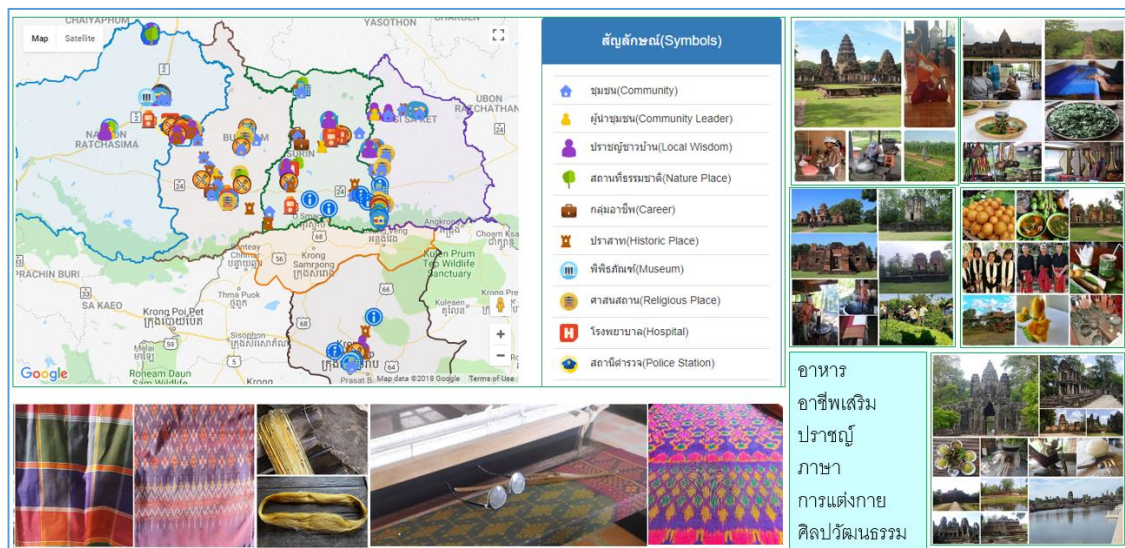

ภาพที่ 2 แผนที่พื้นที่ศึกษาการสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชน จังหวัดบุรีรัมย์

ภาพที่ 3 แผนที่พื้นที่ศึกษาการสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชน จังหวัดสุรินทร์

จากภาพที่ 1-5 การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลทุนชุมชน เพื่อนำมาสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม) ด้วยการสร้างกิจกรรมและเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชน พบว่า อาหารพื้นถิ่น อาชีพเสริมหรือผลิตภัณฑ์ชุมชน (เช่นผลิตภัณฑ์ผ้าไหม ผลิตภัณฑ์ผ้าขาวม้า ผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือ) ภาษชาวบ้าน ภาษาถิ่น การแต่งกาย และศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ของแต่ละชุมชนมีจุดเด่นที่แตกต่าง ภาพรวมพื้นที่ศึกษาและความแตกต่างของแต่ละชุมชนดังแสดงในภาพที่ 6

ภาพที่ 6 ภาพรวมข้อมูลทุนชุมชนที่นำมาสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม)

จากภาพที่ 6 ผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลทุนชุมชน เพื่อนำมาสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม) ด้วยการสร้างกิจกรรมและเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชน พบว่า เส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชนตามเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม) ประกอบด้วย 4 เส้นทางย่อย คือ

(1) เส้นทางท่องเที่ยวที่ 1 กินหมี่ นุ่งไหม ไปปราสาท ปราสาทหินพิมาย ชุมชนตะวันตกวัดเดิม อำเภอพิมาย ปราสาทปรางค์บ้านปรางค์ ชุมชนบ้านปรางค์ อำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา และพักโฮมสเตย์บ้านเชื้อเพลิง จังหวัดสุรินทร์

(2) เส้นทางที่ 2 นอนโฮมสเตย์ เก้แบบชาวกูย ลุย Angkor ชุมชนบ้านเชื้อเพลิง ปราสาทบ้านไพร่ ตำบลเชื้อเพลิง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ ชุมชนบ้านกู่ ปราสาทปรางค์กู่ ตำบลกู่ อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ และข้ามแดนไปยังตลาดไนท์มาร์เก็ต ณ เสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา

(3) เส้นทางที่ 3 ชมตะวัน ชิมขนมจีน แห่งเมืองพระนคร ปราสาทนครวัด/นครธม ชุมชนภูมิตาก๊อ ก ชุมชนภูมิโอดเต็ง ปราสาทบันไทสำเหร่ ปราสาทบันไทศรี และเดินทางข้ามแดนกลับประเทศไทย ร่วมกิจกรรมบายศรีต้อนรับกลับประเทศไทย ณ ชุมชนบ้านโคกเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

(4) เส้นทางที่ 4 นอนโฮมสเตย์ ปั่นจักรยาน ชมเมืองต่ำ ขึ้นเขาพนมรุ้ง ชุมชนบ้านโคกเมือง ตำบลจรเข้มาก อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ ปราสาทเมืองต่ำ ปราสาทหินพนมรุ้ง

กิจกรรมและเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชนเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม) ถูกนำมาสร้างเป็นตารางโปรแกรมการท่องเที่ยวเพื่อนำไปใช้ในการเสนอต่อนักท่องเที่ยวเพื่อดำเนินการรับสมัครนักท่องเที่ยวอาสาเดินทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชนเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม) รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 1 ทั้งนี้การประกาศรับสมัครนักท่องเที่ยวอาสาเพื่อดำเนินกิจกรรมทดสอบประสิทธิภาพและประสิทธิผลการสร้างกิจกรรมและเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชน เนื่องจากการดำเนินงานแผนงานโครงการวิจัยครั้งนี้มีแนวคิดในการสร้างกิจกรรมและเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชนจากทุนชุมชนจักนำมาซึ่งการสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อีกทั้งยังเป็นการเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยว พร้อมกับการกระจายรายได้และจำนวนนักท่องเที่ยวจากแหล่งท่องเที่ยวหลักสู่แหล่งท่องเที่ยวรองหรือแหล่งท่องเที่ยวชุมชน ดังนั้นจึงนำสู่แนวคิดการสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวด้วยทุนชุมชน ร่วมกับการเพิ่มช่องทางความรู้และการเข้าถึงข้อมูล/สารสนเทศ โดยข้อมูล/สารสนเทศนั้นประกอบด้วยการเล่นเรื่องราวที่เกี่ยวกับ ประวัติศาสตร์ โบราณสถาน/โบราณวัตถุ วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ภูมิปัญญา/ปราชญ์ชาวบ้าน ผสมผสานกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อันจะนำมาซึ่งผลิตภัณฑ์หรือบริการด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) และเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy)

ตารางที่ 1 โปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชนเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม)

เวลา	กิจกรรม
	เตรียมตัวเดินทาง
	เริ่มจากเดินทางจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน นครราชสีมา เพื่อชี้แจงรายละเอียดของการเดินทาง
16.00 – 18.00 น.	เดินทางจาก มทร. อีสาน นครราชสีมา ไปยังโรงแรมพิมายพาราไดซ์
18.00 – 19.00 น.	รับประทานอาหารเย็นตามอัธยาศัย (ถนนคนเดินพิมาย)
19.00 เป็นต้นไป	พักผ่อน ณ โรงแรมโรงแรมพิมายพาราไดซ์

ตารางที่ 1 (ต่อ)

เวลา	กิจกรรม
	เส้นทางที่ 1 กินหมี่ นุ่งไหม ไปปราสาท
07.00 – 08.00 น.	รับประทานอาหารเช้า ณ โรงแรมพิมายพาราไดซ์
08.00 – 09.30 น.	เยี่ยมชมอุทยานประวัติศาสตร์พิมาย
09.30 – 10.30 น.	เยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพิมาย
10.30 – 11.00 น.	นมัสการหลวงพ่อดำ หลวงพ่อแดง และพระพุทธรูปวิมาละ วัดเดิม
11.00 – 12.00 น.	เข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กิจกรรมชุมชนตะวันตกวัดเดิม
	❖ กิจกรรมละเลงหมี่ “กวนแป้ง”
	❖ กิจกรรมย่ำหมี่สด กิจกรรมทำเหมือดพิมาย
12.00 – 13.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน ณ ชุมชนตะวันตกวัดเดิม
13.00 – 14.00 น.	เดินทางไปยังอำเภอยะแยง จังหวัดนครราชสีมา
14.00 – 14.30 น.	เยี่ยมชมปราสาทปรางค์บ้านปรางค์
14.30 – 15.30 น.	ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กิจกรรมชุมชนบ้านปรางค์
	❖ กิจกรรมเรียนรู้การผลิตผ้าไหมชุมชน
15.30 – 17.30 น.	เดินทางไปยังปราสาทบ้านไพล จังหวัดสุรินทร์
17.30 – 18.30 น.	เก็บสัมภาระและพักผ่อนตามอัธยาศัย ณ โฮมสเตย์ บ้านเชื้อเพลิง
18.30 – 21.30 น.	รับประทานอาหารเช้า พร้อมรับชมการแสดงของชุมชนบ้านเชื้อเพลิง
21.30 น.	พักผ่อน ณ โฮมสเตย์ บ้านเชื้อเพลิง
	เส้นทางที่ 2 นอนโฮมสเตย์ เก้แบบชาวภูยกุญ ลุย Angkor
07.00 – 08.00 น.	รับประทานอาหารเช้าร่วมกับชุมชน ตามวิถีชุมชน
	ณ โฮมสเตย์ บ้านเชื้อเพลิง
08.00 – 09.00 น.	ร่วมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ชุมชนบ้านเชื้อเพลิง
	❖ เยี่ยมชมและศึกษาสวนสมุนไพร ป่าสาอางค์
09.00 – 10.30 น.	เดินทางไปยังปราสาทปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ
10.30 – 11.00 น.	เยี่ยมชมปราสาทปรางค์กู่
11.00 – 12.00 น.	ร่วมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ชุมชนชาวภูยกุญ จังหวัดศรีสะเกษ
	❖ กิจกรรมทำขนมไปรษณีย์ กิจกรรมแกงมันปู
12.00 – 13.00 น.	รับประทานอาหารเช้าในเมืองชาวภูยกุญ
	รับชมการแสดงของวัฒนธรรมชาวภูยกุญ

ตารางที่ 1 (ต่อ)

เวลา	กิจกรรม
13.00 – 14.30 น.	เส้นทางที่ 2 นอนโฮมสเตย์ เก๋แบบชาวภูย ลุย Angkor (ต่อ) เดินทางไปยังด่านชายแดนช่องสะงำ จังหวัดศรีสะเกษ ทำเรื่องผ่านแดนไปยังประเทศกัมพูชา ณ ด่านช่องสะงำ เดินทางไปยังที่พัก ซึ่งอยู่ติดกับตลาด Night Market Street ประเทศกัมพูชา เก็บสัมภาระและพักผ่อนตามอัธยาศัย รับประทานอาหารเย็นตามอัธยาศัย ณ Night Market Street พักผ่อน
14.30 – 15.00 น.	
15.00 – 17.00 น.	
17.00 – 17.30 น.	
18.30 – 21.30 น.	
05.00 – 05.30 น.	เส้นทางที่ 3 ชมตะวัน ชิมขนมจีน แห่งเมืองพระนคร เดินทางไปปราสาทนครวัด (รับประทานอาหารเช้า box set) ชมพระอาทิตย์ขึ้น แสงแรก ณ ปราสาทนครวัด เยี่ยมชมและศึกษาเรื่องราวบนปราสาทนครวัด เยี่ยมชมและศึกษาเรื่องราวบนปราสาทนครธม เดินทางไปยังปราสาทบันไทสำเหร่ เยี่ยมชมปราสาทบันไทสำเหร่ ปราสาทที่มีความคล้ายคลึงกับปราสาทหินพิมาย ร่วมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ชุมชน ภูมิโอดีเต็ง เสียมเรียบ กัมพูชา ❖ กิจกรรมทำเส้นขนมจีนสด รับประทานอาหารกลางวัน (ขนมจีนเส้นสด) รับชมบั้งกัมพูชาเพื่อรับประทานบวรเป็นของว่างระหว่างเดินทาง ร่วมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ชุมชน ภูมิตาก๊อก กิจกรรมจักรสาน และ กิจกรรมการเรียนรู้การทำตาลโหนด
05.30 – 07.30 น.	
07.30 – 09.30 น.	
09.30 – 10.00 น.	
10.00 – 11.00 น.	
11.00 – 12.00 น.	
12.00 – 13.00 น.	
13.00 – 13.30 น.	
05.30 – 07.00 น.	เส้นทางที่ 4 นอนโฮมสเตย์ ปันจักรยาน ชมเมืองต่ำ ขึ้นเขาพนมรุ้ง ชมพระอาทิตย์ขึ้น ใส่บาตรเช้า และปันจักรยานชมบารายเมืองต่ำ ณ ชุมชนบ้านโคกเมือง รับประทานอาหารเช้า ณ ชุมชนบ้านโคกเมือง เดินทางไปยังปราสาทเมืองต่ำ เยี่ยมชมปราสาทเมืองต่ำ เยี่ยมชมปราสาทพนมรุ้ง รับประทานอาหารกลางวัน เดินทางส่งนักท่องเที่ยวกลับ กทม. ณ สนามบินบุรีรัมย์ เดินทางกลับ มทร. อีสาน (นครราชสีมา) โดยสวัสดิภาพ
07.00 – 08.00 น.	
08.00 – 09.00 น.	
09.00 – 10.00 น.	
10.00 – 11.30 น.	
11.30 – 12.30 น.	
12.30 – 13.00 น.	
13.00 – 16.00 น.	

ผลการดำเนินงานการทดสอบเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชน จากการดำเนินงานจัดกิจกรรมท่องเที่ยวซึ่งมีนักท่องเที่ยวอาสาเดินทางท่องเที่ยวจริง (Testing in Real Situation) ในขณะเดินทางท่องเที่ยว ตั้งแต่วันที่ 7 – 11 มิถุนายน 2561 ผลการประเมินเส้นทาง การท่องเที่ยวด้านประสิทธิภาพและประสิทธิผลของเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวด้วยการประเมิน ความพึงพอใจจากการสังเกต/การสัมภาษณ์และแบบสอบถาม ปัจจุบันนักท่องเที่ยวชอบกิจกรรมเรียนรู้ ร่วมกับชุมชน (workshop) และประทับใจการต้อนรับอย่างอบอุ่นและเป็นกันเอง รายละเอียดด้าน อาชีพและความสามารถของนักท่องเที่ยว เป็นรายกลุ่ม ประกอบด้วยนักท่องเที่ยว 6 กลุ่ม โดยแต่ละ กลุ่มมีอายุและการศึกษาที่แตกต่างกัน

(1) กลุ่มพนักงานบริษัททำหน้าที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศและการ สื่อสารในองค์กร จำนวน 1 ท่าน อายุมากกว่า 45 ปี รายได้มากกว่า 50,000 บาท/เดือน

(2) กลุ่มพนักงานบริษัททำหน้าที่บริหารจัดการทั่วไป จำนวน 1 ท่าน อายุมากกว่า 45 ปี รายได้มากกว่า 50,000 บาท/เดือน

(3) กลุ่มบริษัทนำเที่ยว ทำหน้าที่หัวหน้าทัวร์อิสระ รับงานนำนักท่องเที่ยวต่างชาติในแถบ ยุโรปทั่วประเทศไทยและนำนักท่องเที่ยวชาวไทยท่องเที่ยวในแถบยุโรป จำนวน 1 ท่าน รายได้มากกว่า 50,000 บาท/เดือน อายุระหว่าง 30 – 35 ปี

(4) กลุ่มนักศึกษาด้านการท่องเที่ยว มีความเชี่ยวชาญด้านการนำเที่ยวและการต้อนรับ/ ประชาสัมพันธ์ ชั้นปีที่ 4 จำนวน 2 ท่าน รายได้มากกว่า 10,000 บาท/เดือน อายุระหว่าง 20-23 ปี

(5) กลุ่มนักศึกษาด้าน Mass Communication พัฒนาสื่อมัลติมีเดียเพื่อการประชาสัมพันธ์ ชั้นปีที่ 4 จำนวน 2 ท่าน รายได้มากกว่า 10,000 บาท/เดือน อายุระหว่าง 20-23 ปี

(6) กลุ่มนักศึกษาต่างชาติ (กัมพูชา) ศึกษาหลักสูตรปริญญาโท ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารประยุกต์ จำนวน 2 ท่าน รายได้มากกว่า 8,000 บาท/เดือน

การทดสอบเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชน จากการ ดำเนินงานจัดกิจกรรมท่องเที่ยวซึ่งมีนักท่องเที่ยวอาสาเดินทางท่องเที่ยวจริง (Testing in Real Situation) ในขณะเดินทางท่องเที่ยว ตั้งแต่วันที่ 7 – 11 มิถุนายน 2561 ดังหัวข้อการประเมิน ตามหลักการ ท่องเที่ยว 5As มีรายละเอียดต่อไปนี้

(1) Attractions (จุดท่องเที่ยว) จุดท่องเที่ยวที่เป็นปราสาทมีความน่าสนใจสำหรับปราสาท ขนาดใหญ่ แต่ปราสาทขนาดเล็กเสน่ห์อยู่ที่ชุมชน นักท่องเที่ยวชอบทำกิจกรรมกับชุมชน การต้อนรับ ของชุมชน แต่ไม่สนใจการเดินทางชมปราสาทมากนัก นักท่องเที่ยวบางกลุ่มจะปลื้มตัวไปถ่ายรูปในมุมที่ตน สนใจ มากกว่าฟังการเล่าเรื่องปราสาทจากชุมชน

(2) Activities (กิจกรรม) กิจกรรมท่องเที่ยวมีความสนุกสนาน ประทับใจที่ได้เข้าร่วมกิจกรรม กับชุมชน ทั้งการทำหมี่พื้มาย/ผัดหมี่/นำหมี่มาทำอาหาร การผลิตผ้าไหมชุมชนบ้านปรางค์ การทำ

ขนมจีน ณ บ้านภูมิโอดเต็ง นักท่องเที่ยวชอบการทำกิจกรรมกับชุมชนมากกว่าการฟังคำบอกเล่าจากชุมชน สังเกตได้จากการเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน การเยี่ยมชมสมุนไพรป่าสาอาง นักท่องเที่ยวชอบตอนเดินเก็บสมุนไพรมาทดสอบมากกว่าการนั่งฟังความรู้จากปราชญ์ เป็นต้น

(3) Accessibility (การเข้าถึง) การเข้าถึงมีความสะดวกสบาย ยกเว้นปราสาทปรางค์บ้านปรางค์ที่มีช่วงการก่อสร้างถนนใหม่ แต่นักท่องเที่ยวแนะนำให้งดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ไม่ห่างกันมาก ไม่อยากนั่งรถนานเกิน 45 นาที

(4) Amenities (บริการและความสะดวกสบาย) นักท่องเที่ยวประทับใจกับการบริการและความสะดวกสบาย เนื่องจากเข้าใจถึงการเป็นการท่องเที่ยวชุมชน ดังนั้นนักท่องเที่ยวสามารถยอมรับได้สำหรับการใช้ภาษาในการต้อนรับนักท่องเที่ยว และชื่นชมในการเป็นธรรมชาติของชุมชนทั้งการบริการภาษาที่ใช้ โดยเฉพาะใบตองที่ใช้ห่ออาหารเบรก น้ำที่ใช้บริการเป็นน้ำใบเตย เป็นต้น

(5) Accommodation (ที่พัก) ที่พักสะดวกสบายแต่ไม่มีแอร์ นักท่องเที่ยวยอมรับได้ เนื่องจากชุมชนมีการต้อนรับที่ดี ทำให้เกิดความชื่นชมมากกว่าการสนใจเรื่องอากาศ โดยเฉพาะในวันเดินทางกลางคืนฝนตกทำให้ไม่ร้อน

สรุปผลการประเมินผลเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชนพบว่า นักท่องเที่ยวประทับใจการต้อนรับของชุมชน ความเป็นกันเอง ต้อนรับด้วยไมตรีจิต ยิ้มแย้มแจ่มใส เต็มใจบริการและให้ความรู้กับนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวประทับใจกับการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชนของทุกชุมชน โดยเฉพาะกิจกรรมห่มพืมาย ไหมบ้านปรางค์ จังหวัดนครราชสีมา ไหมสุรินทร์ วัฒนธรรมชาวกูย หมู่บ้านกู๋ จังหวัดศรีสะเกษ นักท่องเที่ยวรู้สึกถึงการเปิดโลกการท่องเที่ยว เนื่องจากยังไม่เคยเดินทางท่องเที่ยวลักษณะดังกล่าว นักท่องเที่ยวมีแนวโน้มในการกลับมาเที่ยวใหม่ อีกทั้งนักท่องเที่ยวมีการบอกต่อกับสังคม นักท่องเที่ยวมีความรู้สึกถึงความต้องการการบอกต่อจากนักท่องเที่ยวอาสา ด้วยการสร้างคลิปและนำเสนอการท่องเที่ยว ตาม Facebook Fan Page พาเพื่อนเที่ยว (<https://www.facebook.com/พาเพื่อนเที่ยว-1302609369823764/>) นอกจากนี้

แต่อย่างไรก็ตามนักท่องเที่ยวข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเดินทาง ระยะทางระหว่างจุดท่องเที่ยวมีระยะทางไกลและใช้เวลาเดินทางมากกว่า 45 นาที การเดินทางไม่ราบเรียบด้วยถนนทางเข้าหมู่บ้านมีลักษณะไม่ดี จึงขอเสนอแนะให้มีการจัดกิจกรรมคั่นระหว่างการเดินทางด้วยการเพิ่มจำนวนหมู่บ้านหรือแหล่งท่องเที่ยวอื่นคั่นเวลาระหว่างการเดินทาง เช่น จากหมู่บ้านกู๋ ไปด้านชายแดนช่องสะงำ จากช่องสะงำ เดินทางไปนครวัดนครธม เป็นต้น นอกจากนี้นักท่องเที่ยวแนะนำให้ไม่ควรจัดกิจกรรมที่ซ้ำกันหรือหากซ้ำกันต้องแสดงให้เห็นความแตกต่างที่ชัดเจน เช่น ผ้าไหม โคราช บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ มีกระบวนการผลิตผ้าไหมเหมือนกันทุกหมู่บ้าน เป็นต้น อยากให้จัดกิจกรรมที่สามารถพักที่กัมพูชา มากกว่า 1 คืน

ผลการดำเนินการทดสอบเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชน จากการดำเนินงานจัดกิจกรรมท่องเที่ยวซึ่งมีนักท่องเที่ยวอาสาเดินทางท่องเที่ยวจริง (Testing in Real Situation) พบว่านักท่องเที่ยวประทับใจการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวดังกล่าวโดยจะชวนเพื่อนที่เหลื่อที่ไม่สามารถเดินทางมาด้วยในรอบนี้มาเที่ยวใหม่โดยจะทำหน้าที่พาเพื่อนเที่ยวเพราะมีประสบการณ์แล้ว อีกทั้งมีการซื้อสินค้าชุมชนโดยนักท่องเที่ยว ณ หมู่บ้านเชื้อเพลิง เป็นจำนวนมากกว่า 15,000 บาท ผ้าไหมผืนละ 3,500 บาท จำนวน 4 ผืน ผ้าพันคอผืนละ 1,500 บาท จำนวน 3 ผืน แสดงให้เห็นถึงการกระจายตัวการท่องเที่ยวสู่ชุมชนและกระจายรายได้สู่ชุมชนอย่างแท้จริง ชุมชนมีรายได้จากการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวสร้างสรรค์และขายสินค้าชุมชน ภาพรวมจุดเด่นของกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชนโดยปราชญ์ชุมชน และ ตัวอย่างการร่วมกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชนของนักท่องเที่ยวอาสา ดังแสดงในภาพที่ 7 – 8

ภาพที่ 7 ภาพรวมจุดเด่นของกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชนโดยปราชญ์ชุมชน

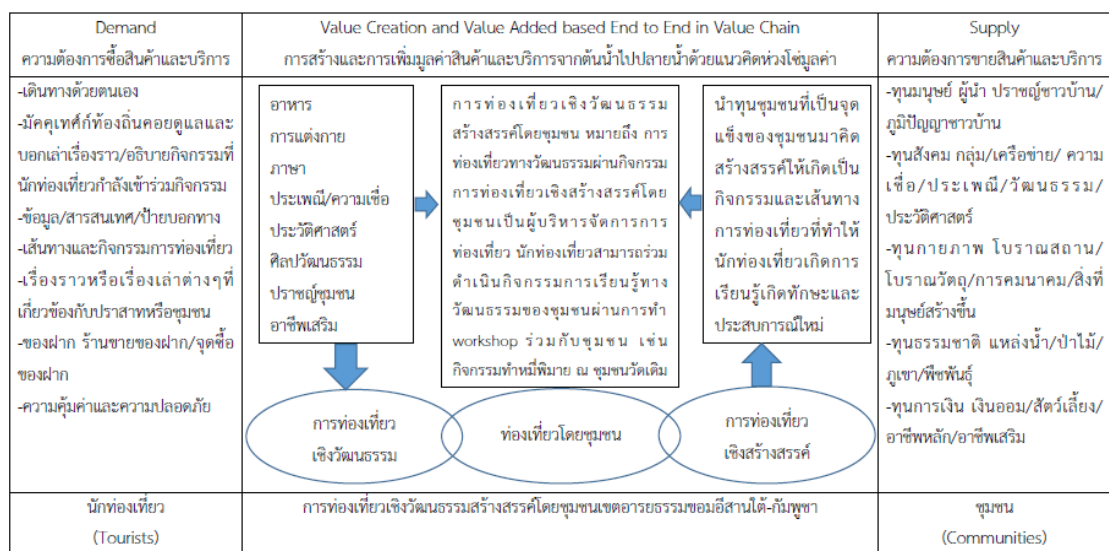

ภาพที่ 8 ตัวอย่างการร่วมกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชนของนักท่องเที่ยวอาสา

ข้อค้นพบจากการผลการดำเนินงานสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชนเขต อารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม) ดังกล่าวทำให้พบ ระบบและกลไกระบบและ กลไกการสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชน ซึ่งสามารถนำมาเขียนเป็นแผนผังดัง แสดงในภาพที่ 9 และ ขั้นตอนการดำเนินงานสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จากทุนชุมชนดัง แสดงในภาพที่ 10

ภาพที่ 9 ระบบและกลไกการสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชน

ภาพที่ 10 ขั้นตอนการดำเนินงานสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จากทุนชุมชน

จากภาพที่ 9 ระบบและกลไกในการสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเป็นระบบและกลไกที่ได้จากการดำเนินงานของแผนงานวิจัยที่ทำการสังเคราะห์ผลจากการทำงานร่วมกันโครงการย่อยที่ 1 การค้นหาและถอดองค์ความรู้ทุนชุมชนเพื่อนำเสนอเส้นทางการท่องเที่ยวเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม) ผ่านการใช้งานระบบสารสนเทศจากโครงการย่อยที่ 3 การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการท่องเที่ยวเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม) และโครงการย่อยที่ 2 การค้นหาและการสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วม ซึ่งทั้งระบบมีการดำเนินงานผ่านระบบสารสนเทศและการสื่อสาร ทั้งนี้เนื่องจากการดำเนินงานโดยอาศัยระบบสารสนเทศและการสื่อสารเป็นตัวเชื่อมประสานข้อมูลในการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลทุนชุมชนเชิงพื้นที่ที่สามารถทำงานได้ง่าย สะดวก รวดเร็ว ทีมงานสามารถมองเห็นข้อมูลแผนที่ทุนชุมชนของตนเองและของชุมชนอื่น การวิเคราะห์ข้อมูลจึงทำได้ง่าย ตัวอย่างแผนที่ทุนชุมชนดังแสดงในภาพที่ 6

การระบบและกลไกมีการดำเนินงานภายใต้กระบวนการสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชนเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม) เริ่มจากการสำรวจและจัดเก็บข้อมูลทุนชุมชน (โครงการย่อยที่ 1) โดยอาศัยเว็บแอปพลิเคชันที่ถูกพัฒนาขึ้นจากโครงการย่อยที่ 3 หลังจากนั้นทีมนักวิจัยและชุมชนดำเนินการถอดองค์ความรู้ทุนชุมชนร่วมกัน เพื่อสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จากทุนชุมชน ตามแนวคิดการสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวโดยอาศัยแนวคิดห่วงโซ่มูลค่า (value chain) ภายใต้ข้อมูลความต้องการซื้อสินค้า/บริการของนักท่องเที่ยว (Demand) และความต้องการขายสินค้า/บริการของชุมชน (Supply) รายละเอียดขั้นตอนการดำเนินงานสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จากทุนชุมชนดังแสดงในภาพที่ 10

หลังจากทีมนักวิจัยและชุมชนดำเนินการถอดองค์ความรู้และสร้างกิจกรรมพร้อมกับสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนเรียบร้อยแล้ว กิจกรรมและเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จากทุนชุมชนจะถูกนำมาพิจารณาาร่วมกันของกลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholders) กับชุมชน (Community) และนักวิจัย (Researchers) ประชุมเพื่อหาข้อสรุปตามความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของกลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย อันประกอบด้วย ตัวแทนจากหน่วยงานรัฐ (ททท. กรมศิลปากร อบต. ฝ่ายปกครองระดับอำเภอ) ตัวแทนจากภาคเอกชน (ตัวแทนจากบริษัทนำเที่ยว โรงแรม ร้านอาหาร) เมื่อได้ข้อสรุปกิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยวจากการประชุมกลุ่มย่อยจากโครงการย่อยที่ 2 กิจกรรมและเส้นทางการท่องเที่ยวดังกล่าวถูกนำไปประชาสัมพันธ์ผ่านระบบสารสนเทศที่ถูกพัฒนาจากโครงการย่อยที่ 3

จุดเน้นการสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนผ่านการใช้งานระบบและกลไกการสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวในภาพที่ 9 เน้นการทำงานร่วมกันจากเครือข่ายเล็ก ๆ ระดับชุมชนไปสู่เครือข่ายที่ใหญ่ขึ้นในระดับตำบล/อำเภอ โดยการทำงานเน้นการทำงานที่เป็นระบบมีการทำงานร่วมกัน

ทั้งภาคประชาชนและหน่วยงานรัฐ หน่วยงานเอกชน มุ่งเน้นที่สร้างการท่องเที่ยวโดยชุมชน สร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวภายในชุมชนสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวภายในชุมชนก่อนแล้วจึงขยายการเชื่อมต่อเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวไปยังชุมชนอื่น ๆ ตามกระบวนการขั้นตอนการดำเนินงานสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จากทุนชุมชนในภาพที่ 10

จากภาพที่ 10 ขั้นตอนการดำเนินงานสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จากทุนชุมชน มีแนวทางการดำเนินงานภายใต้แนวคิดห่วงโซ่มูลค่า (Value Chain) ที่มุ่งเน้นการสร้างและเพิ่มมูลค่าสินค้า/บริการจากต้นน้ำปลายน้ำที่อยู่บนพื้นฐานความต้องการซื้อสินค้า/บริการของนักท่องเที่ยว (Demand) และความต้องการขายสินค้า/บริการของชุมชน (Supply)

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชนเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม) ดำเนินการสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จากทุนชุมชน โดยมีการกำหนดให้ชุมชนแปลงทุนชุมชนที่มีศักยภาพในการนำมาสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่นักท่องเที่ยวสนใจ เช่น พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวเขตอีสานใต้มีความต้องการซื้อสินค้าที่ระลึก/ของฝากรวมทั้งรับประทานอาหารถิ่นของอีสานใต้ ในขณะเดียวกันชุมชนมีทรัพยากรและมีความต้องการขายสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยว ดังนั้นชุมชนจึงนำทุนชุมชนที่มีศักยภาพที่โดดเด่น เช่น ผู้นำ ปราชญ์ชุมชน มาสร้างกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้กับนักท่องเที่ยวที่เกี่ยวกับของฝากหรืออาหารพื้นถิ่น

ตัวอย่างการดำเนินงานตามแนวคิดการสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชนเขตอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม) เช่น ชุมชนตะวันตกกวัดเดิม มีบริเวณใกล้เคียงกับปราสาทหินพิมาย ชุมชนมีชื่อเสียงด้านการทำหมี่พิมาย ดังนั้นชุมชนจึงนำกระบวนการการทำหมี่พิมายมาสร้างเป็นกิจกรรมท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยว ณ ปราสาทหินพิมาย ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถทดลองทำหมี่พิมาย รับประทานอาหารผัดหมี่พิมายและซื้อหมี่พิมายกลับบ้านเป็นของฝาก จากการเดินทางมาท่องเที่ยว ณ ปราสาทหินพิมาย อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา

นอกจากนักท่องเที่ยวที่ได้สัมผัสกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน และร่วมทำกิจกรรมกับชุมชน สร้างความประทับใจกับนักท่องเที่ยว ชุมชนเองก็รู้สึกภาคภูมิใจในวิถีชีวิตและภูมิใจในทรัพยากร ภูมิปัญญาของตนเองเมื่อมีการดำเนินงานตามแนวคิดการสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชนเขตอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม)

จากนิยามศัพท์การดำเนินงานวิจัยของแผนงานวิจัยเรื่องการสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชนเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม) ซึ่งระบุว่า มูลค่าการท่องเที่ยว หมายถึง การนำโบราณสถาน (ปราสาท) เขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชามาผนวกร่วมกับทุนชุมชนที่โดดเด่นของแต่ละชุมชนเพื่อเป็นจุดขายให้กับนักท่องเที่ยว เช่น การนำอาหารผลิตภัณฑ์ชุมชน วิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณีความเชื่อของชุมชนบริเวณใกล้เคียงกับปราสาทและมีสาย

สัมพันธ์อันดีกับปราสาท มาร่วมสร้างแหล่งท่องเที่ยวหรือกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยวแต่ไม่เปลี่ยนวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมอันดีของชุมชน

การสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชน หมายถึง การสร้างแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชน ก่อให้เกิดการกระจายตัวของนักท่องเที่ยวจากแหล่งท่องเที่ยวหลัก (ปราสาท) สู่ชุมชน (แหล่งท่องเที่ยวรอง) ทำให้ชุมชนมีรายได้ ด้วยการนำโบราณสถาน (ปราสาท) เขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชามาผนวกรวมกับทุนชุมชนที่โดดเด่นของแต่ละชุมชน เช่น อาหาร ผลิตภัณฑ์ชุมชน วิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณีความเชื่อของชุมชนบริเวณใกล้เคียงกับปราสาท และมีสายสัมพันธ์อันดีกับปราสาท

ดังนั้นจากนิยามศัพท์ของทั้ง มูลค่าการท่องเที่ยว และการสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชน การดำเนินงานของแผนงานวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นเชื่อมโยงปราสาทกับชุมชนเข้าเป็นเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชน โดยมุ่งเน้นให้ชุมชนนำทุนชุมชนที่โดดเด่นมาแปลงเป็นทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยวด้วยการสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนอันจะนำมาซึ่งรายได้สร้างสรรค์โดยชุมชนอย่างเป็นรูปธรรมผ่านการประชาสัมพันธ์ด้วยเทคโนโลยี ตัวอย่างการนำกิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยวไปประชาสัมพันธ์เพื่องานการท่องเที่ยวโดยนักศึกษาหลักสูตรท่องเที่ยวและโรงแรมร่วมกับหลักสูตรเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารประยุกต์ ซึ่งมีการทำงานร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรม ดังแสดงในภาพที่ 11

ภาพที่ 11 ตัวอย่างการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา

สิ่งที่น่าสนใจจากข้อค้นพบเกี่ยวกับระบบและกลไกการสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชน และ ขั้นตอนการดำเนินงานสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จากทุนชุมชน ซึ่งมีการนำไปประยุกต์ใช้กับหมู่บ้านหนองเม็ก ตำบลด่านช้าง อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา ซึ่ง

ต้องการดำเนินงานเพื่อการพัฒนาหมู่บ้านให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP VILLAGE ผลการนำระบบและกลไกระบบและกลไกการสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชน และ ขั้นตอนการดำเนินงานสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จากทุนชุมชนไปใช้ในการพัฒนาหมู่บ้านหนองเม็กพบว่า เมื่อนำระบบจัดเก็บข้อมูลไปทดลองใช้งาน ณ บ้านหนองเม็ก ร่วมกับการระดมการถอดองค์ความรู้ทุนชุมชนเพื่อสร้างเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวสร้างสรรค์โดยชุมชน ผลการดำเนินงานพบว่าชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถมองเห็นบริบทของทุนชุมชนผ่านแผนที่ทุนชุมชนดิจิทัล ทำให้การดำเนินการทำได้รวดเร็ว จนสามารถถอดอัตลักษณ์ของชุมชนได้ด้วยชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม ดังแสดงผลในภาพที่ 12

ภาพที่ 12 ตัวอย่างการใช้งานระบบและกลไกการสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชน

จากการดำเนินงานสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชนเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม) ผ่านระบบและกลไกการสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชน และ ขั้นตอนการดำเนินงานสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จากทุนชุมชนพบว่า แนวคิดการทำงานของระบบและกลไกร่วมกับขั้นตอนการดำเนินงานสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จากทุนชุมชนสามารถนำไปประยุกต์ใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ด้วยการวิเคราะห์และสังเคราะห์ทุนชุมชน เพื่อนำทุนชุมชนที่มีศักยภาพมาแปลงเป็นทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชน จนเกิดเป็นเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม) รวมถึงโปรแกรมการท่องเที่ยว แสดงถึงศักยภาพของชุมชนที่มีความพร้อมในการพัฒนาตนเองให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยวอย่างเต็มตามศักยภาพ ดังเห็นได้จากผลการสกัดความรู้ภายในชุมชนจนกลายเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของแต่ละชุมชนได้อย่างน่าสนใจ ทั้งนี้กิจกรรมการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้นในแต่ละชุมชนมีความแตกต่างกันอย่างเด่นชัด เช่น อาหารพื้นถิ่น การแสดงพื้นบ้าน ภาษาที่ใช้ การแต่งกาย ความสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ บรรยากาศของชุมชน เป็นต้น และสิ่งสำคัญที่ค้นพบจากการดำเนินงานวิจัยคือ ความภาคภูมิใจของชุมชนที่มีต่อชุมชนของตน การเห็นคุณค่าของตนเองที่ชุมชนค้นพบด้วยตนเอง

กิจกรรมการท่องเที่ยวที่ทุกชุมชนมีลักษณะคล้ายคลึงกัน คือ กิจกรรมการท่องเที่ยว กก และ กิจกรรมการเรียนรู้กระบวนการการผลิตผ้าไหมทอมือของชุมชน ผลการศึกษาพบว่า แม้กิจกรรมการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ของชุมชนมีความคล้ายคลึงกัน แต่การดำเนินเรื่องสำหรับปราชญ์เล่าเรื่องมีความแตกต่างกัน กระบวนการมีความแตกต่างกัน รวมถึงลายของสินค้า/ผลิตภัณฑ์มีความแตกต่างกันอย่างเด่นชัด เช่น ผ้าไหมบ้านปรางค์ อำเภอยะแยง จังหวัดนครราชสีมา ผ้าไหมบ้านเชื้อเพลิง อำเภอบราสาท จังหวัดสุรินทร์ และ ผ้าไหมบ้านกู่ อำเภอกู่ จังหวัดศรีสะเกษ เนื้อผ้าและลายผ้ามีความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด ดังนั้นการจัดการท่องเที่ยวในลักษณะของเส้นทางการเรียนรู้กระบวนการผลิตผ้าไหมอีสานใต้จึงมีความน่าสนใจไม่แพ้การท่องเที่ยวเส้นทางอาหารพื้นถิ่นอีสานใต้ ดังนั้นข้อเสนอแนะในการทำวิจัยหรือพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวอีสานใต้ ควรนำเส้นทางอาหารถิ่นและผ้าพื้นถิ่นมาสร้างสีสันการท่องเที่ยวอีสานใต้ จะทำให้รายได้จากการท่องเที่ยวและขายผลิตภัณฑ์ชุมชนมีมากขึ้น

บทคัดย่อ

นักท่องเที่ยวมีแนวโน้มเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็วแต่ยังขาดการกระจายตัวของนักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวรอง ดังนั้นแผนงานโครงการวิจัยเรื่อง “การสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชนเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม)” มีวัตถุประสงค์ของโครงการเพื่อ (1) สร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชนเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม) (2) สร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม) และ (3) ศึกษาประสิทธิภาพประสิทธิผลการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม)

เส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชนตามเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม) ประกอบด้วย 4 เส้นทางย่อย คือ (1) เส้นทางเที่ยวที่ 1 กินหมี่นุ่งไหม ไปปราสาท (2) เส้นทางที่ 2 นอนโฮมสเตย์ เก้แบบชาวกูย ลุย Angkor (3) เส้นทางที่ 3 ชมตะวัน ชิมขนมจีน แห่งเมืองพระนคร (4) เส้นทางที่ 4 นอนโฮมสเตย์ ปั่นจักรยาน ชมเมืองต่ำ ขึ้นเขาพนมรุ้ง

การทดสอบเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวด้วยนักท่องเที่ยวอาสาเดินทางท่องเที่ยวจริงจำนวน 10 ราย ผลการประเมินกิจกรรมการท่องเที่ยวด้วยการประเมินความพึงพอใจจากการสอบถาม การสังเกต/การสัมภาษณ์ด้วยแบบสอบถาม คือ (1) Attractions (จุดท่องเที่ยว) ปราสาทขนาดเล็กเสน่ห์อยู่ที่ชุมชน นักท่องเที่ยวชอบทำกิจกรรมกับชุมชน (2) Activities (กิจกรรม) นักท่องเที่ยวชอบการทำกิจกรรมกับชุมชนมากกว่าการฟังคำบอกเล่าจากชุมชน (3) Accessibility (การเข้าถึง) การเข้าถึงมีความสะดวกสบาย (4) Amenities (บริการและความสะดวกสบาย) นักท่องเที่ยวประทับใจกับการบริการและความสะดวกสบาย นักท่องเที่ยวชื่นชมในการเป็นธรรมชาติของชุมชนทั้งการบริการ ภาษาที่ใช้ โดยเฉพาะใบตองที่ใช้เป็นภาชนะบรรจุห่ออาหารพื้นถิ่น น้ำที่ใช้บริการเป็นน้ำใบบเตย เป็นต้น (5) Accommodation (ที่พัก) ที่พักสะดวกสบายแต่ไม่มีแอร์ นักท่องเที่ยวยอมรับได้ เนื่องจากชุมชนมีการต้อนรับที่ดี

สรุปผลการประเมินผลเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชนพบว่า นักท่องเที่ยวประเมินผลประสิทธิภาพการท่องเที่ยวอยู่ในระดับดี และประสิทธิผลคือเกิดการกระจายตัวของนักท่องเที่ยวและกระจายรายได้ลงสู่ชุมชน

คำสืบค้น (Keywords)

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, สร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, อารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา, การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชน

Abstract

The number of tourists and income are increased but the number of visitor and income distribution from popular attraction to local attraction have been lost. Thus, this research presents three objectives such that (1) make tourism's Impact with community resources along Khmer Heritage in The Southern Isan-Cambodia (Phimai-Angkor Wat/Angkor Thom) (2) create cultural tourism route in The Southern Isan-Cambodia (Phimai-Angkor Wat/Angkor Thom) and (3) study the efficient and effectiveness of cultural tourism route

The creative cultural tourism based community along Khmer Heritage in The Southern Isan-Cambodia (Phimai-Angkor Wat/Angkor Thom) composes of 4 sub-routes are (1) “กินหมี่ นุ่งไหม ไปปราสาท: Kin Mii - Hnung Mai - Pai Prasat, (2) “นอนโฮมสเตย์ เก๋แบบชาวกูย ลุย Angkor: Non-Homstay Kae-Bab-Chaw-Kuy Luy-Angkor”, (3) “ชมตะวัน ชิมขนมจีน แห่งเมืองพระนคร: Chom-Tawan Chim-Kha-Nom-Chine Hang-Muang-Pha-Na-Khon”, and (4) “นอนโฮมสเตย์ ปั่นจักรยาน ชมเมืองต่ำ ขึ้นเขาพนมรุ้ง: Non-Homstay Phan-Jak-Kra-Yan Chom-Maung-Tom Khun-Khao-Pha-Nom-Rung”

To evaluation, the creative cultural tourism based community route and its activities are setting for testing in the real situation for 10 tourists. The questionnaire and interview form are created as tools to evaluation the cultural tourism route and activities of each community and attraction. As a result, (1) Attractions: the small historical sites are inconspicuous sites but community can help to add value of tourism, (2) Activities: tourists are great feel about workshop with community, (3) Accessibility: the physical and service infrastructure of each POI are access ability easily, (4) Amenities: tourists are great feel for services of community and interested about Thai style, and (5) Accommodation is uncomfortable only air-condition.

According to experimental results, Tourists evaluated the effective and efficiency is in the good level. This approach can help to distribute the number of tourist and income to community.

Keywords: cultural tourism, Adding Value to Cultural Tourism, Khmer Heritage in The Southern Isan-Cambodia, creative cultural tourism based community

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์	9
1.3 กรอบแนวคิด	9
1.4 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	13
1.5 วิธีการดำเนินการวิจัย	15
1.6 การวิเคราะห์ข้อมูล การตรวจสอบข้อมูล และการแปลผล	16
1.7 ประโยชน์ที่ได้รับ	16
บทที่ 2 การทบทวนเอกสาร และวรรณกรรม	17
2.1 แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	17
2.1.1 ความหมายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	17
2.1.2 กรณีสึกษาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	19
2.2 พฤติกรรมนักท่องเที่ยว	22
2.2.1 ความหมายของพฤติกรรมนักท่องเที่ยว	21
2.2.2 พฤติกรรมนักท่องเที่ยวกลุ่มการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์	22
2.2.3 กรณิการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์	22
2.3 การท่องเที่ยวชุมชน	23
2.3.1 ความหมาย	23
2.3.2 กรณีสึกษา	24
2.4 การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์	25
2.5 การเพิ่มมูลค่าการท่องเที่ยว	26
2.6 แนวคิดเรื่องสารสนเทศกับการส่งเสริมการท่องเที่ยว	27
2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	29

สารบัญ (ต่อ)

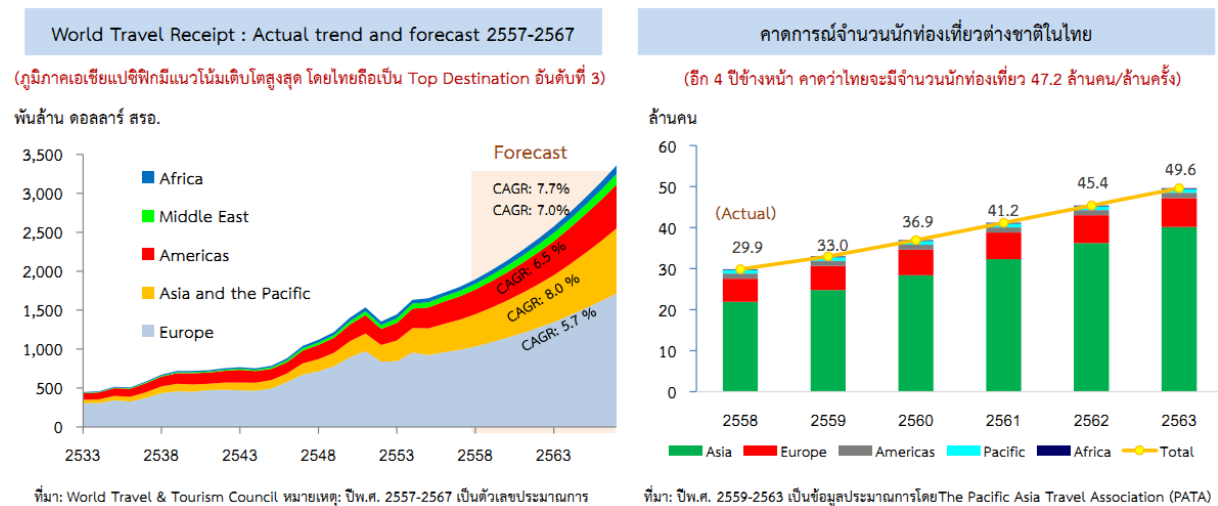
	หน้า
บทที่ 3 การดำเนินการวิจัย	31
3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	31
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	33
3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล	34
3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล	36
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลและผลการวิจัย	38
4.1 ผลการสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชนเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พินาย-นครวัดนครธม)	38
4.2 การสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พินาย-นครวัดนครธม)	48
4.3 ผลการศึกษาประสิทธิภาพประสิทธิผลการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พินาย-นครวัดนครธม)	62
4.4 ผลการดำเนินงานวิจัยการสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พินาย-นครวัดนครธม)	71
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	82
5.1 สรุปผลการวิจัย	82
5.2 อภิปรายผล	88
5.3 ข้อเสนอแนะ	91

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากรายงานสถานการณ์และแนวโน้มธุรกิจ/อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทย ไตรมาสที่ 2 ปี พ.ศ. 2559 (นายปิยพงศ์ พุฒนิชัย, 2559) รายงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยวไทยมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ทั้งจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้จากการท่องเที่ยว อีกทั้งยังพบว่านักท่องเที่ยวจากตลาดระยะใกล้มีแนวโน้มเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็วจนกลายมาเป็นนักท่องเที่ยวหลักของไทย และในอีก 4 ปีข้างหน้าคาดการณ์ว่าประเทศไทยจะมีจำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ 49.6 ล้านคน รายละเอียดดังแสดงในกราฟภาพที่ 1-1 และ 1-2

ภาพที่ 1-1 รายงานการคาดการณ์ว่าประเทศไทยจะมีจำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเพิ่มขึ้น

ที่มา: ปิยพงศ์ พุฒนิชัย, ศูนย์วิจัยเศรษฐกิจ ธุรกิจ และเศรษฐกิจฐานราก ธนาคารอมสสิน, 2559

แม้อัตราการขยายตัวของนักท่องเที่ยวจะเพิ่มขึ้น ดังแสดงในภาพที่ 1-2 (a) แต่การกระจายตัวของนักท่องเที่ยวและรายได้จากการท่องเที่ยวยังคงอยู่ในเขตพื้นที่ ภาคตะวันออก ภาคเหนือ ภาคใต้ กรุงเทพฯ ภูเก็ต กระบี่ ดังแสดงในภาพที่ 1-2 (b) การท่องเที่ยวไทยแม้จะมีอัตราการขยายตัวถึงร้อยละ 14.4 แต่ยังมีปัญหาในเรื่องของการกระจายรายได้และการกระจุกตัวของนักท่องเที่ยว ขาดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ๆ การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวและการเชื่อมโยงระหว่างแหล่งท่องเที่ยวมีน้อย ขาดระบบและกลไกการบริหารจัดการแบบบูรณาการ

(a)

รายได้จากนักท่องเที่ยวชาวไทยและต่างชาติ(รายจังหวัด) ม.ค.- ก.พ. 2559

จังหวัด	รายได้จากนักท่องเที่ยว (ล้านบาท)		จำนวนนักท่องเที่ยว(คน)	
	ม.ค.-ก.พ. 59	% YoY	ม.ค.-ก.พ. 59	% YoY
1.กรุงเทพมหานคร	117,829.02	10.9	10,176,980	10.6
2.ภูเก็ต	83,519.75	13.0	2,961,806	3.6
3.ชลบุรี	36,174.27	63.0	2,486,692	19.0
4.กระบี่	20,466.35	28.4	1,124,750	39.8
5.เชียงใหม่	17,723.71	40.6	1,864,201	17.0
6.สุราษฎร์ธานี	13,291.18	-12.1	1,018,796	3.2
7.สงขลา	9,918.95	20.3	1,281,779	-2.6
รวม	298,923.23	17.6	20,915,004	10.9

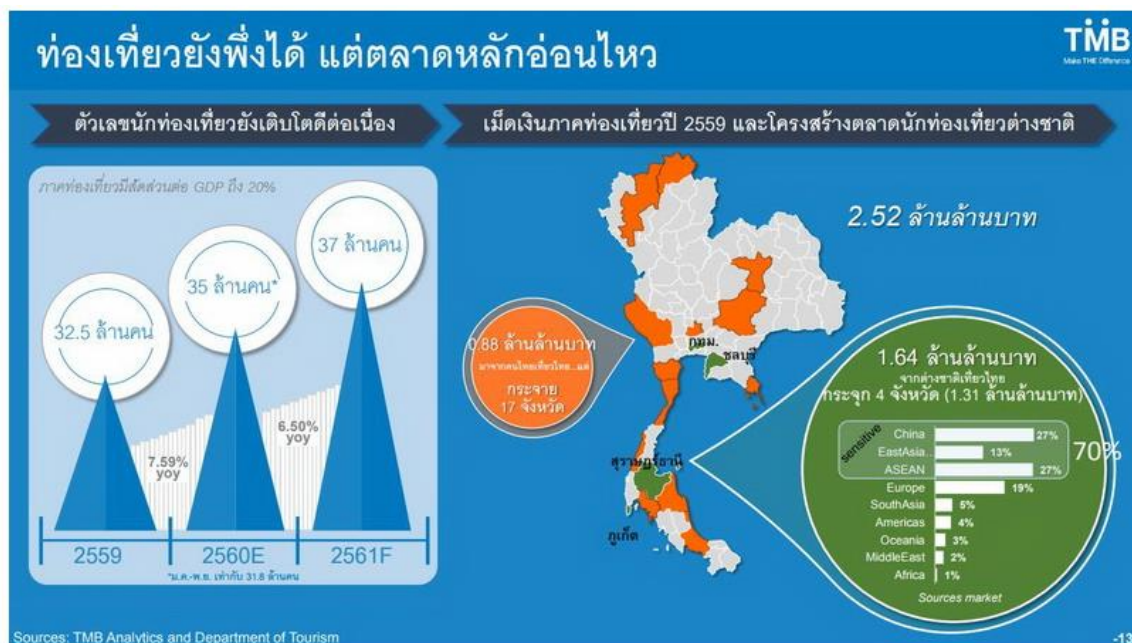
ที่มา: กรมการท่องเที่ยว

(b)

ภาพที่ 1-2 สถานการณ์การท่องเที่ยวไทยและรายได้จากการท่องเที่ยวในช่วง ไตรมาสแรก ปี 2559

ที่มา: ปิยพงศ์ พุฒนิชัย, ศูนย์วิจัยเศรษฐกิจ ธุรกิจ และเศรษฐกิจฐานราก ธนาคารอมสิน, 2559

ปัญหาการกระจุกตัวของจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้จากการท่องเที่ยว สามารถนำมาแสดงแผนภาพในระดับประเทศ ดังแสดงในภาพที่ 1-3 ซึ่งจะเห็นว่าภาคอีสานมีรายได้จากการท่องเที่ยวที่โดดเด่นคือจังหวัดนครราชสีมา เนื่องจากนักท่องเที่ยวนิยมมาเที่ยวเขาใหญ่ วังน้ำเขียว ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ ส่วนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมหรืออารยธรรมขอม นักท่องเที่ยวมีจำนวนน้อย ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากปัญหาขาดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ๆ การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวและการเชื่อมโยงระหว่างแหล่งท่องเที่ยว และปัญหาขาดระบบและกลไกการบริหารจัดการแบบบูรณาการ

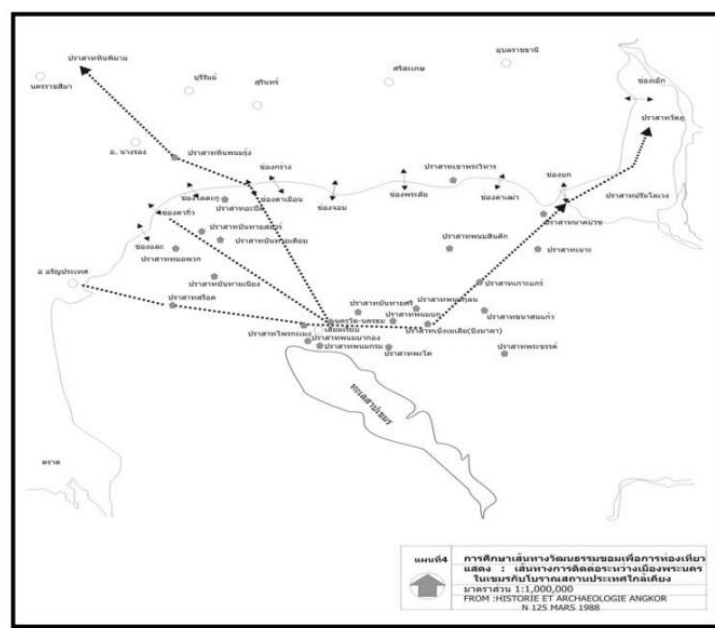

ภาพที่ 1-3 สถานการณ์รายได้จากนักท่องเที่ยวในแต่ละจังหวัดของประเทศไทย

ที่มา: Brand Buffet, 2561 (เข้าถึงที่: www.brandbuffet.in.th/2018)

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสานของประเทศไทย นับเป็นภูมิภาคหนึ่งที่อุดมสมบูรณ์ด้วยโบราณสถานและโบราณวัตถุมากมาย โดยเฉพาะปราสาทหิน ซึ่งถือเป็นหนึ่งในสถานที่ท่องเที่ยวโดดเด่นของภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีอยู่อย่างกระจายกระจายทั่วไปในเขต นครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ และ ศรีสะเกษ เช่น (1) อุทยานประวัติศาสตร์ปราสาทหินพิมาย เป็นปราสาทหินพื้นราบที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ตั้งอยู่ ณ อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา (2) อุทยานประวัติศาสตร์ปราสาทหินพนมรุ้ง ตั้งอยู่บนยอดเขา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ มีปรากฏการณ์แสงอาทิตย์ลอด 15 ช่องประตู และปราสาทเมืองต่ำ ตั้งอยู่บนเขา ลูกเดียวกันกับปราสาทหินพนมรุ้ง (3) อุทยานประวัติศาสตร์กลุ่มปราสาทตาเมือนและปราสาทศีขรภูมิ จังหวัด สุรินทร์ (4) ปราสาทสระกำแพงใหญ่ ปราสาทสระกำแพงน้อย ปราสาทเยอ และปราสาทเขาพระวิหาร จังหวัด ศรีสะเกษ เป็นต้น ปราสาทหินเหล่านี้แสดงถึงร่องรอยอารยธรรมขอมโบราณ ซึ่งช่วยสะท้อนร่องรอยอารยธรรมความเป็นอยู่ของผู้คนที่เข้ามาอาศัยอยู่ในภูมิภาคนั้น

จากการศึกษางานวิจัยโครงการ Living Angkor Road Project ของ ปานใจ ธารทัศนวงศ์ และคณะ (2550) ร่วมกับงานวิจัยย้อนรอยประวัติศาสตร์ตามเส้นทางการท่องเที่ยวสายอารยธรรมขอมในประเทศไทย และกัมพูชา (ดำเกิง โถทอง และคณะ , 2550) ซึ่งมีการนำเสนอเส้นทางการท่องเที่ยวสายอารยธรรมขอมในประเทศไทยและกัมพูชา กลุ่มอีสานใต้ ประกอบด้วย 5 เส้นทาง คือ (1) เส้นบุรีรัมย์: นครราชสีมา-บุรีรัมย์ (2) เส้นสิมบุรีรินทร์: นครราชสีมา-บุรีรัมย์-สุรินทร์ (3) เส้นสุริศรีสะเกษ: สุรินทร์-ศรีสะเกษ (4) เส้นเทือกเขาพนมดงรัก: เรียบชายแดนไทย-กัมพูชา และ (5) เส้นนครบุรีรินทร์บูรณาการสามจังหวัดอีสานใต้ เส้นทางการท่องเที่ยวนี้มาจากเส้นทางการคมนาคมสมัยขอมโบราณ ในสมัยของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 แสดงในภาพที่ 1-4

ภาพที่ 1-4 เส้นทางการเดินทางจากเมืองพระนครไปยังเมืองต่างๆ สมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7

ที่มา : ดำเกิง โถทอง และคณะ , 2550 : 40

เส้นทางการเดินทางจากเมืองพระนครไปยังเมืองต่างๆ ในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ในภาพที่ 1.4 เป็นเส้นทางหลักที่พระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ทรงดำริให้สร้างเป็นถนนหลวงเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับประชาชนในการเดินทางคมนาคมและด้วยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ทรงปฏิบัติพระองค์โดยใช้หลักความเป็นธรรมราชา เช่นเดียวกันกับพระเจ้าอโศกมหาราช พระราชาแห่งราชวงศ์โมริยะที่ทรงปฏิบัติพระองค์เป็นจักรพรรดิผู้ทรงธรรม โดยมีปรากฏในจารึกหลายหลักศิลาที่ประจำอยู่ ณ อโรคยาศาลา หลาย ๆ หลัก มีความว่า *"โรคทางกายของผู้มีร่างกายทั้งหลาย เป็นโรคทางใจของพระองค์ ที่เจ็บปวดเสียดแทงเหลือเกิน เพราะว่า ทุกข์ของทวยราษฎร์ ก็คือทุกข์ของผู้ปกครอง แต่ทุกข์ของพระองค์เองนั้น ไม่นับว่าเป็นทุกข์"* (อัญญา จิตสุทธิญาณ และคณะ 2555 : 108) และด้วยมิตติความเชื่อทางศาสนาพุทธเป็นรากฐานอุดมการณ์สำคัญของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ในการปกครองอาณาจักรกัมพูชาตลอดรัชสมัย พระองค์ทรงปฏิบัติตามแบบอย่างพระราชกรณียกิจของพระเจ้าอโศกมหาราช พระราชาผู้ทรงอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาที่ได้รับการยกย่องว่าทรงเป็นธรรมิกราชาผู้ยิ่งใหญ่ ด้วยการสร้างสรรค์ความร่มเย็นเป็นสุขแก่สรรพสัตว์ทั้งปวงอย่างสอดคล้องกัน (นิพัทธ์ แยมเดช, 2559 : 174) จากจารึกประจำ อโรคยาศาลา สะท้อนภาพว่า พระเจ้าชัยวรมันที่ 7 เป็นพระราชผู้บรรเทาทุกข์ของทวยราษฎร์ด้วยปณิธานและพระราชกรณียกิจตามคติพระโพธิสัตว์ในพุทธศาสนิกายมหายาน ท่านทรงดำริให้ก่อตั้งอโรคยาศาลาหรือโรงพยาบาลเพื่อรักษาผู้ป่วย โดยภายในอโรคยาศาลา ประกอบด้วย แพทย์ และเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานแต่ละแผนกอย่างครบวงจร อีกทั้งพระองค์ยังทรงโปรดให้อโรคยาศาลาเป็นสถานที่รักษาชีวิตของสัตว์ไม่ให้ถูกทำร้าย ดังข้อความที่ปรากฏในโคลกที่ 43 ด้านที่ 4 ความว่า *"คนที่แม่ทำผิดซ้ำแล้วซ้ำเล่าเข้ามา ณ ที่นี้ ก็ไม่ควรถูกลงทัณฑ์ฯ ส่วนคนที่อาศัยอยู่ ณ ที่นี้ แต่ชอบทำร้ายสัตว์ต่างๆ ต้องถูกลงทัณฑ์ และไม่ควรได้รับการยกโทษ"* (นิพัทธ์ แยมเดช, 2559 : 195) พระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ทรงเจริญรอยตามแบบอย่างพระเจ้าอโศกมหาราชอย่างชัดเจน มีการแสดงให้เห็นพระราชปณิธานอย่างแรงกล้าในการจะช่วยเหลือทวยราษฎร์ให้พ้นทุกข์ ด้วยการให้บริการด้านสาธารณสุขและการคุ้มครองชีวิตของสรรพสัตว์ไม่ให้ถูกทำร้าย ทรงประสบความสำเร็จอย่างงดงามในการปกครองอาณาจักรและสร้างศรัทธาในหมู่ทวยราษฎร์ ด้วยพระองค์ยึดถือแนวคิดพระพุทธศาสนาเถรวาทมหายาน ที่ประกอบด้วยพระพุทธเจ้าหลายพระองค์และพระโพธิสัตว์ผู้ซึ่งไม่ยอมเข้าสู่นิพพานแต่จะคอยช่วยเหลือสรรพสัตว์ให้ไปสู่निพพานก่อน แล้วพระองค์จะเสด็จตามไปเบื้องหลังจากร่องรอยการก่อสร้างธรรมศาลา (ที่พักคนเดินทางหรือบ้านมีไฟ) และอโรคยาศาลา (โรงพยาบาล) จำนวน 102 แห่ง สามารถกล่าวได้ว่าท่านเป็นพระราชผู้ทรงสร้างสถานพยาบาลและมีพระทัยเมตตาต่อสัตว์โลกทั้งปวง (นิพัทธ์ แยมเดช, 2559) การกระจายตัวของปราสาทและธรรมศาลา/อโรคยาศาลา ดังแสดงในภาพที่ 1-5

จากภาพที่ 1-5 การกระจายตัวของปราสาทและธรรมศาลา/อโรคยาศาลา ตามจารึกปราสาทพระขรรค์ มีข้อความระบุว่า พระเจ้าชัยวรมันที่ 7 โปรดให้สร้าง “วหนิกฤหะ” หรือที่เรียกว่า บ้านมีไฟหรือที่พักคนเดินทาง (rest stop, travel lodge) ควบคู่กับสถานพยาบาลหรืออโรคยาศาลา จากเมืองพระนครไปตามเส้นทางต่างๆ หลายแห่ง เส้นทางหนึ่งคือจากเมืองพระนครไปยังวิมายปุระ ซึ่งมีศาสนสถานขนาดใหญ่ (ปราสาทพิมาย) ตั้งอยู่ที่ปลายทาง ตามเส้นทางดังกล่าวมีที่พักคนเดินทาง หรือบ้านมีไฟ จำนวน 17 แห่ง สร้างด้วยศิลาแลงทั้งสิ้น เช่น กลุ่มปราสาทตาเมือน จังหวัดสุรินทร์ ปราสาทบ้านบุ จังหวัดบุรีรัมย์ ปราสาทห้วยแคน จังหวัดนครราชสีมา เป็นต้น

ภาพที่ 1-5 การกระจายอยู่ของปราสาทหินในแถบอีสานใต้ นครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ และ ศรีสะเกษ

กลุ่มปราสาทตาเมือน จังหวัดสุรินทร์ ประกอบด้วย 3 ปราสาท คือ (1) ปราสาทตาเมือน ถูกสร้างขึ้นเป็นธรรมศาลาหรือบ้านมีไฟ เป็นที่พักคนเดินทาง เพราะมีลักษณะเป็นอาคารเดี่ยวที่หันหน้าไปทางทิศตะวันออก มีส่วนประกอบที่สำคัญ คือ มีที่ประดิษฐานรูปเคารพและส่วนที่เป็นห้อยต่อออกมาทางด้านหน้าของปราสาท สร้างด้วยศิลาแลงหรือหินทราย ดังแสดงตัวอย่างในภาพที่ 1-6 (A) (2) ปราสาทตาเมือนโต๊ด เป็นอโรคยาศาล มีปรางค์ประธานรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสมีมุขยื่นทางด้านหน้า ก่อด้วยศิลาแลงและหินทราย มีบรรณาลัยอยู่ทางด้านหน้าเยื้องไปทางขวาขององค์ปรางค์ ล้อมรอบด้วยกำแพงก่อศิลาแลง นอกกำแพงด้านหน้ามีสระน้ำหรือบาราย ดังแสดงตัวอย่างในภาพที่ 1-6 (B) และ (3) ปราสาทตาเมือนธม ถูกสร้างขึ้นจากหินทรายโบราณขนาดใหญ่ เป็นศาสนาสถานในศาสนาพราหมณ์ ลัทธิไศวนิกาย เป็นที่สำหรับประกอบพิธีกรรมทางศาสนา แต่ภายหลังถูกใช้เป็นพุทธสถาน ดังแสดงตัวอย่างในภาพที่ 1-6 (C) และ ภาพที่ 1-7

(A) ปราสาทตาเมือน

(B) ปราสาทตาเมือนโต๊ด

(C) ปราสาทตาเมือนธม

ภาพที่ 1-6 ปราสาทที่มีลักษณะเป็นธรรมศาลา อโรคยาศาลา และศาสนาสถาน

ที่มา: www.phimai-angkorwat.com

ภาพที่ 1-7 แบบจำลองปราสาทตาเมือนธม ที่พิพิธภัณฑ์จังหวัดสุรินทร์
ที่มา : <http://review.tourismthailand.org/prasattamueanthom>

จากภาพที่ 1-6 และ 1-7 ปราสาททั้ง 3 ปราสาทมีลักษณะการเดินทางระหว่างทั้ง 3 ปราสาทที่สามารถเดินทางเชื่อมต่อกันได้อย่างสะดวก เชื่อมต่อหากันด้วยระยะทางไม่ไกลมาก ดังแสดงตัวอย่างเส้นทางการเดินทางระหว่างสามปราสาทในภาพที่ 1-8 จากเส้นทางการเชื่อมต่อของสามปราสาทแสดงให้เห็นถึงยุคโบราณบริเวณแห่งนี้ น่าจะเป็นชุมชนขนาดใหญ่ เพราะมีทั้งโรงพยาบาล (อโรคยาศาล) ศาสนสถาน (ปราสาท) ที่พักคนเดินทาง (ธรรมศาลา)

ภาพที่ 1-8 เส้นทางการเดินทางระหว่างปราสาทตาเมือน ปราสาทตาเมือนไต้ และปราสาทตาเมือนธม

นอกจากลักษณะการก่อสร้างที่แตกต่างของแต่ละปราสาทในกลุ่มปราสาทตาเมือน (ปราสาทตาเมือนเป็นธรรมศาลา ปราสาทตาเมือนโต๊ดเป็นอโรคยาศาลา และปราสาทตาเมือนธมเป็นศาสนสถาน) ปราสาทอื่น ๆ ก็มีลักษณะการก่อสร้างที่แตกต่าง เช่น ปราสาทสระกำแพงใหญ่ (สร้างขึ้นเป็นศาสนสถานในศาสนาศาสนาฮินดู แต่ภายหลังถูกใช้เป็นพุทธสถานแบบมหายาน) ปราสาทสระกำแพงน้อย (สร้างขึ้นเพื่อเป็นอโรคยาศาลาหรือโรงพยาบาล) ปราสาทห้วยทับทัน (ปราสาทห้วยทับทัน หรือ ปราสาทบ้านปราสาท หรือ ปราสาทบ้านโนนธาตุ สร้างขึ้นตามความเชื่อในศาสนาพราหมณ์ เป็นศิลปกรรมร่วมสมัยแบบปาปวน) ตัวอย่างรูปภาพปราสาทสระกำแพงใหญ่ ปราสาทสระกำแพงน้อย ปราสาทห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ ดังแสดงในภาพที่ 1-9 (A) (B) และ (C) ตามลำดับ

(A) ปราสาทสระกำแพงใหญ่

(B) ปราสาทสระกำแพงน้อย

(C) ปราสาทห้วยทับทัน

ภาพที่ 1-9 ปราสาทสระกำแพงใหญ่, ปราสาทสระกำแพงน้อยและปราสาทห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ

ส่วนงานสถาปัตยกรรมของปราสาทเมืองต่ำ จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นศาสนสถานสร้างตามศิลปะขอมแบบปาปวน บนพื้นฐานความเชื่อของศาสนาฮินดู ลัทธิไวษณพนิกาย ภาพสลักส่วนมากนี้ ล้วนเป็นภาพเกี่ยวกับการอวตารของพระนารายณ์ มีสระน้ำล้อมรอบ ระเบียงคดมีลักษณะเป็นรูปตัวแอล บริเวณใกล้กันนั้นมีกุฏิฤๅษีบ้านโคกเป็นอโรคยาศาลาสำหรับผู้ที่เดินมาประกอบพิธีกรรมที่ปราสาทเมืองต่ำ กุฏิฤๅษีบ้านโคกเมืองประกอบด้วยปรางค์ศิลาแลง ด้านหน้ามีมุขยื่นออกมา มีบรรณาลัยสร้างด้วยศิลาแลง ล้อมรอบด้วยกำแพง ตัวอย่างปราสาทเมืองต่ำและกุฏิฤๅษีบ้านโคกเมืองดังแสดงในภาพที่ 1-10 (A) และ (B) ตามลำดับ

(A) ปราสาทเมืองต่ำ

(B) กุฏิฤๅษีบ้านโคกเมือง

ภาพที่ 1-10 ปราสาทเมืองต่ำและกุฏิฤๅษีบ้านโคกเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

ที่มา: <https://th.wikipedia.org>

ปราสาทหินพิมาย จังหวัดนครราชสีมา เป็นปราสาทหินที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นศาสนสถานของชุมชน ตามความเชื่อของศาสนาพราหมณ์ มีรูปแบบของศิลปะเป็นแบบบาปวนผสมผสานกับศิลปะแบบนครวัด ต่อมา ถูกดัดแปลงมาเป็นสถานที่ทางศาสนาพุทธในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 นอกจากนี้ยังมีปราสาทห้วยแคน อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดนครราชสีมา สร้างขึ้นในลักษณะของธรรมศาลาหรือที่พักคนเดินทาง ห่างออกไป ประมาณ 17 กิโลเมตร จะพบปราสาทปรangkบ้านปรangk อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดนครราชสีมา ที่สร้างเป็นอโรคยาศาลา ตัวอย่างปราสาทหินพิมาย ปราสาทปรangkบ้านปรangk และปราสาทห้วยแคน ดังแสดงในภาพที่ 1-11 (A) (B) และ (C) ตามลำดับ

(A) ปราสาทหินพิมาย

(B) ปราสาทปรangkบ้านปรangk

(C) ปราสาทห้วยแคน

ภาพที่ 1-11 ปราสาทหินพิมาย ปราสาทปรangkบ้านปรangk และปราสาทห้วยแคน จังหวัดนครราชสีมา
ที่มา: www.phimai-angkorwat.com

จากประวัติศาสตร์และสถาปัตยกรรมอารยธรรมขอมที่งดงามและยิ่งใหญ่ในแถบอีสานใต้และกัมพูชา การมีร่องรอยจารึกอธิบายถึงการปกครองในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ที่ทรงนับถือศาสนาพุทธและปกครองอาณาจักรด้วยแนวทางของพุทธราชาหรือธรรมราชา ทำให้เส้นทางสายปราสาทราชมรรคา (พิมาย-นครวัดนครธม) มีความน่าสนใจที่จะนำมาสร้างเป็นแกนหลักในการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมในพื้นที่ของจังหวัดนครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ และกัมพูชา (ในส่วนนครวัดนครธม)

แต่อย่างไรก็ตามการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ทศนีย์ นาคเสนีย์ (2555) นักวิจัยผู้พัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวตามรอยอารยธรรมทวารวดี-ขอม ในจังหวัดราชบุรี ประเทศไทย มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประวัติศาสตร์วัฒนธรรม ความว่า “การจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวที่มีความน่าสนใจ ควรนำกิจกรรมที่ชุมชนมีส่วนร่วมหรือแหล่งท่องเที่ยวอื่นที่ได้รับความสนใจเข้าไปเสริมในเส้นทางการท่องเที่ยว จะทำให้เส้นทางมีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความต้องการของนักท่องเที่ยวและฤดูกาล” ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงมีแนวคิดการสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชนเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม) โดยมีเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาช่วยในการเพิ่มช่องทางในการรับรู้และการสื่อสารการท่องเที่ยวกับนักท่องเที่ยว

1.2 วัตถุประสงค์ของแผนงาน/โครงการย่อย

1.2.1 วัตถุประสงค์ของแผนงาน

- (1) สร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชนเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม)
- (2) สร้างเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม)
- (3) ศึกษาประสิทธิภาพประสิทธิผลการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม)

1.2.2 วัตถุประสงค์โครงการย่อย

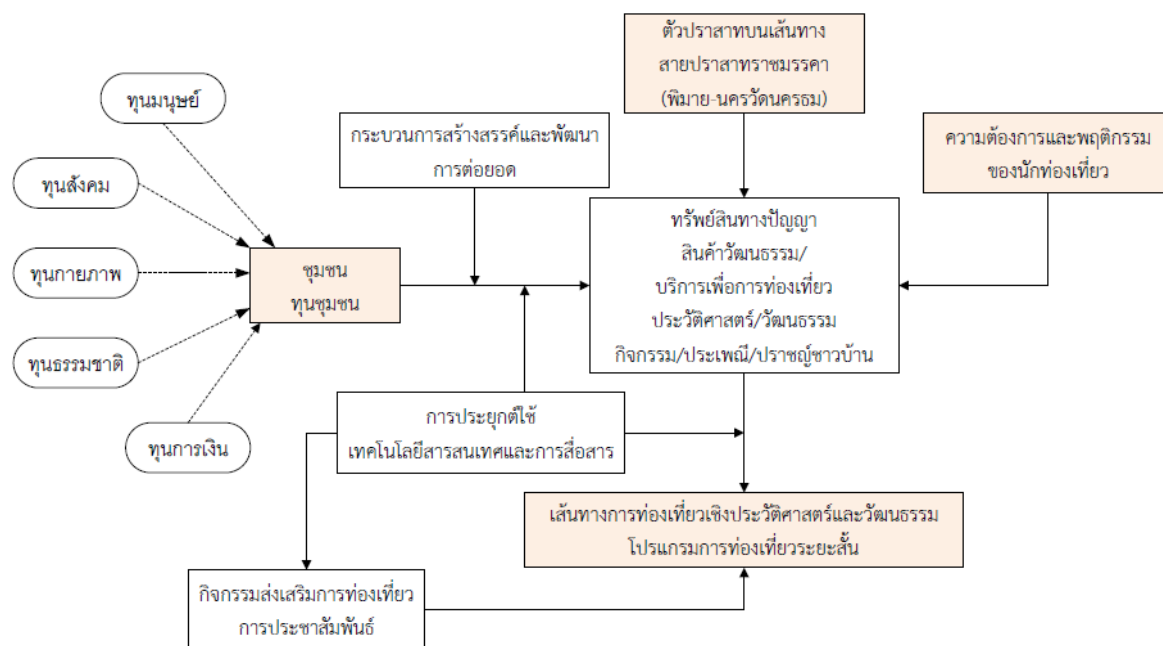
- (1) โครงการวิจัยย่อยที่ 1 เรื่อง การค้นหาและถอดองค์ความรู้ทุนชุมชนเพื่อนำเสนอเส้นทางการท่องเที่ยวเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม)
- (2) โครงการวิจัยย่อยที่ 2 เรื่อง ค้นหาเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมและสร้างโปรแกรมการท่องเที่ยวระยะสั้นเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม) โดยชุมชนมีส่วนร่วม
- (3) โครงการวิจัยย่อยที่ 3 เรื่อง การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการท่องเที่ยวเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม)

1.3 กรอบแนวคิด

โครงการวิจัยนี้ได้มองเห็นความสำคัญของการนำทุนชุมชนของแต่ละชุมชนตามแนวเขตรอบตัวปราสาทบนเส้นทางอารยธรรมขอมจากพิมายสู่นครวัดนครธม มาถอดองค์ความรู้เพื่อค้นหาเรื่องราวการเชื่อมต่อชุมชนโดยชุมชนมีส่วนร่วม (โครงการย่อยที่ 1) และนำเรื่องราวการเชื่อมต่อมาสร้างเป็นแผนที่เส้นทางการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม (โครงการย่อยที่ 2) โดยอาศัยการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่ทันสมัย (โครงการย่อยที่ 3) ทั้งนี้เพื่อให้ตรงตามความต้องการและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่นิยมท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมทั้งชาวไทยและต่างประเทศ ซึ่งถือเป็นภาพการเชื่อมโยงวัฒนธรรมด้วยการท่องเที่ยวในเขตภูมิภาคอาเซียนจากไทยสู่กัมพูชา

นอกจากนี้โครงการวิจัยนี้ยังมองเห็นการสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวใหม่จากแหล่งท่องเที่ยวหลักและการสร้างกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว/การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวโดยอาศัยการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่ทันสมัย เช่น การประชาสัมพันธ์เส้นทางการท่องเที่ยวผ่านเว็บไซต์ แอปพลิเคชัน การนำเสนอเรื่องราวการเชื่อมโยงชุมชนด้วยทุนชุมชนในลักษณะมัลติมีเดีย 3 มิติ การนำเสนอองค์ความรู้ทุนชุมชน ทรัพยากรทางปัญญา สินค้าวัฒนธรรม การบริการเพื่อการท่องเที่ยว ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม กิจกรรมประเพณี ปรากฏชาวบ้านผ่านเว็บไซต์ แอปพลิเคชัน การประชาสัมพันธ์เส้นทางการท่องเที่ยวและโปรแกรมการท่องเที่ยวออนไลน์ การซื้อขายโปรแกรมการท่องเที่ยวออนไลน์ การศึกษาข้อมูลการเดินทางก่อนการเดินทางแบบออนไลน์ เป็นต้น

กรอบแนวคิดหลักของโครงการวิจัยนี้สามารถนำมาเขียนเป็นแผนภาพกรอบแนวคิดการวิจัยดังแสดงในภาพที่ 1-12 กรอบแนวคิดการวิจัยนี้ใช้แนวทางการเชื่อมโยงวัฒนธรรมด้วยการท่องเที่ยวในเขตภูมิภาคอาเซียน (ไทย-กัมพูชา) จากการนำทุนชุมชนมาต่อยอดเป็นทุนทางปัญญาและการจัดการความรู้ โดยอาศัยแนวคิดการสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวจากทุนชุมชน ดังแสดงแผนผังแนวคิดดังแสดงในภาพที่ 1-13

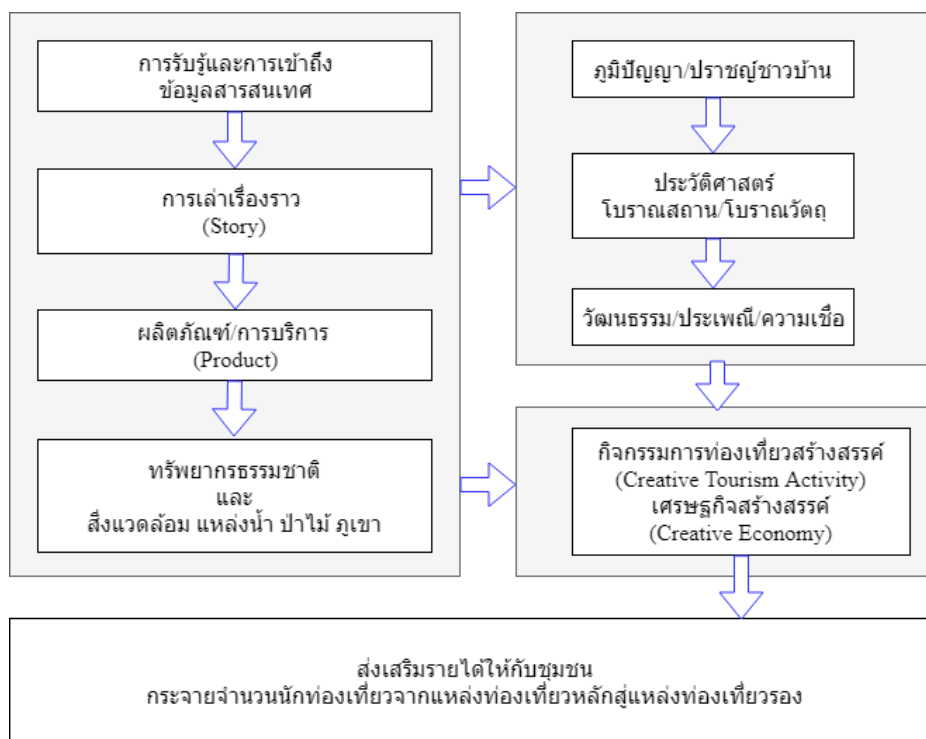

ภาพที่ 1-12 กรอบแนวคิดหลักของการวิจัยเพื่อสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม
เขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม)

จากกรอบแนวคิดการสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมด้วยทุนชุมชนในภาพที่ 1-12 แนวคิดการสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชนเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม) สามารถเขียนเป็นแผนผังดังแสดงในภาพที่ 1-13

จากภาพที่ 1-13 การสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชนเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม) มีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวและต้องการกระจายรายได้และจำนวนนักท่องเที่ยวจากแหล่งท่องเที่ยวหลักสู่แหล่งท่องเที่ยวรองหรือท่องเที่ยวชุมชน จึงนำสู่แนวคิดการสร้างมูลค่าการท่องเที่ยว ด้วยการเพิ่มช่องทางการรับรู้และการเข้าถึงข้อมูล/สารสนเทศ โดยข้อมูล/สารสนเทศนั้นประกอบด้วย การเล่าเรื่องราวที่เกี่ยวกับ ประวัติศาสตร์ โบราณสถาน/โบราณวัตถุ วัฒนธรรมประเพณีและ ความเชื่อ ภูมิปัญญา/ปราชญ์ชาวบ้าน ผสมผสานกับทรัพยากรธรรมชาติและ

สิ่งแวดล้อม อันจะนำมาซึ่ง ผลิตภัณฑ์หรือบริการด้านการท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism)

ภาพที่ 1-13 กรอบแนวคิดในการสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชนเขตอารยธรรมขอม อีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม)

จากภาพที่ 1-13 การศึกษาข้อมูลบริบทและทุนชุมชนเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม) มีการดำเนินงานโดยโครงการย่อยที่ 1 งานวิจัยเรื่องการค้นหาและถอดองค์ความรู้ทุนชุมชน เพื่อนำเสนอเส้นทางการท่องเที่ยวเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม) ดำเนินงานจัดเก็บข้อมูลอยู่กับพื้นที่จำนวน 21 ชุมชน และ 34 ปราสาท ตามเขตพื้นที่ จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดสุรินทร์ จังหวัดศรีสะเกษ ประเทศไทย และ จังหวัดเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา รายชื่อปราสาทและชุมชนดังแสดงในตารางที่ 1-1 การดำเนินงานของแผนงานวิจัยมีการวิเคราะห์ข้อมูลจากโครงการย่อยที่ 1, โครงการย่อยที่ 2 และ โครงการย่อยที่ 3 เพื่อนำข้อมูลที่ได้จาก 3 โครงการย่อยมาสร้างมูลค่าการท่องเที่ยว ด้วยการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จากทุนชุมชนเพื่อนำมาซึ่งเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของชุมชน เกิดการกระจายตัวนักท่องเที่ยวและกระจายรายได้สู่ชุมชน

ตารางที่ 1-1 รายชื่อปราสาทและรายชื่อชุมชนเขตพื้นที่ศึกษา

จังหวัด	ปราสาท	ชุมชน
นครราชสีมา	1) อุทยานประวัติศาสตร์พิมาย 2) ปราสาทห้วยแคน 3) ปราสาทห้วยแคน	1) บ้านรังกาใหญ่ 2) ชุมชนห้วยแคน 3) ชุมชนบ้านปรางค์
บุรีรัมย์	1) อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง 2) ปราสาทเมืองต่ำ 3) ปราสาทถมอ 4) ปราสาทบ้านสำโรง 5) ปราสาทหนองตาปลั่ง 6) ปราสาทหนองปล่อง 7) ปราสาทหนองกง 8) ปราสาทบ้านบุ	1) หมู่บ้านเจริญสุข 2) โหมสเตย์บ้านโคกเมือง 3) หมู่บ้านท่องเที่ยวไหมบ้านสนวนนอก 4) กลุ่มทอผ้าไหมบ้านหนองตาไ้ 5) ชุมชนบ้านบุ / ทอเสื่อ
สุรินทร์	1) ปราสาทตาเมือนโต๊ด 2) ปราสาทบ้านไพล 3) ปราสาทภูมิโปน 4) ปราสาทเมืองที 5) ปราสาทข่างปี 6) ปราสาทศีขรภูมิ 7) ปราสาทบ้านพลวง 8) ปราสาทยายเหงา	1) ชุมชน ปราสาทบ้านไพล 2) ชุมชนปราสาทข่างปี 3) ชุมชนปราสาทศีขรภูมิ 4) หมู่บ้านทอผ้าไหมบ้านท่าสว่าง 5) หมู่บ้านช้างบ้านตากกลาง 6) กลุ่มสตรีทอผ้าไหมบ้านประทุน 7) กลุ่มทอผ้าไหมพื้นเมืองชาวภูยกุ้ยบ้านอาลี
ศรีสะเกษ	1) อุทยานแห่งชาติเขาพระวิหาร 2) ปราสาทสระกำแพงใหญ่ 3) ปราสาทสระกำแพงน้อย 4) ปราสาทห้วยทับทัน หรือ ปราสาทบ้านปราสาท 5) ปราสาทปรางค์กู๋ 6) ปราสาทหินบ้านสมอ 7) ปราสาทตาเล็ง (ปราสาทลุมพุก)	1) หมู่บ้านวัฒนธรรมชะแมร์ 2) ชุมชนบ้านเมืองหลวง 3) กลุ่มสตรีทอผ้าบ้านไฮเลิง 4) ด่านชายแดนถาวร ช่องสะงำ

1.4 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

1.4.1 มูลค่าการท่องเที่ยว หมายถึง การนำโบราณสถาน (ปราสาท) เขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชามานวกรวมกับทุนชุมชนที่โดดเด่นของแต่ละชุมชนเพื่อเป็นจุดขายให้กับนักท่องเที่ยว เช่น การนำอาหาร ผลิตภัณฑ์ชุมชน วิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณีความเชื่อของชุมชนบริเวณใกล้เคียงกับปราสาทและมีสายสัมพันธ์อันดีกับปราสาท มาร่วมสร้างแหล่งท่องเที่ยวหรือกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยวแต่ไม่เปลี่ยนวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมอันดีของชุมชน

1.4.2 ทุนชุมชน หมายถึง ทุนชุมชน หมายถึง ความเข้มแข็งของชุมชน ความสามัคคี มีศิลปวัฒนธรรม ประกอบด้วย ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาชาวบ้าน และวิถีชีวิตของชุมชน โบราณสถาน/โบราณวัตถุ ปราสาท ोरคยาศาลา ลักษณะทางกายภาพและทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน

1.4.3 ระบบและกลไกการสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชน โดยมีเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเป็นสื่อกลางในการติดต่อสื่อสาร หมายถึง ขั้นตอนการดำเนินงานสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่มีความสัมพันธ์กันระหว่างสถานที่ท่องเที่ยวกับทุนชุมชนที่สามารถนำมาแปลงเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว มีศักยภาพสำหรับการสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และสื่อสารผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เป็นกลไกหนึ่งในการสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การมีส่วนร่วมของชุมชนก็เป็นกลไกหนึ่งในการสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม)

1.4.4 การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางศิลปะและขนบธรรมเนียมประเพณีที่บรรพบุรุษได้สร้างสมและถ่ายทอดเป็นมรดกสืบทอดกันมา แหล่งท่องเที่ยวประเภทนี้ประกอบด้วยงานประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน การแสดงศิลปวัฒนธรรม สินค้าพื้นเมือง การแต่งกาย ภาษาชนเผ่า เป็นต้น การท่องเที่ยวบนเส้นทางที่มีร่องรอยของอารยธรรมขอมมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม เป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามรอยอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา

1.4.5 การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) หมายถึง การนำเอารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมาผสมผสานเข้ากับศักยภาพเชิงสร้างสรรค์ของนักท่องเที่ยวและของชุมชน การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จะต้องมีความกลมกลืนและเกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรม ประเพณี กิจกรรม และวิถีชีวิตของชุมชน โดยจัดในรูปแบบที่นักท่องเที่ยวจะสามารถเรียนรู้และได้ประสบการณ์เพิ่มขึ้นจากการเข้าร่วมกิจกรรมกับคนในชุมชน โดยรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มีจุดมุ่งหมายที่จะทำให้เกิดความคิดริเริ่มของการจัดการการท่องเที่ยวขึ้นในชุมชนและทำให้ชุมชนได้รับประโยชน์ โดยการมีเศรษฐกิจดีขึ้นและเกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

1.4.6 การสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชน หมายถึง การสร้างแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชน ก่อให้เกิดการกระจายตัวของนักท่องเที่ยวจากแหล่งท่องเที่ยวหลัก (ปราสาท) สู่ชุมชน (แหล่งท่องเที่ยวรอง) ทำให้ชุมชนมีรายได้ ด้วยการนำโบราณสถาน (ปราสาท) เขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชามานวกรวมกับทุนชุมชนที่โดดเด่นของแต่ละชุมชน เช่น

อาหาร ผลิตภัณฑ์ชุมชน วิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณีความเชื่อของชุมชนบริเวณใกล้เคียงกับประสาทและมีสายสัมพันธ์อันดีกับประสาท

1.4.7 เส้นทางอารยธรรมหอม หมายถึง เส้นทางคมนาคมที่ปรากฏร่องรอยอารยธรรมหอมโบราณ อันประกอบด้วย ธรรมศาลา อโรคยาศาลา ปราสาทหิน เริ่มที่ปราสาทหินพิมาย อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมาไปปราสาทนครวัดนครธม ประเทศกัมพูชา โดยเดินทางผ่านบุรีรัมย์ สุรินทร์ และศรีสะเกษ

1.4.8 ธรรมศาลา หมายถึง ที่พักคนเดินทางสำหรับประชาชนทั่วไปตามเส้นทางของอาณาจักรขอม สมัยพระนคร ปกครองโดยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7

1.4.9 อโรคยาศาลาหรืออโรคยาศาล หมายถึง โรงพยาบาลหรือสถานพยาบาลสำหรับประชาชนทั่วไป ตามเส้นทางของอาณาจักรขอมสมัยพระนคร ปกครองโดยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7

1.4.10 ปราสาทหิน หมายถึง สถานที่ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาของพระมหากษัตริย์หรือผู้ปกครอง

1.4.11 การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชน หมายถึง การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนเป็นผู้บริหารจัดการการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวสามารถร่วมดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมของชุมชนผ่านการเรียนรู้และลงมือปฏิบัติร่วมกับชุมชน

1.4.12 ประสิทธิภาพ หมายถึง ผลการประเมินความน่าสนใจของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม) ตามมาตรฐาน 5 As อันประกอบด้วย Attractions (จุดท่องเที่ยว), Activities (กิจกรรม), Accessibility (การเข้าถึง), Amenities (บริการและความสะดวกสบาย), Accommodation (ที่พัก) ประเมินโดยนักท่องเที่ยวอาสาซึ่งอาสาเดินทางท่องเที่ยวตามเส้นทางของอารยธรรมขอม (พิมาย-นครวัดนครธม)

1.4.13 ประสิทธิผล หมายถึง ผลการประเมินประสิทธิผลการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา อันประกอบด้วย รายได้จากการท่องเที่ยวซึ่งกระจายลงสู่ชุมชนเมื่อมีการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวและเดินทางท่องเที่ยวโดยนักท่องเที่ยว ความพึงพอใจและข้อเสนอแนะของนักท่องเที่ยว ข้อเสนอแนะและความพึงพอใจของชุมชนหลังจากนักท่องเที่ยวเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวกับชุมชน

1.5 วิธีดำเนินการวิจัย

1.5.1 ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตการวิจัยด้านพื้นที่ศึกษามีการคัดเลือกปราสาทและชุมชนจากลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และศักยภาพของชุมชนในการรองรับนักท่องเที่ยว รวมถึงความสวยงามของปราสาท ข้อมูลรายละเอียดรายชื่อปราสาท รายชื่อชุมชน และตัวอย่างกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ดังแสดงในตารางที่ 1-2

ตารางที่ 1-2 รายชื่อปราสาท รายชื่อชุมชน และตัวอย่างกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

ชื่อปราสาท	ชื่อชุมชน	กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
ปราสาทหินพิมาย	ชุมชนตะวันตกวัดเดิม อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา	1) ฝึกทำเส้นหมี่พิมายกับชุมชนตะวันตกวัดเดิม 2) ฝึกจำลองปราสาทปุระ ณ โรงเรียนพิมายวิทยา
ปราสาทปรังค์บ้านปรังค์ จังหวัดนครราชสีมา	ชุมชนบ้านปรังค์ อำเภอห้วยแถลง	1) ฝึกสาวไหม-ทอผ้า ณ ชุมชนบ้านปรังค์
ปราสาทพนมรุ้ง ปราสาทเมืองต่ำ	ชุมชนบ้านโคกเมือง อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์	1) ฝึกทำอาหารพื้นบ้าน ณ บ้านโคกเมือง 2) ทอเสื่อกกและทอผ้า ณ บ้านโคกเมือง 3) เดินป่า/ปลูกป่า ณ เขาปลายบัด
ปราสาทบ้านไพร ปราสาทช้างปี	ชุมชนบ้านเชื้อเพลิง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ ประเทศไทย	1) การเรียนรู้พืชสมุนไพรและการพันลายกระ ถางต้นไม้ ณ บ้านเชื้อเพลิง ประกอบด้วย - กิจกรรมนำลอง - กิจกรรมกระถางนี้เพื่อคุณ - กิจกรรมเตรียมกล้าปักชำ สวนสมุนไพรป่าสำอาง ณ บ้านเชื้อเพลิง
ปราสาทปรังค์กู วัดไพรพัฒนา จุดชมวิวมหาพญากูปรี	ชุมชนบ้านกู อำเภอปรังค์กู จังหวัดศรีสะเกษ ประเทศไทย ชุมชนไพรพัฒนา	1) ฝึกทำอาหารและขนมพื้นบ้าน เช่น แกงมันปู ขนมโปรกะซัง 2) การประดิษฐ์ดอกกำตวนจากรังไหม 3) การฝึกจักสาน เช่น สานพัด สานตะกร้าเล็ก 4) การแต่งกายและการฟ้อนรำชาวกูย
ปราสาทบันทายศรี ปราสาทนาคนัน ปราสาทพระขรรค์ ปราสาทตาพรหม ปราสาทนครธม ปราสาทปาปวน ปราสาทบาแคง	ชุมชนโอโตเต็งและ ชุมชนภูมิตาก๊อก ตำบล ปะตะ อำเภอบันทายศรี จังหวัดเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา	1) เดินทางเที่ยวชมปราสาทต่างๆตามเส้นทาง 2) เรียนรู้การทำขนมจีนเส้นสด ทำน้ำตาลสดจาก ชุมชน ณ จังหวัดเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา 3) ชมพระอาทิตย์ตกดินที่ปราสาทบาแคง 4) รับประทานอาหารเย็น ณ ตลาด old market 5) เข้าพักโรงแรม
ปราสาทนครวัด	จังหวัดเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา	1) ชมพระอาทิตย์ขึ้น ณ ปราสาทนครวัด 2) รับประทานอาหารเช้าที่โรงแรม 3) เดินทางกลับประเทศไทย

1.5.2 ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างเป็นนักท่องเที่ยวอาสาสมัคร จำนวน 30 ราย แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ประกอบด้วย

- 1) นักท่องเที่ยวอาสาสมัครตลอดการเดินทาง จำนวน 10 ราย
- 2) นักท่องเที่ยวอาสาสมัครบางเส้นทาง จำนวน 20 ราย

1.5.3 เครื่องมือวิจัย ประกอบด้วยแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์

1.6 การวิเคราะห์ข้อมูล การตรวจสอบข้อมูล และการแปลผล

การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นลักษณะการวิเคราะห์ข้อมูลแบบพรรณนา ด้วยกระบวนการการวิเคราะห์เหตุการณ์แบบอิงทฤษฎี โดยการแยกชนิดของเหตุการณ์นั้น ๆ โดยยึดการจำแนกเหตุการณ์ที่นิยมใช้หรือมีลักษณะกลาง ๆ ที่มักนำมาใช้ร่วมกันคือ การวิเคราะห์เหตุการณ์ออกเป็น 6 ประเภท คือ ใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร อย่างไรและทำไม นอกจากนี้ยังสามารถแยกชนิดออกเป็น 6 ชนิดตามกรอบปรากฏการณ์ ประกอบด้วย การกระทำ (Acts) กิจกรรม (Activities) ความหมาย (Meaning) การมีส่วนร่วมในกิจกรรม (Participation) ความสัมพันธ์ (Relationship) สถานการณ์หรือสภาพการณ์ (Setting) ทั้งนี้เนื่องจากการแยกชนิดของสิ่งที่ต้องสังเกตออกเป็น 6 ขั้นตอน มีประโยชน์โดยตรงในแง่ของการตรวจสอบข้อมูลว่าผู้วิจัยทำงานได้ครบถ้วนหรือไม่ และพยายามอธิบายถึงความเป็นมา สาเหตุ และผลลัพธ์ อันจะทำให้ข้อมูลที่รวบรวมมามีความเป็นระบบและก่อให้เกิดความเข้าใจในเหตุการณ์มากขึ้น การวิเคราะห์เบื้องต้นนี้เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ ทั้งนี้เพราะงานวิจัยเชิงคุณภาพเป็นงานวิจัยที่ต้องทำการวิเคราะห์ข้อมูลในสนามเพื่อจะได้เก็บข้อมูลอย่างต่อเนื่องและในการวิเคราะห์นั้น (เอื้อมพร หลินเจริญ, 2555)

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.7.1 ระบบและกลไกการสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชนด้วยระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารถูกพัฒนาขึ้นเพื่อเป็นต้นแบบในการสร้างการท่องเที่ยวในระดับชุมชน

1.7.2 เกิดเครือข่ายความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ รวมถึงการเกิดแหล่งท่องเที่ยวใหม่จากความร่วมมือของชุมชน

1.7.3 เกิดการเชื่อมต่อเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามเส้นทางสายปราสาทราชมรรคา (พิมาย-นครวัดนครธม) ที่ถูกพัฒนาขึ้นจากความร่วมมือของชุมชนและนักท่องเที่ยวหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างเป็นระบบและรวดเร็วในรูปแบบดิจิทัล

1.7.4 เกิดการกระจายการท่องเที่ยวและรายได้จากแหล่งท่องเที่ยวหลักสู่ชุมชนอย่างยั่งยืนด้วยการสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนมีส่วนร่วม

บทที่ 2

การทบทวนเอกสารและวรรณกรรม

การดำเนินงานวิจัยเรื่องการสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชนเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม) มีการทบทวนเอกสารและวรรณกรรม ประกอบด้วย 7 หัวข้อหลักดังต่อไปนี้

- 2.1 แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
- 2.2 พฤติกรรมนักท่องเที่ยว
- 2.3 การท่องเที่ยวโดยชุมชน
- 2.4 การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
- 2.5 การเพิ่มมูลค่าการท่องเที่ยว
- 2.6 แนวคิดสารสนเทศกับการส่งเสริมการท่องเที่ยว
- 2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

2.1.1 ความหมายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์อย่างมากกับการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม เนื่องจากมีความสัมพันธ์กันในด้านคุณค่าทางประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิต เรื่องราวของชุมชน ตลาดเก่า สถาปัตยกรรม และศิลปกรรม ในด้านของความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีผู้ให้คำนิยามไว้ดังต่อไปนี้

นุชนารถ รัตนสุวงศ์ชัย (2554) กล่าวว่า “การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” กำหนดขึ้นมาอย่างชัดเจนในการประชุมสภาการโบราณสถานระหว่างประเทศ (International Council on Monuments and Sites: ICOMOS) ที่เมืองออกซ์ฟอร์ด ในปี พ.ศ. 2512 หรือ ค.ศ. 1969 (Moulin: 1989, cited in Koster, 1996: 231) ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา นักวิชาการได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้อย่างหลากหลาย อย่างไรก็ตาม ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แม้จะแตกต่างกัน การกำหนดความหมายโดยนักวิชาการหรือนักวิจัยที่หลากหลาย แต่ทุกนิยามทุกความหมายล้วนมีจุดมุ่งเน้นในทำนองเดียวกันคือ “การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวได้รับแรงดลใจหรือสิ่งกระตุ้นให้เดินทางไปยังจุดหมายปลายทางเพื่อสังเกตเรียนรู้ มีประสบการณ์ร่วม และตระหนักคุณค่าวัฒนธรรมของชุมชนในจุดหมายปลายทางนั้น ซึ่งครอบคลุมถึงงานสร้างสรรค์ ประเพณีขนบธรรมเนียม และกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนจุดหมายปลายทาง ทั้งนี้นักท่องเที่ยวและคนในชุมชนต้องเคารพ เรียนรู้ และเข้าใจวัฒนธรรมของกันและกันเพื่อให้เกิดมิตรภาพและสันติภาพระหว่างชุมชนอย่างยั่งยืน”

ด้วยลักษณะการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว เมื่อมีนักท่องเที่ยวเดินทางไปยังจุดหมายปลายทางเพื่อเรียนรู้วัฒนธรรมของชุมชน จึงมีผลทำให้มรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนกลายเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว ในมุมมองของนักท่องเที่ยว คำว่าวัฒนธรรมเกี่ยวข้องกับ “กลุ่มคนในชุมชน” และ “ลักษณะทางสังคมเฉพาะกลุ่ม” ได้แก่ พฤติกรรมทางสังคม ธรรมเนียมปฏิบัติ และวิถีการดำเนินชีวิตในแต่ละวันซึ่งมีอัตลักษณ์ที่แตกต่างจากชุมชนอื่น ไม่ว่าอัตลักษณ์นั้นเป็นของดั้งเดิม หรือเป็นอัตลักษณ์ที่ปรับเปลี่ยนไปตามการเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรม ด้วยเหตุนี้จึงทำให้มรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวจึงมีความหลากหลาย เป็นทั้งสิ่งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ วัฒนธรรมซึ่งเป็นสิ่งที่จับต้องได้ เช่น สถานที่สำคัญทางศาสนาและประวัติศาสตร์ ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น ฯลฯ และ สิ่งที่จับต้องไม่ได้ เช่น ค่านิยม วิถีการดำเนินชีวิต ฯลฯ นอกจากนี้ เป็นทั้งของดั้งเดิม เช่น งานแสดงพื้นบ้าน ประเพณี อาหารท้องถิ่น ฯลฯ หรือ ของร่วมสมัยอย่างเช่น ศิลปะร่วมสมัย อาหารผสมผสาน ฯลฯ วัฒนธรรมจึงเป็น ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการขยายตัวของการท่องเที่ยวนานาชาติหรือจากภูมิภาคหนึ่งไปยังภูมิภาคอื่นๆ ทั่วโลกอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง

โครงการวิถีสันได้กล่าวถึงบทนำของหนังสือ “วิถีไทย การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม” (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2540) ระบุว่า การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม คือการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้ผู้อื่นและย้อนกลับมามองตนเองอย่างเข้าใจความเกี่ยวพันของสรรพสิ่งในโลกที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ และสิ่งสำคัญประการแรกของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม คือการศึกษา เช่น เมื่อจะไปเที่ยวนครวัดจำเป็นต้องศึกษาประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของชนชาติ วัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อของผู้คนในอดีต ซึ่งจะทำให้เราทราบในแรงบันดาลใจ การสร้างสถาปัตยกรรมที่ยิ่งใหญ่เช่นนั้นได้นอกจากนี้การเรียนรู้สิ่งที่เป็วิถีชีวิตปัจจุบันทั้งภาษาวัฒนธรรม อาหารความเป็นอยู่ของประชาชนที่ได้ไปเยือนก็เป็นเรื่องที่น่าสนใจ

จากนิยามการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พบว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สามารถดำเนินการจัดการท่องเที่ยวได้ 3 ลักษณะ คือ

1) การศึกษาเรียนรู้ เป็นการท่องเที่ยวที่มีการศึกษาเรียนรู้ถึงข้อมูลเกี่ยวกับความสำคัญและคุณค่าทางประวัติศาสตร์ เรื่องราว เรื่องเล่า ความเป็นมาของทรัพยากรวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยวนั้น เพื่อเป็นข้อมูลในการเรียนรู้เพิ่มพูนประสบการณ์ในการท่องเที่ยว ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรมของชาวบ้าน

2) การปลูกจิตสำนึก เป็นการท่องเที่ยวที่มีการปลูกจิตสำนึกในการรักและหวงแหน รวมไปถึงการช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในท้องถิ่น อีกทั้งยังเป็นการสร้างโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรเชิงวัฒนธรรมในชุมชนของตนและการได้รับผลประโยชน์ในรูปแบบต่างๆ จากการท่องเที่ยว เช่น การเล่าเรื่อง การให้บริการขนส่งเพื่อการท่องเที่ยว การให้บริการที่พักอาศัย และการขายของที่ระลึก เป็นต้น

3) การอนุรักษ์วัฒนธรรม เป็นการท่องเที่ยวที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และเข้าใจในวัฒนธรรม ได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน อีกทั้งยังเป็นการสร้างจิตสำนึกให้แก่นักท่องเที่ยวในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางวัฒนธรรม รวมถึงปลูกจิตสำนึกชุมชนให้มีการอนุรักษ์วัฒนธรรมของพื้นถิ่นมิให้สูญหายไปตามกาลเวลา

จากการศึกษาถึงความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สามารถสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมคือการท่องเที่ยวที่มีการเรียนรู้ถึงข้อมูลต่างๆ ของชุมชนที่ไปเยือน มีการสร้างจิตสำนึกให้นักท่องเที่ยวในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม ในส่วนของชุมชนนั้นจะต้องมีการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อชุมชน และมีการกระจายรายได้สู่ชุมชนอย่างทั่วถึง รวมไปถึงเป็นการสร้างความภาคภูมิใจในมรดกวัฒนธรรมของตนอีกด้วย

2.1.2 กรณีศึกษาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

(1) เส้นทางสายวัฒนธรรม Heritage Route (2015)

พงษ์พันธ์ มอญพันธ์ พนักงานวางแผน กองวิจัยการตลาด ททท. เขียนบทความรายงานการเข้าร่วมประชุม World Conference on Tourism and Culture 2015 ณ เมืองเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา (www.etatjournal.com/web/menu-read-tat/menu-2015/menu-32015) เกี่ยวกับการสร้างการรับรู้และเพิ่มคุณค่าให้กับมรดกทางวัฒนธรรม (Cultural Heritage) เส้นทางสายวัฒนธรรม เป็นเส้นทางการเดินทางที่เชื่อมต่อแหล่งท่องเที่ยวที่มีลักษณะหรือความเป็นมาที่ข้องเกี่ยวกัน อาจจะด้วยรูปแบบของสถาปัตยกรรมรูปแบบเดียวกัน หรือเป็นแหล่งกระบวนการผลิตเดียวกัน เส้นทางสายวัฒนธรรมคือการเชื่อมโยงความเป็นมาของแหล่งต่างๆ ให้เกิด เป็นเรื่องราว (Theme) เพื่อให้เกิดความสนใจจากนักท่องเที่ยว ยกตัวอย่างเช่น การเชื่อมโยงเส้นทางสายไหม (Silk Road) ที่มีความสำคัญทางการค้า มาแต่อดีต ระยะทางกว่า 5,000 กิโลเมตร โดยองค์การยูเนสโก ได้ประกาศให้เส้นทางสายไหมเป็นเส้นทางสายวัฒนธรรม โดยผนวกเอามรดกโลกทางวัฒนธรรมไว้ในเส้นทางดังกล่าวทั้งสิ้น 33 แหล่ง ผ่านประเทศต่างๆ ในทวีปเอเชียและยุโรป

นำเอาแหล่งผลิตสินค้าชนิดเดียวกันมาสร้างเรื่องราว เพื่อดึงความสนใจก็สามารถพบได้ เช่น การพัฒนาความร่วมมือของกลุ่ม ประเทศผู้ผลิตอำพันในการสร้างเส้นทางเชื่อมโยง และนำไปสู่ความร่วมมือในการพัฒนาเครื่องมือทางการตลาด ไม่ใช่เพียงแค่ด้านการท่องเที่ยว แต่รวมถึง ช่องทางในการขายสินค้าผ่านสื่อออนไลน์ ซึ่งสามารถสร้างความสนใจให้แก่ ทั้งนักท่องเที่ยวและผู้บริโภคได้เป็นอย่างดี จากการประชุม World Conference on Tourism and Culture ได้มีประกาศปฏิญญาเสียมเรียบ (Siem Reap Declaration) โดยมีความสำคัญในการสร้างความร่วมมือระหว่างเส้นทางสายวัฒนธรรมทั้งสิ้น 5 ข้อ ประกอบด้วย (1) การสร้างความร่วมมือในระดับภูมิภาค และระดับชาติในการสร้างความเชื่อมโยงของ โบราณสถาน รวมถึงมรดกโลกที่ได้ขึ้นทะเบียน โดยยูเนสโก ให้เกิดเป็นเส้นทางท่องเที่ยว และ เส้นทางเชื่อมต่อ หรือเส้นทางแข่งขัน (2) สร้างเครือข่ายระดับภูมิภาคหรือระดับ สากลระหว่างองค์กรภาครัฐด้านวัฒนธรรม และการท่องเที่ยว รวมถึงหน่วยงานภาครัฐอื่นๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น การต่างประเทศ การคมนาคม และการตรวจคนเข้าเมือง เป็นต้น (3) สร้างระบบการจัดการและความร่วมมือ ระหว่างพรมแดนในระดับภูมิภาคและระดับชาติ เพื่อยืนยันมาตรฐานและความมั่นคงของ ประสบการณ์ที่นักท่องเที่ยวจะได้รับจากการ เดินทางผ่านเส้นทางสายวัฒนธรรม (4) คู่มือระบบการจัดการ การพัฒนาทาง การท่องเที่ยว และกิจกรรมการตลาด ตลอดเส้นทาง สายวัฒนธรรม และ (5) สร้างความเชื่อมั่นว่าชุมชนท้องถิ่นจะมี ส่วนร่วมในฐานะ ‘ผู้ถือผลประโยชน์ร่วม’ ในการก่อตั้งและบริหารจัดการการท่องเที่ยวผ่าน เส้นทางสายวัฒนธรรม

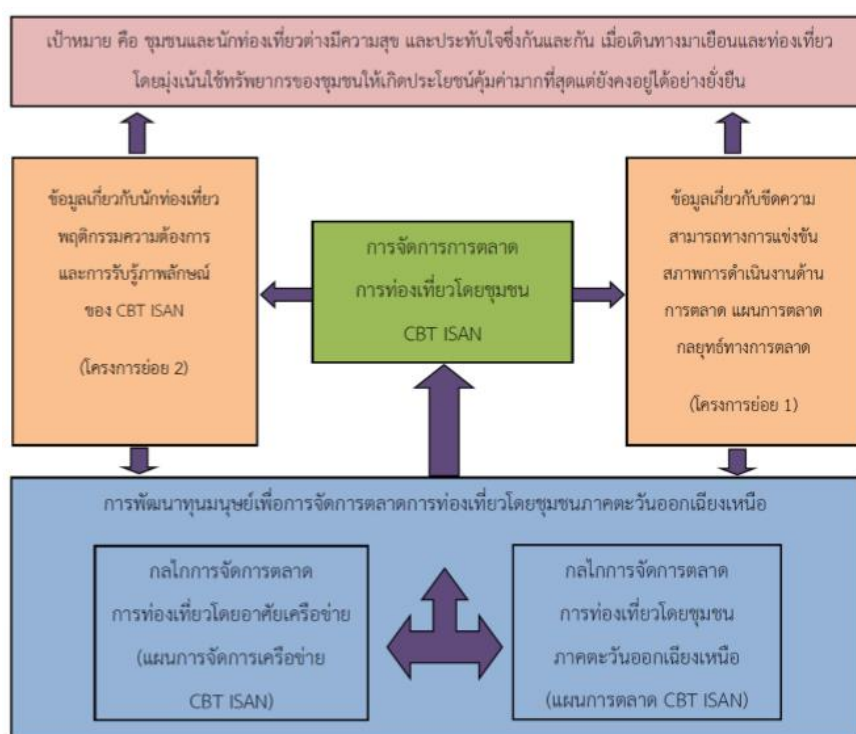
จากการกำหนดเส้นทางสายวัฒนธรรมดังกล่าว การสร้างเส้นทางเชื่อมโยงระหว่างประเทศ จะเป็นอีกหนึ่งเครื่องมือทางการท่องเที่ยวในการสร้างสินค้า เพื่อเสนอขายแก่นักท่องเที่ยวในภูมิภาค ซึ่งภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นอีกหนึ่งภูมิภาคที่มี แหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมที่มีความเชื่อมโยงกัน ทั้งในทางสถาปัตยกรรมและจุดประสงค์ในการสร้าง คือสร้างเพื่อเป็นการใช้ประโยชน์เชิงศาสนา ดังจะเห็น ได้จาก รูปแบบสถาปัตยกรรมทางพุทธศาสนา และ สถาปัตยกรรมที่ได้รับอิทธิพลจากอารยธรรมขอม เป็นต้น

สืบเนื่องจากการประชุม World Conference on Tourism and Culture ณ เมืองเสียมเรียบ ราชอาณาจักรกัมพูชา วัฒนธรรม ถือเป็นสิ่งล้ำค่าของแต่ละท้องถิ่น และวัฒนธรรมเหล่านี้ ล้วนเป็นสิ่งดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปยังสถานที่ ต่างๆ เพื่อเรียนรู้และสัมผัสความแตกต่างทางวัฒนธรรม ที่เขาเหล่านั้นไม่สามารถพบได้ในพื้นที่ของตนเอง ดังนั้น การนำเอาวัฒนธรรมมาเป็นจุดขายหลัก จึงเป็น สิ่งที่ผู้ดูแลด้านการท่องเที่ยวของแต่ละประเทศให้ ความสำคัญเป็นลำดับต้นๆ

ในแง่ของการตลาด การนำเสนอสินค้าทางการท่องเที่ยวคงไม่สามารถนำเสนอขายต่อนักท่องเที่ยวได้ หากดำเนินการเพียงมิติเดียว แต่ต้องสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับตัวสินค้าโดยการเสริมแต่งเรื่องราวให้เกิดคุณค่า และชี้ให้นักท่องเที่ยวเห็นความสำคัญ เพื่อให้เกิดความต้องการในการเดินทาง ทั้งนี้กลุ่มประเทศลุ่มแม่น้ำโขงเป็นกลุ่มประเทศที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน ซึ่งในอดีตกาลประเทศเหล่านี้เคยถูกควบรวมเป็นอาณาจักรเดียวกัน จึงไม่แปลกที่วัฒนธรรมจะคล้ายคลึงมากจนบางครั้งไม่สามารถแยกออกจากกันได้ วัฒนธรรมเหล่านี้ถือเป็นมูลค่าที่สามารถใช้เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวจากประเทศอื่นๆ ทั่วโลกให้หันมาสนใจและเดินทางมาท่องเที่ยวในภูมิภาค ประโยชน์ที่ได้คงไม่ได้จำกัดอยู่แค่ประเทศใดประเทศหนึ่งแต่กระจายไปยังทุกภาคส่วน ซึ่งการกระจายรายได้นี้นับเป็นอีกหนึ่งเป้าประสงค์ขององค์การการท่องเที่ยวโลกที่ต้องการใช้การท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชนอันจะนำไปสู่การลดปัญหาความยากจนอีกด้วย

(2) การจัดการตลาดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมลุ่มน้ำโขง ซี มูล เพื่อเชื่อมโยงการท่องเที่ยวประเทศไทย ลาว และเวียดนาม

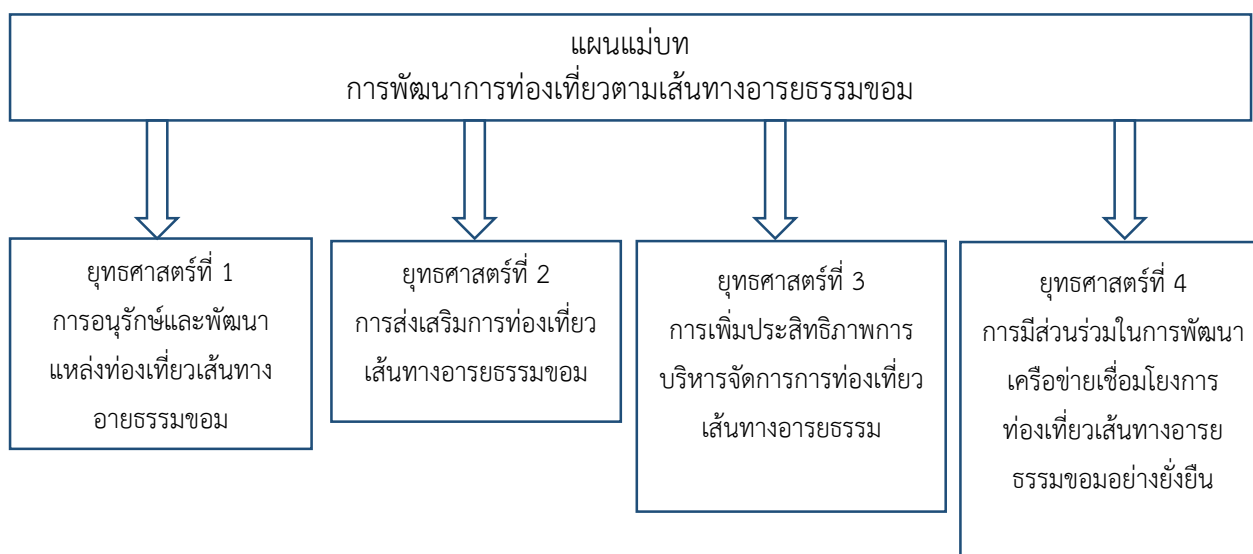
ณัฐินี ทองดีและกนก บุญศักดิ์ (2560) มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา นำเสนอกรอบแนวคิดงานวิจัยการจัดการตลาดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมลุ่มน้ำโขง ซี มูล เพื่อเชื่อมโยงการท่องเที่ยวประเทศไทย ลาว และเวียดนาม ดังแสดงในภาพที่ 2-1

ภาพที่ 2-1 กรอบแนวคิดงานวิจัยการจัดการตลาดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมลุ่มน้ำ
ทิวา: ญัฐฐินี ทองดีและกนก บุญศักดิ์ (2560)

(3) การพัฒนาการท่องเที่ยวเส้นทางอารยธรรมขอม

นิรันดร์ กุลตานันท์ และอิติพงศ์ พิรุณ (2551) มีการกำหนดแผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวตามเส้นทางอารยธรรมขอม ประกอบด้วย 4 ยุทธศาสตร์ ดังแสดงในภาพที่ 2-2

ภาพที่ 2-2 แผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวตามเส้นทางอารยธรรมขอม
ทิวา: นิรันดร์ กุลตานันท์ และอิติพงศ์ พิรุณ (2551)

2.2 พฤติกรรมนักท่องเที่ยว

การศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวที่เป็นบุคคล กลุ่ม หรือองค์กร ทำให้ทราบถึงลักษณะความต้องการและพฤติกรรมนักท่องเที่ยว ข้อมูลเหล่านั้นสามารถนำมากำหนดกลยุทธ์ทางการตลาดที่สามารถตอบสนองความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม

2.2.1 ความหมายของพฤติกรรมนักท่องเที่ยว

การประพจน์หรือปฏิบัติของนักท่องเที่ยวที่แสดงออกในขณะที่เดินทางท่องเที่ยว เช่น คำพูด สีหน้า การกระทำ ท่าทาง เป็นต้น ซึ่งการแสดงออกนั้น อาจมีรากฐานมากจากอุปนิสัยหรือความต้องการพื้นฐานของแต่ละคน ที่อาจจะคล้ายคลึงกันหรือแตกต่างกัน หรืออาจจะมาจากสิ่งแวดล้อม หรือประสบการณ์ที่ได้รับขณะนั้น ซึ่งพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัจจัยที่ทำให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจในการทางมาท่องเที่ยวสำหรับการท่องเที่ยวในแต่ละครั้ง เช่น ต้องการหลีกเลี่ยงการกิจประจำวัน ตอบสนองความอยากรู้ อยากมีประสบการณ์แปลก ใหม่ เป็นต้น

2.2.2 พฤติกรรมนักท่องเที่ยวกลุ่มการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

เมื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) คือ การท่องเที่ยวที่เน้นการเรียนรู้ในเรื่องศิลปะ วัฒนธรรม และเอกลักษณ์ของสถานที่ผ่านประสบการณ์ตรงและการมีส่วนร่วมกับผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรม ประเภทของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ 4 ประเภทหลัก คือ กลุ่มมรดกทางวัฒนธรรม (Cultural Heritage) กลุ่มวิถีชีวิต (Lifestyles) กลุ่มศิลปะ (Arts) และ กลุ่มสินค้าที่ตอบสนองความต้องการที่แตกต่าง (Functional Creation) โดยนักท่องเที่ยวกลุ่มที่ต้องการความแตกต่างมักเน้นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ โดยมีการจัดการไว้ล่วงหน้า มีครูผู้สอนที่ชำนาญ และมีการฝึกปฏิบัติ(Workshop) เช่น การฝึกสมาธิ การเรียนทำอาหารไทย, การเรียนมวยไทย และ การเรียนนวดแผนไทย เป็นต้น นอกจากนี้ยังรวมถึงแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น (Man Made)เป็นการจำลองแหล่งท่องเที่ยวขึ้นมาใหม่ โดยการสร้างสรรค์กิจกรรมท่องเที่ยวผนวกกับทุนทางวัฒนธรรมหรืออัตลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ

2.2.3 กรณีการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

(TCDC) การพัฒนานิเวศพิพิธภัณฑสถานบ้านบ่อสวก และ โรงทอผ้าบ้านชาวหลวง จังหวัดน่าน จากโจทย์ “ฟื้นชีวิต” ให้กับอาคารหลังเก่าในชุมชนหมู่บ้านชาวหลวง จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานรอบชุมชน พบว่าชุมชนจึงได้เกิดแนวคิดในการพัฒนาอาคารที่ถูกทิ้งร้างนี้ให้เป็นเสมือน จุดบริการการเรียนรู้และถ่ายทอดทักษะงานฝีมือ หรือ “พิพิธภัณฑสถานและศูนย์การเรียนรู้บ้านชาวหลวง” ซึ่งก็ถือเป็นหนึ่งในองค์ประกอบหลักของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามหลักสากลด้วย อีกทั้งปรับปรุงแบบการบริโภคของนักท่องเที่ยวใหม่จากที่เคยเป็น Passive Consumption (เยี่ยมชม/ซื้อของ) ให้กลายเป็น Active Consumption (ลงมือ/เรียนจริง) และเพิ่มระดับการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวกับวิถีชุมชนให้มากขึ้น ด้วยการสร้าง Prototype ขนาดจริง ในสถานที่จริง และใช้เพียงวัสดุง่ายๆ ที่หาได้รอบตัวมาเป็นองค์ประกอบในการสร้างสรรค์ ซึ่ง มีการจัดเส้นทางการเดิน (Walking Flow) ทำบอร์ดสร้างเรื่องราว-ให้ความรู้ ทำพื้นที่โชว์ที่ทอผ้า รวมถึงมีการจัดแสดงตัวอย่างผ้าแบบต่าง ๆ และการแสดงวิธีย้อมผ้าแบบธรรมชาติ

ภาพที่ 2-3 การจัดเส้นทางการเดิน /กิจกรรมในพิพิธภัณฑ์และศูนย์การเรียนรู้บ้านชาวหลวง

ที่มา : <http://www.tcdc.or.th/articles/others/21952>

2.3 การท่องเที่ยวโดยชุมชน

2.3.1 ความหมาย

จากการศึกษาข้อมูลผ่านเว็บไซต์ <http://www.cbt-i.or.th> (เข้าถึงเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2562) และ <https://thaicomcommunitybasedtourismnetwork.wordpress.com/cbt> (เข้าถึงเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2562) พบว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community – Based Tourism – CBT) หมายถึง การทำให้ชุมชนสามารถดำเนินการท่องเที่ยวตามหลักการของชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาและได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว ซึ่งจะทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้านในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน องค์ประกอบหลักของ CBT มี 4 ด้านคือ

1) ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ประเด็นสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม คือชุมชนต้องมีฐานทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ชุมชนมีวิถีการผลิตที่พึ่งพา และใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน อีกทั้งชุมชนมีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น

2) องค์กรชุมชน ประเด็นสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เกี่ยวกับองค์กรชุมชน คือ ชุมชนต้องมีระบบสังคมที่เข้าใจกัน มีปราชญ์ หรือผู้มีความรู้ ชุมชนมีทักษะในเรื่องต่าง ๆ ที่หลากหลาย และที่สำคัญชุมชนต้องมีความรู้สึกเป็นเจ้าของและเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา

3) การจัดการ ประเด็นสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เกี่ยวกับการจัดการ คือ ชุมชนต้องมีกฎ-กติกาในการจัดการสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และการท่องเที่ยวที่เป็นรูปธรรม มีองค์กรหรือกลไกในการทำงานเพื่อจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมชนสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนโดยรวมได้ ชุมชนมีการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรม ชุมชนมีกองทุนที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน

4) การเรียนรู้ ประเด็นสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ คือ ชุมชนต้องมีการออกแบบลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สามารถสร้างการเรียนรู้และความเข้าใจในวิถีชีวิตวัฒนธรรม

ที่แตกต่างให้กับผู้มาเยือน ชุมชนต้องมีระบบจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน สร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ทั้งในส่วนของชาวบ้านและผู้มาเยือน

สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนโดยอาศัยการท่องเที่ยวเป็นโจทย์ในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชน ซึ่งมีหลักการที่สำคัญ คือ ชุมชนเป็นเจ้าของ ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและตัดสินใจ ส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเอง ยกย่องคุณภาพชีวิต มีความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม คงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม เคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เกิดผลตอบแทนที่เป็นธรรมแก่คนในท้องถิ่น มีการกระจายรายได้สู่สาธารณประโยชน์ของชุมชน

2.3.2 กรณีศึกษา

พิมพ์ลภัส พงศกรรังศิลป์ (2557) การจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน บ้านโคกไคร จังหวัดพังงา เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน ดำเนินการวิจัยด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้นำกลุ่ม และใช้การสังเกตอย่างมีส่วนร่วมและการสังเกตอย่างไม่มีส่วนร่วมระหว่างการดำเนินกิจกรรมทางการท่องเที่ยวของกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไคร พบว่า กลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไครดำเนินงานในรูปแบบวิสาหกิจชุมชนที่ให้บริกรนำเที่ยวกับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ โดยมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่โดดเด่น ได้แก่ สปาโคลนร้อนและทรายร้อน การชมบูมแดง การเก็บหอยตลับ การพายเรือคายัค ทั้งนี้ กลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไครได้เข้าร่วมเป็นเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนจังหวัดพังงา มุ่งเน้นการส่งเสริมและขับเคลื่อนการเติบโตอย่างยั่งยืนของชุมชนที่ดำเนินกิจกรรมทางการท่องเที่ยวด้วยชุมชนเอง ตัวอย่างกิจกรรมดังแสดงในภาพที่ 2-4

ภาพที่ 2-4 กิจกรรมการท่องเที่ยวพายเรือคายัคของกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไคร

ที่มา: พิมพ์ลภัส พงศกรรังศิลป์ (2557: 656)

2.4 การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

กลุ่มวิชาการและมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว กองพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว (2560) อธิบายความหมายการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และเผยแพร่ผ่านเว็บไซต์ของศูนย์วิจัยและพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา : TRD (Tourism Research and Development Center by NRRU) (<http://www.trdnrru.net/img/poster1/project01.pdf>) ระบุว่า การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ หมายถึง การท่องเที่ยวที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสในการพัฒนาศักยภาพเชิงสร้างสรรค์ผ่านการมีส่วนร่วม และจากประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้ ซึ่งมีลักษณะเฉพาะของจุดหมายปลายทางของวันหยุดของนักท่องเที่ยว นอกจากนี้การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ยังหมายถึง การท่องเที่ยวที่สัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม วิถีชุมชนและเอกลักษณ์ของสถานที่ โดยนักท่องเที่ยวได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงร่วมกับเจ้าของวัฒนธรรม ได้มีโอกาสใช้ชีวิตกับเจ้าของสถานที่ การดำเนินการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นกิจกรรมที่เน้นคุณค่าของชุมชนเท่านั้นไม่ใช่กิจกรรมที่เน้นรายได้ของชุมชน

องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือยูเนสโก (UNESCO) ระบุว่า การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ต้องมีเป้าหมายสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการดำเนินชีวิตของชุมชน โดยชุมชนจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างกลมกลืน สัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตและวัฒนธรรมในชุมชน ทั้งนี้กิจกรรมการท่องเที่ยวจะถูกจัดการในมิติของการเรียนรู้และการทดลอง ปฏิบัติ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน เพื่อให้ได้มาซึ่งประสบการณ์จากสิ่งที่มีอยู่และเป็นจริงในชุมชน นอกจากนี้ชุมชนจะต้องสามารถใช้การจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นเครื่องมือในการรักษาความสมดุลระหว่างการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวภายในชุมชน รวมถึงผลประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับทั้งในรูปแบบที่เป็นผลประโยชน์เชิงเศรษฐกิจและการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน

จุดเน้นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ คือการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรมกับชุมชน การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนมีลักษณะเด่นของการดำเนินการที่เป็น การต่อยอด เพิ่มค่า หาจุดต่าง สร้างกระแส กระบวนการดังกล่าวจะนำมาซึ่งการพัฒนาผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์ของชุมชนที่สามารถผลิตป้อนสู่ตลาดเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว เช่น ผลิตภัณฑ์เฉพาะถิ่นของแต่ละพื้นที่/ชุมชน กิจกรรมเฉพาะถิ่นเฉพาะพื้นที่ของแต่ละชุมชน

ตัวอย่างการดำเนินการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงตีนตก-หมู่บ้านท่องเที่ยวแม่กำปอง อำเภอออน จังหวัดเชียงใหม่ กิจกรรมการท่องเที่ยวประกอบด้วย สาธิตการเกษตร เชื่อมโยงสู่ชุมชน การร่วมทำกิจกรรมอาหารท้องถิ่น (ไข่ทอดใบตอง) กิจกรรมชงชา ชิมชา กิจกรรมพักร่วมกับชุมชนเพื่อชื่นชมบรรยากาศของหมู่บ้านกลางหุบเขา กิจกรรมฐานการเรียนรู้ บายศรี ภูมิปัญญา เป็นต้น ตัวอย่างการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ณ ประเทศญี่ปุ่น มีการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับชุมชนชาวเมืองยูฟูอิน นำเสนอการเข้าพักโฮมสเตย์หรือการพักแบบเรียวกัง ตัวอย่างการท่องเที่ยวดังแสดงในภาพที่ 2-5

ภาพที่ 2-5 การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ประเทศญี่ปุ่น

ที่มา: กลุ่มวิชาการและมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว กองพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว (2560: 25)

2.5 การเพิ่มมูลค่าการท่องเที่ยว

การสร้างมูลค่าเพิ่ม (Added value creation) หมายถึง วิธีการสร้างความแตกต่างให้กับผลิตภัณฑ์ เพื่อให้ลูกค้าได้รับความพึงพอใจสูงสุดจากสินค้าและบริการ เนื่องจากสิ่งที่ลูกค้าต้องการไม่ใช่แค่คุณค่าแต่เป็นมูลค่าเพิ่มที่ทำให้ลูกค้ามีความรู้สึกมากกว่าความพอใจซึ่งผู้ประกอบการสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้สินค้าและบริการ วิธีการสร้างความแตกต่างหรือสร้างสิ่งแปลกของการท่องเที่ยว เช่น ผลิตภัณฑ์ กิจกรรม บริการ เป็นต้น เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับความพึงพอใจต่อการท่องเที่ยว การสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวมีผลต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวโดยการดึงดูดให้นักท่องเที่ยวกลับมาท่องเที่ยวซ้ำ เกิดการบอกต่อ (สุพาดา สิริกุตตา, 2557)

แนวคิดการสร้างมูลค่าเป็นการใช้ความได้เปรียบหรือการนำจุดแข็งที่มีอยู่มาสร้างสรรคให้กับสินค้าหรือบริการ ส่งผลให้ยากต่อการลอกเลียนแบบ โดยการมองสินค้าให้เป็นกระบวนการ แล้วพิจารณาว่าในแต่ละกระบวนการนั้นสามารถสร้างมูลค่าได้อย่างไร ตัวอย่างแนวคิดการสร้างมูลค่าเพิ่มดังแสดงในภาพที่ 2-6

ภาพที่ 2-6 แนวคิดการสร้างมูลค่าจากต้นน้ำถึงปลายน้ำ

ที่มา: รายงานผลสรุปการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับผู้บริหารภาครัฐ หลักสูตร การสร้างมูลค่าจากต้นน้ำถึงปลายน้ำ (2557)

จากรายงานผลสรุปการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับผู้บริหารภาครัฐ หลักสูตร การสร้างมูลค่าจากต้นน้ำถึงปลายน้ำ (2557) สามารถนำมาแสดงความหมายของแต่ละขั้นตอนดังรายละเอียดในตารางที่ 1

ตารางที่ 2-1 ความหมายของแต่ละแนวคิดพื้นฐานในการออกแบบโมเดลการสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชนเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม)

แนวคิดพื้นฐาน	ความหมายของแนวคิดพื้นฐาน
ห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain)	ประเด็นการทำงานอยู่ที่ผลิตภัณฑ์ในมุมมองของผู้ผลิตเน้นที่ปริมาณและราคา
ห่วงโซ่มูลค่า (Value Chain)	ประเด็นการทำงานอยู่ที่ความคุ้มค่าและคุณภาพของสินค้าและบริการในมุมมองของผู้บริโภคเน้นที่คุณประโยชน์ของสินค้าและบริการโดยมองสินค้าและบริการในรูปแบบของกระบวนการ
การสร้างมูลค่า (Value Creation)	ประเด็นการทำงานอยู่ที่การนำจุดแข็งที่มีอยู่มาสร้างสรรค์ให้เกิดสินค้าและบริการอันส่งผลให้ยากต่อการเลียนแบบ โดยมองสินค้าและบริการในรูปแบบของกระบวนการ ต้องพิจารณาว่าในแต่ละกระบวนการนั้นเราสามารถสร้างมูลค่าได้อย่างไรและด้วยวิธีใด
การเพิ่มมูลค่า (Value Added)	ประเด็นการทำงานอยู่ที่การเพิ่มมูลค่าสินค้าและบริการในแต่ละขั้นตอน เช่น การนำข้าวสาเลิมาทำเป็นแป้งขนมปัง การนำข้าวมาทำเป็นเส้นขนมจีน เป็นต้น

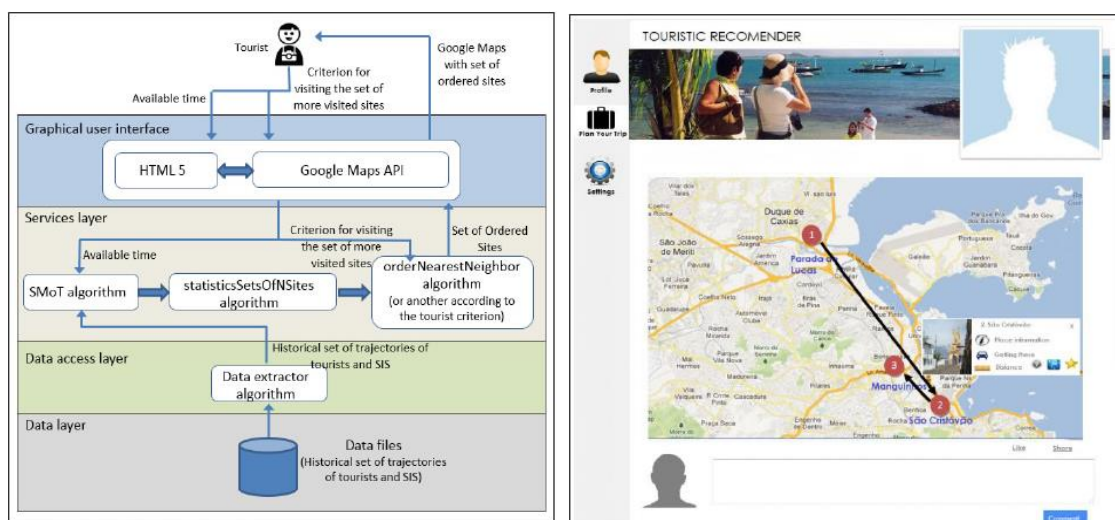
ที่มา: รายงานผลสรุปการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับผู้บริหารภาครัฐ หลักสูตรการสร้างมูลค่าจากต้นน้ำถึงปลายน้ำ (2557)

2.6 แนวคิดสารสนเทศกับการส่งเสริมการท่องเที่ยว

ด้วยยุคของข้อมูลข่าวสารที่ไร้พรมแดน การพัฒนาการของสื่อสารมวลชน ระบบโทรคมนาคมที่ทันสมัย สื่อสมัยใหม่ (อินเทอร์เน็ต, เครือข่ายสังคมออนไลน์) มีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดแนวโน้มของการหลอมรวมสื่อ สื่อใหม่กับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีดิจิทัลและความทันสมัยของระบบโทรคมนาคม ดาวเทียม เคเบิล ออนไลน์ แอปพลิเคชัน มือถือ และกระบวนการเปลี่ยนถ่ายทางวัฒนธรรมและการเปลี่ยนรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิตสื่อกับผู้บริโภคสื่อ มีการหลอมรวมในลักษณะผู้บริโภคต้องการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ร่วมเขียน ดังนั้นสื่อสมัยใหม่จะต้องทำความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงนี้ด้วยยุคสมัยที่เปลี่ยนไป สื่อออนไลน์สามารถสร้างอิทธิพลและมีบทบาทที่สำคัญ 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านทัศนคติและความรู้สึก และด้านพฤติกรรม แก่คนในสังคม (เมตตา วิวัฒนานุกูล, 2559) การสื่อสารในยุคที่มีการหลอมรวมและเปลี่ยนถ่ายทางวัฒนธรรมแบบไร้พรมแดนนี้ ในมุมมองของการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ธนกฤต สังข์เฉย (2555) นำเสนอให้มีการทำความเข้าใจถึงความแตกต่างกันระหว่างวัฒนธรรมของ

นักท่องเที่ยวที่เป็นสิ่งจำเป็น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมสำหรับบุคลากรที่ต้องปฏิบัติงานหรือมีปฏิสัมพันธ์กับนักท่องเที่ยว และที่สำคัญคือนักการตลาดที่จะต้องพัฒนากลยุทธ์และการสื่อสารการตลาด ดังนั้นความแตกต่างทางวัฒนธรรม จึงเป็นประโยชน์ เช่น การพัฒนากลยุทธ์ส่งเสริมการขาย ไปสู่นักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ การนำเสนอข้อมูล/สารสนเทศด้านการท่องเที่ยวให้ตรงกับความต้องการและทัศนคติของนักท่องเที่ยว

ตัวอย่างการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้งานเพื่อการท่องเที่ยว F. Moreno, E. Restrepo and J. A. Guzmán (2015) นำเสนอตัวอย่างการออกแบบและการพัฒนาเว็บแอปพลิเคชันเพื่อนำเสนอเส้นทางท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยว ดังแสดงในภาพที่ 2-7

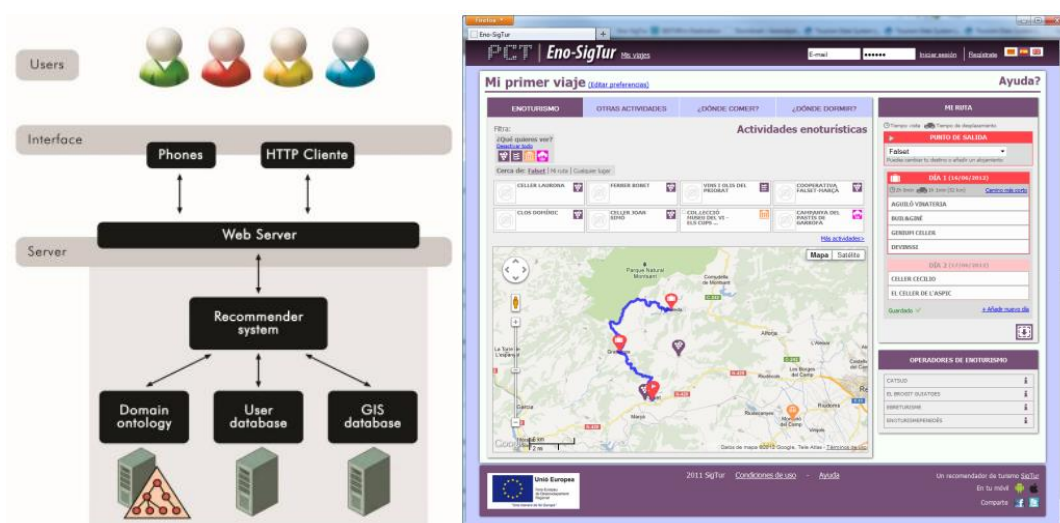
ภาพที่ 2-7 แสดงโครงสร้างของระบบแนะนำเส้นทางท่องเที่ยวและหน้าจอระบบสำหรับนักท่องเที่ยว

จากภาพที่ 2-7 ด้วยปัจจุบันความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ทั้งอินเทอร์เน็ต โทรศัพท์มือถือ เทคโนโลยี GPS และ เว็บแอปพลิเคชัน หลายๆเครื่องมือถูกนำมาใช้ในการให้บริการในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ทั้งในเรื่องของการวางแผนการท่องเที่ยวของตัวนักท่องเที่ยว การเป็นคู่มือแนะนำการท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยว การทำงานในลักษณะ real time ต่างๆ ระบบแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยว โดยพิจารณาจากเวลาที่นักท่องเที่ยวเข้าไปเยี่ยมชมแต่ละสถานที่ของนักท่องเที่ยวจึงถูกแบบและพัฒนา โดยมีการกำหนดขั้นตอนการทำงานประกอบด้วย ชั้นของข้อมูล (Data Layer) เป็นการเก็บข้อมูลการเดินทางของนักท่องเที่ยวลงฐานข้อมูล ชั้นการเข้าถึงข้อมูล (Data Access Layer) ชั้นการให้บริการ (Services Layer) และชั้นการแสดงผลข้อมูล (Graphical User Interface) พัฒนาโดยใช้ HTML5 ร่วมกับ Google Map API ในการสร้างหน้าจอแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยว ซึ่งการวางแผนการท่องเที่ยวเป็นความต้องการพื้นฐานของระบบแนะนำการท่องเที่ยว

ในปี 2012 Emili Roger Ciurana Simó นำเสนอระบบแนะนำการท่องเที่ยว โดยมีการนำเทคโนโลยี semantic web มาช่วยในการแนะนำเส้นทาง/กิจกรรมการท่องเที่ยวตามความต้องการของ

นักท่องเที่ยว โครงสร้างของระบบและการแสดงผลของระบบแนะนำ การออกแบบของ Emili Roger Ciurana Simó นักท่องเที่ยวสามารถออกแบบแผนการท่องเที่ยวได้ตามที่ต้องการผ่านมือถือ ตัวอย่างการออกแบบและพัฒนาระบบดังแสดงในภาพที่ 2-8

จากภาพที่ 2-7 และ 2-8 การออกแบบและพัฒนาระบบแนะนำการท่องเที่ยว นิยมใช้ Google Map API เป็นเครื่องมือในการนำเสนอข้อมูลเส้นทางการท่องเที่ยว แสดงสถานที่/กิจกรรมการท่องเที่ยว มีการนำพฤติกรรมกรท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวมาเป็นข้อมูลหนึ่งในการนำเสนอเส้นทางการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวสามารถวางแผนการเดินทางท่องเที่ยวของตนเอง การพัฒนาระบบจะสามารถแสดงผลทั้งคอมพิวเตอร์และโทรศัพท์มือถือ

ภาพที่ 2-8 โครงสร้างสถาปัตยกรรมของระบบและการแสดงผลของระบบแนะนำการท่องเที่ยว

การออกแบบและพัฒนาจะดำเนินงานโดยใช้เครื่องมือในการออกแบบประกอบด้วย Flowchart , Use Case Diagram , และ Sequence diagram ภาษาคอมพิวเตอร์ที่ใช้ในการพัฒนาอาจเลือกเป็นภาษา PHP, JAVA, HTML5, หรือ C# เป็นต้น การพัฒนาเว็บไซต์/เว็บแอปพลิเคชันแนะนำการท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยว ปัจจุบันนักพัฒนาจะต้องมีการออกแบบโดยนักท่องเที่ยวยังจะสามารถสร้างกิจกรรมหรือนักท่องเที่ยวสามารถมีส่วนร่วม มีกิจกรรมกับเว็บไซต์หรือเว็บแอปพลิเคชัน เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมและสร้างความประทับใจในการท่องเที่ยว

2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ไพศาล กาญจนวงศ์ และ รักธิดา ศิริ (2561) รายงานพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารทางการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวจีนที่เดินทางมาเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า นักท่องเที่ยวชาวจีนมีพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารระหว่างการเดินทางมากที่สุด คือใช้เพื่อแชร์รูปภาพออนไลน์ รองลงมาคือพฤติกรรมการใช้ก่อนการเดินทาง โดยเพื่อใช้ในการวางแผนการเดินทาง พฤติกรรม

ใช้เมื่อเสร็จสิ้นการเดินทาง นักท่องเที่ยวชาวจีนจะใช้ปฏิทินเดินทาง และพฤติกรรมการใช้พื้นฐานคือใช้งานเพื่อการสืบค้นข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต ผลการดำเนินงานวิจัยเพื่อศึกษารูปแบบพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการวางแผนการประชาสัมพันธ์ การพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ และนำเสนอเพื่อการอนุรักษ์โบราณสถานโดยจังหวัดเชียงใหม่ควรจัดทำข้อมูลสารสนเทศที่สอดคล้องกับรูปแบบพฤติกรรม เช่น การให้บริการอินเทอร์เน็ตในแหล่งท่องเที่ยว การใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อนำเสนอข้อมูลในแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น

ชกฤต เฉียบแหลม และคณะ (2558) มีการดำเนินงานทั้งด้านการศึกษาและถอดความรู้เชิงประวัติศาสตร์ผังเมืองเชียงใหม่ โดยใช้หลักการจัดการเชิงวิศวกรรมความรู้ (Knowledge Engineering) เพื่อนำความรู้สู่การท่องเที่ยวและนำไปใช้ประโยชน์ในรูปแบบฐานข้อมูลบนเว็บเบราว์เซอร์ ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถใช้งานได้ง่ายและได้รับข้อมูลจริง ที่นำเสนอผ่าน Google Maps จากแหล่งท่องเที่ยวที่ผู้ใช้สามารถเลือกพิกัดชมข้อมูล ทั้งรูปภาพ เนื้อหา และสถานที่อื่นๆที่น่าสนใจตามเส้นทางการท่องเที่ยวที่นำเสนอ ก่อให้เกิดการจูงใจนักท่องเที่ยวด้วยกิจกรรมส่งเสริมสนับสนุน/ประชาสัมพันธ์ด้วยการเล่าเรื่องราวประวัติศาสตร์วัฒนธรรมผ่านสื่อการ์ตูนแอนิเมชัน ก่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่เป็นปัจเจกบุคคลมากขึ้น นักท่องเที่ยวได้รับความสะดวกรวดเร็วในการเข้าถึงข้อมูลที่ใช้สนับสนุนการตัดสินใจเพื่อการท่องเที่ยว อีกทั้งหน่วยงานการท่องเที่ยวยังสามารถนำไปใช้ในการสนับสนุนการทำงานเพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ตัวอย่างเช่น แผนงานการถอดองค์ความรู้เชิงประวัติศาสตร์ผังเมืองเชียงใหม่ โดยใช้หลักการจัดการเชิงวิศวกรรมความรู้ผ่านเทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนด้านการท่องเที่ยว

บทที่ 3

การดำเนินการวิจัย

แผนงานวิจัยเรื่องการสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชนเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม) มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) สร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชนเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม) (2) สร้างเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม) และ (3) ศึกษาประสิทธิภาพประสิทธิผลการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม) โดยมีแนวทางในการดำเนินงานดังต่อไปนี้

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

จากวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยเกี่ยวกับการสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชนเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม) ด้วยการสร้างเรื่องราวความเชื่อมโยงทางวัฒนธรรมของชุมชนกับแหล่งโบราณสถาน (ปราสาท) เพื่อนำมาสร้างเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวสร้างสรรค์โดยชุมชน ซึ่งต้องมีการประเมินประสิทธิภาพ-ประสิทธิผลของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม) โดยมีการกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างดังต่อไปนี้

3.1.1 ประชากร

(1) ประชากรเกี่ยวกับสร้างเรื่องราวความเชื่อมโยงทางวัฒนธรรมของชุมชนกับแหล่งโบราณสถาน (ปราสาท)

การดำเนินงานเป็นการต่อยอดจากโครงการย่อยที่ 1 เรื่อง การค้นหาและถอดองค์ความรู้ทุนชุมชนเพื่อค้นหาเส้นทางการท่องเที่ยวเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม) ชุมชนที่ถูกคัดเลือกให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชนเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม) ด้วยการสร้างเรื่องราวและกิจกรรมการท่องเที่ยวสร้างสรรค์โดยชุมชน โดยมีเงื่อนไขการคัดเลือกชุมชนจากศักยภาพการรองรับนักท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยว (Attractions) การต้อนรับนักท่องเที่ยวด้วยกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชน (Activities) ศักยภาพด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) ศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) ที่พัก (Accommodation) ทั้งนี้ชุมชนที่ถูกคัดเลือก ประกอบด้วย ชุมชนตะวันตกวัดเดิม ชุมชนหมู่บ้านปรางค์ ชุมชนบ้านโคกเมือง ชุมชนบ้านเชื้อเพลิง ชุมชนบ้านกู่ ชุมชนภูมิไธโตเต็ง และชุมชนภูมิตาก๊อก จำนวนประชากรในการตรวจสอบเรื่องราวเพื่อสร้างเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชน จำนวนผู้นำชุมชนชุมชนละ 15 ท่าน โดยแต่ละชุมชนจะมีผู้นำ เช่น ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ปราชญ์ชาวบ้าน สมาชิกกลุ่มบริหารชุมชน หรือกลุ่มแม่บ้าน เป็นผู้ดำเนินการ

(2) ประชากรเกี่ยวกับการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม)

การดำเนินการต่อยอดจากโครงการย่อยที่ 2 เรื่อง ค้นหาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมและสร้างโปรแกรมการท่องเที่ยวระยะสั้นตามเส้นทางอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม) โดยชุมชนมีส่วนร่วม โดยการคัดเลือกจากผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยว จากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน จำนวน 3 ท่าน

(3) ประชากรสำหรับประเมินประสิทธิภาพ-ประสิทธิผลของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม)

กลุ่มนักท่องเที่ยวอาสา จำนวน 10 ท่าน ได้มาจากการอาสาสมัครเข้าร่วมโครงการเพื่อทดสอบเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชนเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม)

3.1.2 กลุ่มตัวอย่าง

(1) กลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับสร้างเรื่องราวความเชื่อมโยงทางวัฒนธรรมของชุมชนกับแหล่งโบราณสถาน (ปราสาท)

ชุมชนที่ถูกคัดเลือกให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชนเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม) ด้วยการสร้างเรื่องราวและกิจกรรมการท่องเที่ยวสร้างสรรค์โดยชุมชน โดยมีเงื่อนไขการคัดเลือกชุมชนจากศักยภาพการรองรับนักท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยว (Attractions) การต้อนรับนักท่องเที่ยวด้วยกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชน (Activities) ศักยภาพด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) ศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) ที่พัก (Accommodation) ทั้งนี้ชุมชนที่ถูกคัดเลือก ประกอบด้วย ชุมชนตะวันตกวัดเดิม ชุมชนหมู่บ้านปรางค์ ชุมชนบ้านโคกเมือง ชุมชนบ้านเชื้อเพลิง ชุมชนบ้านกู่ ชุมชนภูมิไธโตเต็ง และชุมชนภูมิตาก๊อก จำนวนประชากรในการตรวจสอบเรื่องราวเพื่อสร้างเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชน จำนวนผู้นำชุมชนชุมชนละ 5 ท่าน คัดเลือกจากกลุ่มผู้นำที่เป็นหัวหน้าในการดำเนินงานกิจกรรมการท่องเที่ยวของแต่ละชุมชน

การคัดเลือกชุมชน ใช้เกณฑ์การคัดเลือกจากแนวคิดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนร่วมกับการสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ คือ การนำทุนชุมชนทั้ง 5 ทุน มาประกอบการพิจารณาร่วมกับเกณฑ์การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของ CBT (Community Based Tourism) รวมถึงการมีทรัพยากรมนุษย์ที่สามารถสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จากทุนชุมชนที่มีอยู่เดิม เพื่อสร้างเรื่องราวการท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวโดยชุมชน

ชุมชนที่ถูกคัดเลือกมาใช้ในการเชื่อมต่อเพื่อสร้างกิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยว ดำเนินการคัดเลือกโดยทีมงานวิจัยประจำพื้นที่ ประกอบด้วย ข้อมูลของปราสาทหินพิมาย อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา ปราสาทปรางค์บ้านปรางค์ อำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา ปราสาทหินพนมรุ้ง อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ ปราสาทเมืองต่ำ อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ ปราสาทบ้านไพร อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ ปราสาทปรางค์กู๋ อำเภอคู๋ จังหวัดศรีสะเกษ

ส่วนข้อมูลด้านชุมชน ประกอบด้วย ชุมชนตะวันตกวัดเดิม อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา ชุมชนบ้านปรางค์ อำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา ชุมชนบ้านโคกเมือง อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ ชุมชนบ้านเชื้อเพลิง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ ชุมชนบ้านกู๋ อำเภอคู๋ จังหวัดศรีสะเกษ ชุมชนภูมิไธโตเต็ง อำเภอบันทายศรี จังหวัดเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา และ ชุมชนภูมิตาก๊อก อำเภอบันทายศรี จังหวัดเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา

(2) กลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม)

การดำเนินการต่อยอดจากโครงการย่อยที่ 2 เรื่อง ค้นหาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมและสร้างโปรแกรมการท่องเที่ยวระยะสั้นเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม) โดยชุมชนมีส่วนร่วม โดยการคัดเลือกจากผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยว จากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน จำนวน 3 ท่าน

(3) กลุ่มตัวอย่างสำหรับประเมินประสิทธิภาพ-ประสิทธิผลของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม)

กลุ่มนักท่องเที่ยวอาสา จำนวน 10 ท่าน ได้มาจากการอาสาสมัครเข้าร่วมโครงการเพื่อทดสอบเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชนเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม) กลุ่มนักท่องเที่ยวอาสา ประกอบด้วย กลุ่มนักเรียนนักศึกษา กลุ่มวัยทำงาน การดำเนินการประกาศรับสมัครนักท่องเที่ยวอาสาดำเนินการเปิดรับสมัครโดยไม่จำกัด อายุ เพศ การศึกษา ทั้งนี้เพื่อต้องการนักท่องเที่ยวอาสาที่หลากหลาย อันจะนำมาซึ่งความหลากหลายทางความคิด ข้อมูลที่ได้ในการทำวิจัยจะมีความหลากหลายตามช่วงอายุของนักท่องเที่ยวอาสา

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง สร้างจากการวิเคราะห์ตามแบบการสร้างแหล่งท่องเที่ยว 5As ประกอบด้วย ศักยภาพด้าน Attractions (จุดท่องเที่ยว) Activities (กิจกรรม) Accessibility (การเข้าถึง) Amenities (บริการและความสะดวกสบาย) Accommodation (ที่พัก)

การสร้างแบบสอบถามดำเนินงานโดยทีมนักวิจัยศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยว 5 ด้าน Attractions (จุดท่องเที่ยว) Activities (กิจกรรม) Accessibility (การเข้าถึง) Amenities (บริการและความสะดวกสบาย) Accommodation (ที่พัก) ซึ่งการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเขตอารยธรรมขอมทั้ง 5 ด้าน การออกแบบแบบสอบถามมีการกำหนดค่าคะแนนของแต่ละข้อคำถามด้วยแนวคิดของการให้ค่าของเกณฑ์การวัดแบบลิเคิร์ต 5 ระดับ คือ

ระดับ	ความหมาย
4.21 - 5.00	มากที่สุด
3.41 - 4.20	มาก
2.61 - 3.40	ปานกลาง
1.81 - 2.60	น้อย
1.00 - 1.80	น้อยที่สุด

การดำเนินการสร้างเครื่องมือวิจัยคือแบบสอบถามศักยภาพการท่องเที่ยวที่มีการตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมโดยผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยว ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญจากจังหวัดนครราชสีมา ผู้เชี่ยวชาญจากจังหวัดสุรินทร์

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการโดยการนำข้อมูลจากโครงการย่อยที่ 1 เรื่อง การค้นหาและถอดองค์ความรู้ทุนชุมชนเพื่อค้นหาเส้นทางการท่องเที่ยวเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม) และ โครงการย่อยที่ 2 เรื่องค้นหาเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมและสร้างโปรแกรมการท่องเที่ยวระยะสั้นเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม) โดยชุมชนมีส่วนร่วม ซึ่งการดำเนินการของทั้ง 2 โครงการย่อยมีการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลโดยชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รายละเอียดของการเก็บรวบรวมข้อมูลดังแสดงในตารางที่ 3-1

จากตารางที่ 3-1 การดำเนินงานวิจัยเพื่อสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชนเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม) ด้วยการร้อยเรียงเรื่องราวจากกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชนเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม) จากโครงการย่อยที่ 1 ซึ่งดำเนินการถอดองค์ความรู้ของชุมชนมาสร้างเป็นเรื่องราวและนำเรื่องราวนั้นมาสร้างเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชน หลังจากได้กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์เรียบร้อยแล้วจึงนำกิจกรรมเหล่านั้นมาสร้างเป็นเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชนภายในชุมชน และนำเส้นทางของแต่ละชุมชนมาเชื่อมต่อกับเส้นทางการท่องเที่ยวของชุมชนอื่น ๆ จนกลายเป็นเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชนเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม)

ตารางที่ 3-1 การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชน

รายการ	แหล่งข้อมูล	หลักการวิเคราะห์ข้อมูล	ผู้เชี่ยวชาญ
เรื่องราวของปราสาท -ปราสาทหินพิมาย -ปราสาทปรางค์บ้านปรางค์ -ปราสาทหินพนมรุ้ง -ปราสาทเมืองต่ำ -ปราสาทบ้านไพร -ปราสาทปรางค์กู๋	โครงการย่อยที่ 1	เปรียบเทียบเนื้อหาจากเอกสารและการเล่าเรื่องจากหน่วยงานผู้ดูแลปราสาท การทวนสอบข้อมูลด้วยการลงพื้นที่ศึกษา ณ สถานที่จริง	ผู้นำชุมชน/ปราชญ์/หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
เรื่องราวของชุมชน -ชุมชนตะวันตกวัดเดิม -ชุมชนบ้านปรางค์ -ชุมชนบ้านโคกเมือง -ชุมชนบ้านเชื้อเพลิง -ชุมชนบ้านกู๋ -ชุมชนภูมิโอดเต็ง -ชุมชนภูมิตาก๊อก	โครงการย่อยที่ 1	เปรียบเทียบเนื้อหาจากเอกสารและการเล่าเรื่องของปราชญ์ผู้นำชุมชนและลงพื้นที่เพื่อทวนสอบข้อมูล ณ ชุมชน	ผู้นำชุมชน/ปราชญ์
เส้นทางท่องเที่ยว	โครงการย่อยที่ 2	เชื่อมโยงเรื่องราวชุมชนจากโครงการย่อย 1 นำสู่ข้อมูลของโครงการย่อยที่ 2 เพื่อวิเคราะห์เส้นทางท่องเที่ยวและทดสอบเส้นทางและกิจกรรมท่องเที่ยว การทวนสอบด้วยการทดลองเที่ยวบนเส้นทางเพื่อทดสอบเส้นทางและกิจกรรมท่องเที่ยว โดยนักท่องเที่ยวอาสา	อาจารย์ด้านการท่องเที่ยว
การทดสอบเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชน	โครงการย่อยที่ 1 และโครงการย่อยที่ 2 และโครงการย่อยที่ 3	เส้นทางการท่องเที่ยวในระยะเวลา 5 วัน 4 คืน เนื่องจากมีแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถพักแบบโฮมสเตย์จำนวน 2 แหล่งท่องเที่ยว คือบ้านโคกเมืองและบ้านเชื้อเพลิง	อาจารย์ด้านการท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวอาสา

ส่วนการดำเนินงานของแผนงานวิจัยเรื่อง การสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชน เขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม) ซึ่งเป็นการนำเรื่องราววิถีชีวิตของชุมชนมาสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวด้วยการสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชน ซึ่งการเก็บข้อมูล ดำเนินการเก็บข้อมูลจากการสอบถามเชิงลึกกับนักท่องเที่ยวขณะเดินทางท่องเที่ยวและสัมภาษณ์เชิงลึกกับ ผู้นำชุมชนผู้ดำเนินการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชน ร่วมกับการทำแบบสอบถาม

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.4.1 การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลจากโครงการวิจัยเพื่อการการสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชนเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม) อันประกอบด้วยโครงการย่อยที่ 1 การค้นหาและถอดองค์ความรู้ทุนชุมชนเพื่อนำเสนอเส้นทางการท่องเที่ยวเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม) โครงการย่อยที่ 2 ค้นหาเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมและสร้างโปรแกรมการท่องเที่ยวระยะสั้นเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม) โดยชุมชนมีส่วนร่วม และ โครงการย่อยที่ 3 การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการท่องเที่ยวเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม) ด้วยการวิเคราะห์ตามกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่ชุมชนเป็นผู้นำเสนอร่วมกับทีมนักวิจัย ตามแนวทางการสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้วยการต่อยอด เพิ่มค่า หาดูต่าง และสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้วิถีชีวิตและวัฒนธรรมรวมถึงประวัติศาสตร์ตามอารยธรรมขอมตลอดเส้นทางการเดินทางของนักท่องเที่ยว

ผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลจากทั้ง 3 โครงการย่อยของแผนงานวิจัยคือเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม) โดยตลอดทั้งเส้นทาง นักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้ตามกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของแต่ละชุมชนตามเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม) เช่น อาหาร เครื่องแต่งกาย การทอผ้า วิถีชีวิต อาชีพ วัฒนธรรม สถาปัตยกรรมตามรูปแบบของขอมโบราณ เป็นต้น

3.4.2 ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Coding-Content Analysis) จากข้อมูลที่ได้จากการทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ร่วมกับการวิเคราะห์ด้วยสถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สถิติ เช่น ความถี่ ร้อยละ ฐานนิยม มัธยฐาน เป็นต้น หรือนำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลของตัวแปรอิสระ และตัวแปรตามในแบบสอบถามแต่ละข้อ โดยใช้สถิติ เช่น ค่าเฉลี่ยหรือค่ามัธยฐานเลขคณิต และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เป็นต้น การศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยว และคนในชุมชน และนักท่องเที่ยวชาวไทยและ

ชาวต่างชาติตามเส้นทางเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม) ใช้เกณฑ์การวัดแบบ
ลิเคิร์ท 5 ระดับ มีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

ระดับ	ความหมาย
4.21 - 5.00	มากที่สุด
3.41 - 4.20	มาก
2.61 - 3.40	ปานกลาง
1.81 - 2.60	น้อย
1.00 - 1.80	น้อยที่สุด

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลและผลการวิจัย

4.1 ผลการสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชนเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา

จากการสำรวจและจัดเก็บข้อมูลทุนชุมชนทั้ง 5 ด้านของโครงการย่อยที่ 1 คือ ทุนมนุษย์ ทุนสังคม ทุนกายภาพ ทุนธรรมชาติ และทุนการเงิน เขตพื้นที่อารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา อันประกอบด้วย จังหวัด นครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ จังหวัดศรีสะเกษ ประเทศไทย และจังหวัดเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา โดยความร่วมมือของนักวิจัยจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ฝั่งประเทศไทย และมหาวิทยาลัยยูซี ประเทศกัมพูชา ผลการดำเนินงานจากโครงการย่อย 1 พบว่า ชุมชนตามเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชามีทุนชุมชนที่สามารถนำมาแปลงเป็นทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวได้รวมถึงมีศักยภาพในการเชื่อมโยงเป็นเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่น่าสนใจได้ เช่น การแปลง ทุนกายภาพ ประเภท โบราณสถาน โบราณวัตถุ ผสมผสานกับทุนทางสังคม ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี ประวัติศาสตร์ ท้องถิ่น ร่วมกับทุนมนุษย์ คือ ปราชญ์ชาวบ้านและผู้นำชุมชน มาสร้างเป็นเรื่องราว และสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวสร้างสรรค์เพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์ อันมีผลต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมโดยชุมชน เช่น ชุมชนตะวันตกวัดเดิม อยู่ติดกับปราสาทหินพิมาย อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา สามารถเล่าเรื่องราวการทำหมี่พิมายของชุมชน การนำหมี่พิมายมาประกอบอาหาร ผัดหมี่พิมาย ยำหมี่พิมาย เป็นต้น

จากการสำรวจข้อมูลทุนชุมชนเพื่อนำเสนอเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนจากโครงการย่อยที่ 1 และการประชุมกลุ่มย่อยเพื่อค้นหาและสร้างโปรแกรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วม จากโครงการย่อยที่ 2 ซึ่งเป็นกระบวนการสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชนตามเขตอารยธรรม ขอมอีสานใต้-กัมพูชา ผลจากการดำเนินงานของทั้ง 2 โครงการย่อย พบว่า แต่ละเขตพื้นที่มีทุนชุมชนที่ สามารถนำมาสร้างการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) โดยชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อสร้างรายได้ ให้แก่ชุมชนโดยที่ชุมชนยังคงสามารถรักษาไว้ซึ่งมรดกทางวัฒนธรรมของตนสู่ลูกหลานได้อย่างเด่นชัด เช่น วัฒนธรรมด้านประเพณี การแต่งกาย อาชีพ ปราชญ์ชุมชนที่มีความโดดเด่นเฉพาะทาง สามารถนำมาซึ่ง เศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) ที่ยั่งยืนหากมีการสานต่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนมี ส่วนร่วมจากฐานสู่ฐาน ดังแนวคิดที่ปรากฏในบทความของ UNESCO Bangkok (2516) และ อาคม เดิมพิทยา ไพสิฐ (2553) ซึ่งระบุว่า เศรษฐกิจสร้างสรรค์มีรากฐานมาจากความคิดสร้างสรรค์ของบุคคล ทักษะความ ชำนาญ และความสามารถพิเศษ ที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการสร้างรายได้ให้เกิดขึ้น โดยสามารถสั่งสม และส่งผ่านจากฐานเก่าสู่ฐานใหม่ด้วยการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา

ตัวอย่างกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ ที่เกิดจากทักษะความชำนาญ และ ความสามารถพิเศษของคนในชุมชน เช่น กลุ่มทอผ้าไหม บ้านปรางค์ หมู่ 11 ตำบลหินดาด อำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา มีทักษะและความชำนาญเกี่ยวกับการทอผ้า ไม่ว่าจะเป็น ผ้าไหม ผ้าฝ้าย หรือผ้าถุง/ผ้านุ่ง

ทั่วไป ทั้งนี้ชุมชนมีการดำเนินการเกี่ยวกับการผลิตผ้าไหม ตั้งแต่กระบวนการปลูกหม่อน เลี้ยงไหม ย้อมผ้า จนถึงกระบวนการทอผ้าเป็นผืนผ้าไหมที่สวยงามราคาแพง กระบวนการดังกล่าวนักท่องเที่ยวสามารถติดต่อประสานงานเพื่อขอเข้าศึกษา ดูงาน หรือเรียนรู้เป็นประสบการณ์ใหม่ๆ ของนักท่องเที่ยวได้ โดยชุมชนคิดค่าใช้จ่ายในการนำเที่ยวเป็นค่านำทางและค่าอาหารกลางวัน/อาหารเบรก ปิดท้ายกิจกรรมท่องเที่ยวชุมชน ด้วยการนำเสนอผ้าไหมของแต่ละบ้านเพื่อขายให้กับนักท่องเที่ยว

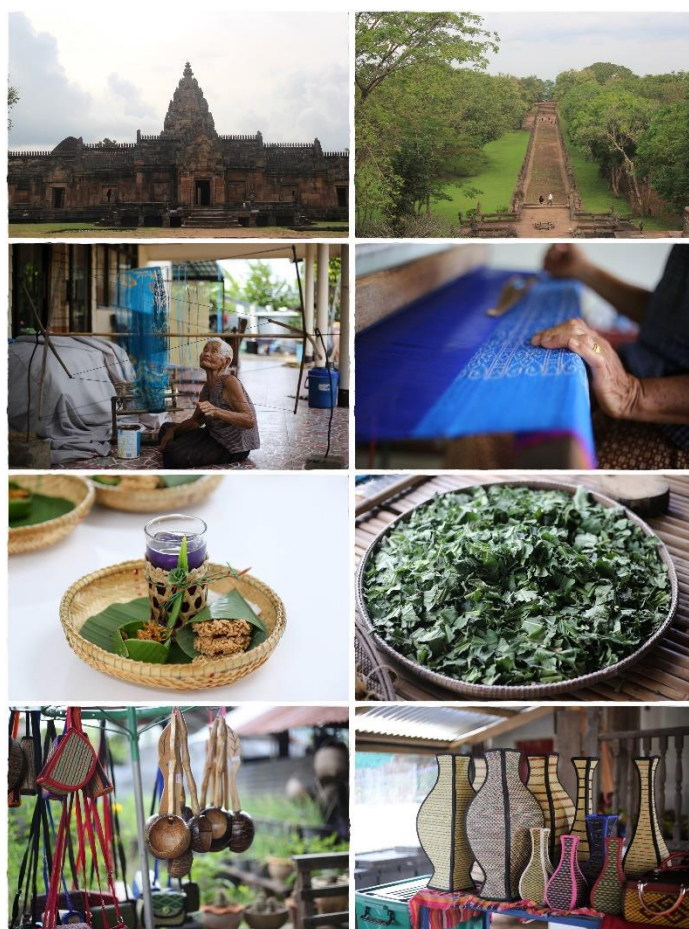
จากแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์นำมาซึ่งเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนจากฐานสู่ฐาน แต่ละชุมชนที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวตามเกณฑ์การคัดเลือกชุมชน ทั้ง 4 ด้าน คือ (1) ชุมชนมีความกลมกลืนสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของพื้นที่ (2) ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาปราสาท (3) ชุมชนมีศักยภาพในการสร้าง/บริหารจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ (4) ชุมชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมตามวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ชุมชนที่มีศักยภาพสามารถนำมาสร้างการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามกรอบแนวคิดการสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชนตามเส้นทางสายปราสาทราชมรรคา (พิมาย-นครวัดนครธม) ประกอบด้วยข้อมูลชุมชนและตัวอย่างแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ดังแสดงในภาพที่ 4-1 ถึง 4-4 และข้อมูลดังตารางที่ 4-1

ภาพที่ 4-1 ตัวอย่างการท่องเที่ยว ณ อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา

ผลการดำเนินงานวิจัยวิจัยโครงการย่อยที่ 1 ซึ่งมีการสำรวจและจัดเก็บข้อมูลทุนชุมชน รวมถึงการถอดองค์ความรู้ของทุนชุมชนที่มีความเห็นว่าจะสามารถนำมาแปลงเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวได้ ด้วยการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวสร้างสรรค์เพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ทั้งนี้กระบวนการดังกล่าวถูกนำมาผ่านการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ของโครงการย่อยที่ 2 เพื่อร่วมกันค้นหาและสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา ทั้งนี้การดำเนินงานเป็นการดำเนินงานตามบริบทของแต่ละจังหวัด หลังจากได้เส้นทางของแต่ละจังหวัดเรียบร้อยแล้ว จึงนำจุดเด่นของแต่ละจังหวัดมาเชื่อมต่อกันเป็นเส้นทางการท่องเที่ยวไทย-กัมพูชา ตัวอย่างแผนที่ท่องเที่ยวสองประเทศดังแสดงในภาพที่ 4-7

จากการดำเนินงานของโครงการย่อยที่ 1 และ โครงการย่อยที่ 2 แต่ละพื้นที่มีจุดเด่นที่แตกต่างกัน เช่น จังหวัดนครราชสีมาโดดเด่นเกี่ยวกับทำรำพิมายปุระและผัดหมี่พิมาย (ภาพที่ 4-1) บุรีรัมย์โดดเด่นเกี่ยวกับอาหารว่างและผลิตภัณฑ์ชุมชน (ภาพที่ 4-2) สุรินทร์โดดเด่นเกี่ยวกับสมุนไพรและผ้าไหมหอมมือ (ภาพที่ 4-3) ศรีสะเกษโดดเด่นเกี่ยวกับอาหารและวัฒนธรรมชาวภูย (ภาพที่ 4-4) เสียมเรียบกัมพูชาโดดเด่นเกี่ยวกับความยิ่งใหญ่สวยงามของปราสาทนครวัดนครธมและขนมน้ำตาลสดของฝากชุมชน (ภาพที่ 4-5) ตัวอย่างความโดดเด่นของแต่ละพื้นที่ดังแสดงในภาพที่ 4-1 ถึง 4-5

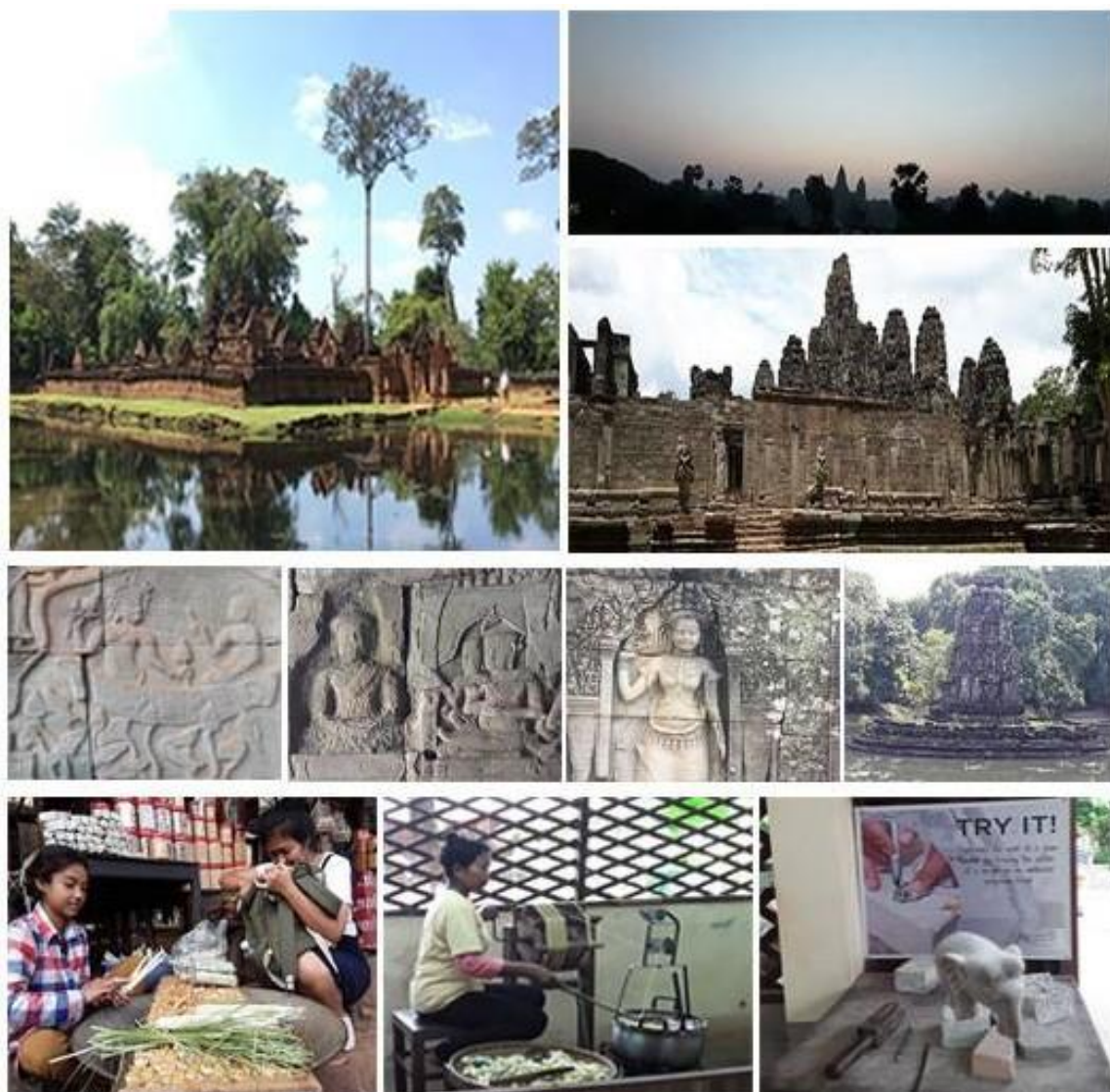
ภาพที่ 4-2 ตัวอย่างการท่องเที่ยว ปราสาทเมืองต่ำและปราสาทพนมรุ้ง ณ อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์

ภาพที่ 4-3 ตัวอย่างการท่องเที่ยว ปราสาทบ้านไพร ณ อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์

ภาพที่ 4-4 ตัวอย่างการท่องเที่ยว ปราสาทปราสาทคู ณ อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์

ภาพที่ 4-5 ตัวอย่างการท่องเที่ยวจังหวัดเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา

จากผลการวิเคราะห์ความโดดเด่นทางวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี ของแต่ละชุมชนดังแสดงในภาพที่ 4-1 ถึง 4-5 พบว่า ชุมชนที่โดดเด่นสามารถนำมาแปลงเป็นทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สร้างสรรค์โดยชุมชน ประกอบด้วยอาหารพื้นถิ่น อาชีพเสริมหรือผลิตภัณฑ์ชุมชน ปรากฏชุมชน ภาษา การแต่งกาย เครื่องแต่งกาย ศิลปวัฒนธรรมของชุมชน ตัวอย่างการสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สร้างสรรค์โดยชุมชน ชุมชนตะวันตกวัดเดิม อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา คือ กิจกรรมทำหมี่พิมายและ ผัดหมี่พิมาย ข้าวเหนียว ส้มตำพิมาย เมื่อดพิมาย (รับประทานอาหารกลางวันแบบพื้นถิ่นคนพิมาย) หรือ การทำขนมไปroke ซึ่ง ชุมชนบ้านกู่ อำเภอภู จังหวัดศรีสะเกษ ร่วมกับการเรียนรู้กระบวนการผลิตผ้าไหม การทอผ้าไหมบ้านกู่ ศรีสะเกษ จากแนวความคิดการแปลงทุนชุมชนให้เป็นทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สร้างสรรค์โดยชุมชน ทุนชุมชนทางวัฒนธรรมจึงถูกนำมาสรุปเป็นหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชน ด้านอาหาร ผ้าและโบราณสถาน รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 4-1 และ 4-2

ตารางที่ 4-1 สรุปทุนชุมชนทางวัฒนธรรม

ชื่อชุมชน	ทุนทางวัฒนธรรม ด้านโบราณสถาน	ทุนเรื่องราววิถีชีวิต	ทุนวัฒนธรรม อาหาร	ทุนวัฒนธรรม เรื่องผ้า
ชุมชนตะวันตกวัดเดิม อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา	ปราสาทหินพิมาย	วิถีชีวิตชุมชนเดิม เป็นชุมชนเกษตรกร และชุมชนทำหมี่ จากข้าว รำพิมายปุระ	หมี่พิมาย ผัดหมี่พิมาย เมื่อดพิมาย	ไม่มี
ชุมชนบ้านปรางค์	ปราสาทปรางค์บ้าน ปรางค์	ชุมชนเกษตรกร ผสมผสานวิถีชีวิต ของชุมชนชาว อีสาน	ไม้โตดเด่น	ผ้าไหม
ชุมชนบ้านโคกเมือง อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์	ปราสาทหินพนมรุ้ง ปราสาทเมืองต่ำ บารายเมืองต่ำ กุฏิพิสัยบ้านโคกเมือง ปราสาทไบบรบัดอยู่ บนเขาไบบรบัด	เป็นชุมชนเก่าแก่ ของปราสาทหิน เมืองต่ำ	ข้าวอินทรีย์จาก ดินภูเขาไฟ	ผ้าไหม
ชุมชนบ้านเชื้อเพลิง ปราสาทบ้านไพร จังหวัดสุรินทร์	ปราสาทบ้านไพร	เป็นชุมชนเก่าแก่ต้น กำเนิดการแสดง กระโน้บตึงตอง	ไม้โตดเด่น	ผ้าไหม
ชุมชนปรางค์กู๋ ปราสาทปรางค์กู๋ จังหวัดศรีสะเกษ	ปราสาทปรางค์กู๋ ประเพณีวัฒนธรรม โบราณของชาวกูย	ประเพณีบุญเดือน สามเป็นการแสดง ถึงความสัมพันธ์ ระหว่างชุมชนกับ ปราสาท	ขนมโปรกะซัง แกงมันปู	ผ้าไหม
ชุมชนภูมิไธโตเต็ง อำเภอบันทายศรี จังหวัดเสียมเรียบ	ปราสาทบันไทสำเหร่	-	ขนมจีนเส้นสด	ไม่มี
ชุมชนภูมิตาก๊อก อำเภอบันทายศรี จังหวัดเสียมเรียบ	ปราสาทบันไทศรี	-	น้ำตาลตโนด	ไม่มี

ตารางที่ 4-2 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำมาสร้างเป็นกิจกรรมตามแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

ชื่อชุมชน	การรับรู้และการเข้าถึงข้อมูลสารสนเทศ	การเล่าเรื่องราว Story	ผลิตภัณฑ์/บริการ Product	กิจกรรม Activities
ชุมชนตะวันตกวัดเดิม อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา	มีลักษณะกึ่งชุมชนเมือง มีร้านค้าหลากหลายเป็นผู้เข้าถึงบริการเกี่ยวกับข้อมูลสารสนเทศ	ชุมชนตะวันตกวัดเดิมชุมชนเก่าแก่ของอำเภอพิมายอยู่ติดปราสาทหินพิมาย	ผลิตภัณฑ์ขึ้นชื่อคือหมี่พิมาย ชุมชนมีอาชีพทำเส้นหมี่ที่มีชื่อเสียงจนกลายเป็นผัดหมี่พิมาย	1) การทำเส้นหมี่/ผัดหมี่พิมาย 2) ราพิมายปุระได้รับรางวัลระดับประเทศ
ชุมชนบ้านโคกเมือง อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์	ชุมชนสามารถเข้าถึงข้อมูลสารสนเทศรวมถึงร้านค้ามีความพร้อมในการใช้งานระบบสารสนเทศ	เป็นชุมชนเก่าแก่ของปราสาทหินเมืองต่ำและอยู่ใกล้ปราสาทหินพนมรุ้ง	1) ข้าวดินภูเขาไฟ 2) ทอผ้าไหม 3) สมุนไพร 4) ทอเสื่อกก 5) แหล่งธรรมชาติ เขาปลายบัด ปราสาทหิน บาราย 6) ร้าอัสรา	ได้รับรางวัลหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงและรางวัลในปี พ.ศ. 2557 ได้รับรางวัลโฮมสเตย์ไทยระดับประเทศ
ชุมชนบ้านเชื้อเพลิง ปราสาทบ้านไพร จังหวัดสุรินทร์	ชุมชนรวมถึงร้านค้ามีความพร้อมในการใช้งานระบบสารสนเทศ	มีสายสัมพันธ์กับปราสาทบ้านไพรตามวัฒนธรรมไทย-เขมร	ผ้าไหมลายหางกระรอก สมุนไพรรักษาโรค สมุนไพรรักษาโรค	1) กระโน้งดังตอง 2) สวนสมุนไพรและเกษตรผสมผสาน “บ้านป่าสำออง”
ชุมชนบ้านช่างปี ปราสาทช่างปี จังหวัดสุรินทร์	ชุมชนมีความพร้อมในการใช้งานระบบสารสนเทศ	ปราสาทช่างปีรวมถึงพิพิธภัณฑ์ช่างปี	ประเพณีแซนโถง ข้าวอินทรีย์ ขนมต้มโบราณ	ประเพณีสืบสานปราสาทช่างปี ขนมต้มโบราณ
ชุมชนปรางค์กู่ ปราสาทปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ	ชุมชนมีศูนย์การเรียนรู้เทคโนโลยี	ประเพณีบุญเดือนสาม ณ ปราสาทปรางค์กู่	ประเพณีวัฒนธรรมโบราณของชาวกูย	อาหารพื้นบ้าน การแสดงวัฒนธรรมกูย
ชุมชนภูมิโอดเต็ง อำเภอบันทายศรี จังหวัดเสียมเรียบ	ปราสาทบันทายศรี	-	ขนมจีนเส้นสด	อาหารพื้นบ้าน ขนมจีนเส้นสด
ชุมชนภูมิตาก๊อก อำเภอบันทายศรี จังหวัดเสียมเรียบ	ปราสาทบันทายศรี	-	น้ำตาลโตนด จักรสานตะกร้าหวาย	น้ำตาลโตนด จักรสานตะกร้าหวาย

อาคม เดิมพิทยาไพสิฐ (2553) นำเสนอขอบเขตของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในประเทศไทย ประกอบด้วย มรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ ศิลปะ สื่อ งานสร้างสรรค์และออกแบบ โดยที่แก่นของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ คือ ทุนวัฒนธรรม ทุนทางวัฒนธรรมเป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่สั่งสมสืบทอดกันมาและยังดำรงอยู่ เป็นสิ่งที่สังคมนั้นๆ เห็นคุณค่า และต้องการนำมาใช้ประโยชน์ ก่อให้เกิดรายได้ เช่น ชุดประจำถิ่น ยารักษาโรค เครื่องใช้สอยในการดำรงชีวิต วรรณกรรม นิทาน ตำนาน กีฬาประจำถิ่น เทศกาลรื่นเริง เพลง การแสดง ศิลปะ สถาปัตยกรรม สิ่งก่อสร้าง ที่อยู่อาศัย อาหารถิ่น ภาษาถิ่น ประเพณี พิธีกรรม เป็นต้น ดังนั้นจากการสำรวจข้อมูลในแต่ละพื้นที่ สามารถสรุปได้ว่า ชุมชนรอบปราสาทอารยธรรมขอมมีทุนทางวัฒนธรรมที่สามารถนำมาสร้างเป็นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้ แต่ยังขาดองค์ความรู้หรือความพร้อมด้านศักยภาพการเป็นแหล่งท่องเที่ยว แต่อย่างไรก็ตามหากมีการให้ความรู้ ฝึกอบรมทักษะเกี่ยวกับการสร้างการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ เพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ผนวกกับการใช้เทคโนโลยีเพื่อการประชาสัมพันธ์ เพื่อนำมาสร้างการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สามารถสร้างเป็นผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์จะทำให้ชุมชนสามารถสร้างรายได้ ตัวอย่างการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชนบ้านกู่ ปราสาทปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ ดังแสดงในภาพที่ 4-6

ภาพที่ 4-6 ตัวอย่างภาพกิจกรรมท่องเที่ยวสร้างสรรค์โดยชุมชน ณ บ้านกู่ จังหวัดศรีสะเกษ

ผลการวิเคราะห์ทุนชุมชนเพื่อสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชน พบว่า ทุนชุมชนสามารถนำมาสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชนที่สามารถสร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์แก่ชุมชนด้วยการกระจายนักท่องเที่ยวและกระจายรายได้สู่ชุมชน แต่อย่างไรก็ตามการสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวและการสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวของแต่ละชุมชนบนเส้นทางการท่องเที่ยวต้องมีความแตกต่างกัน มีความน่าสนใจ สร้างความสนุกสนาน สร้างการเรียนรู้ให้แก่นักท่องเที่ยว อันจะทำให้นักท่องเที่ยวประทับใจ และบอกต่อ การนำทุนชุมชนมาแปลงเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวผ่านกระบวนการวิเคราะห์และสังเคราะห์ ทุนชุมชนเพื่อนำมาสร้างเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนมีการดำเนินงานผ่านระบบและกลไกดังแสดงในภาพที่ 4-7

ภาพที่ 4-7 ระบบและกลไกในการสร้างมูลค่าการท่องเที่ยว

จากภาพที่ 4-7 ระบบและกลไกในการสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเป็นระบบและกลไกที่ได้จากการดำเนินงานของแผนงานวิจัยที่ทำการสังเคราะห์ผลจากการทำงานร่วมกันโครงการย่อยที่ 1 การค้นหาและถอดองค์ความรู้ทุนชุมชนเพื่อนำเสนอเส้นทางการท่องเที่ยวเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัด นครธม) ผ่านการใช้งานระบบสารสนเทศจากโครงการย่อยที่ 3 การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการท่องเที่ยวเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัด นครธม) และโครงการย่อยที่ 2 การค้นหาและการสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วม ซึ่งทั้งระบบมีการดำเนินงานผ่านระบบสารสนเทศและการสื่อสาร ทั้งนี้เนื่องจากการดำเนินงานโดยอาศัยระบบสารสนเทศและการสื่อสารเป็นตัวเชื่อมประสานข้อมูลในการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลทุนชุมชนเชิงพื้นที่ที่สามารถทำงานได้ง่าย สะดวก รวดเร็ว ทีมงานสามารถมองเห็นข้อมูลแผนที่ทุนชุมชนของตนเองและของชุมชนอื่น การวิเคราะห์ข้อมูลจึงทำได้ง่าย ตัวอย่างแผนที่ทุนชุมชนดังแสดงในภาพที่ 4-9

การระบบและกลไกมีการดำเนินงานภายใต้กระบวนการสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชนเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม) เริ่มจากการสำรวจและจัดเก็บข้อมูลทุนชุมชน (โครงการย่อยที่ 1) โดยอาศัยเว็บแอปพลิเคชันที่ถูกพัฒนาขึ้นจากโครงการย่อยที่ 3 หลังจากนั้นทีมนักวิจัยและชุมชนดำเนินการถอดองค์ความรู้ทุนชุมชนร่วมกัน เพื่อสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จากทุนชุมชน ตามแนวคิดการสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวโดยอาศัยแนวคิดห่วงโซ่มูลค่า (value chain) ภายใต้ข้อมูลความต้องการซื้อสินค้า/บริการของนักท่องเที่ยว (Demand) และความต้องการขายสินค้า/บริการของชุมชน (Supply) รายละเอียดขั้นตอนการดำเนินงานสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จากทุนชุมชนดังแสดงในภาพที่ 4-8

หลังจากทีมนักวิจัยและชุมชนดำเนินการถอดองค์ความรู้และสร้างกิจกรรมพร้อมกับสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนเรียบร้อยแล้ว กิจกรรมและเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จากทุนชุมชนจะถูกนำมาพิจารณาร่วมกันของกลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholders) กับชุมชน (Community) และนักวิจัย (Researchers) ประชุมเพื่อหาข้อสรุปตามความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของกลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย อันประกอบด้วย ตัวแทนจากหน่วยงานรัฐ (ททท. กรมศิลปากร อบต. ฝ่ายปกครองระดับอำเภอ) ตัวแทนจากภาคเอกชน (ตัวแทนจากบริษัทนำเที่ยว โรงแรม ร้านอาหาร) เมื่อได้ข้อสรุปกิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยวจากการประชุมกลุ่มย่อยจากโครงการย่อยที่ 2 กิจกรรมและเส้นทางการท่องเที่ยวดังกล่าวถูกนำไปประชาสัมพันธ์ผ่านระบบสารสนเทศที่ถูกพัฒนาจากโครงการย่อยที่ 3

จุดเน้นการสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนผ่านการใช้งานระบบและกลไกการสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวในภาพที่ 4-7 เน้นการทำงานร่วมกันจากเครือข่ายเล็ก ๆ ระดับชุมชนไปสู่เครือข่ายที่ใหญ่ขึ้นในระดับตำบล/อำเภอ โดยการทำงานเน้นการทำงานที่เป็นระบบมีการทำงานร่วมกันทั้งภาคประชาชนและหน่วยงานรัฐ หน่วยงานเอกชน มุ่งเน้นที่สร้างการท่องเที่ยวโดยชุมชน สร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวภายในชุมชน สร้างเส้นทางการท่องเที่ยวภายในชุมชนก่อนแล้วจึงขยายการเชื่อมต่อเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวไปยังชุมชนอื่น ๆ ตามกระบวนการขั้นตอนการดำเนินงานสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จากทุนชุมชนในภาพที่ 4-8

Demand ความต้องการซื้อสินค้าและบริการ	Value Creation and Value Added based End to End in Value Chain การสร้างและการเพิ่มมูลค่าสินค้าและบริการจากต้นน้ำไปปลายน้ำด้วยแนวคิดห่วงโซ่มูลค่า	Supply ความต้องการขายสินค้าและบริการ
-เดินทางด้วยตนเอง -มีคฤหาสน์ที่ท้องถิ่นคอยดูแลและบอกเล่าเรื่องราว/อธิบายกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวกำลังเข้าร่วมกิจกรรม -ข้อมูล/สารสนเทศ/ป้ายบอกทาง -เส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยว -เรื่องราวหรือเรื่องเล่าต่างๆที่เกี่ยวข้องกับปราสาทหรือชุมชน -ของฝาก ร้านขายของฝาก/จุดซื้อของฝาก -ความคุ้มค่าและความปลอดภัย	อาหาร การแต่งกาย ภาษา ประเพณี/ความเชื่อ ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีชุมชน อาชีพเสริม ↓ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ท่องเที่ยวโดยชุมชน การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ↑ นำทุนชุมชนที่เป็นจุดแข็งของชุมชนมาคิดสร้างสรรค์ให้เกิดเป็นกิจกรรมและเส้นทาง การท่องเที่ยวที่ทำให้ นักท่องเที่ยวเกิดการ เรียนรู้เกิดทักษะและ ประสบการณ์ใหม่ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม → การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชน ← การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชน	-ทุนมนุษย์ ผู้นำ ประชาชนชาวบ้าน/ภูมิปัญญาชาวบ้าน -ทุนสังคม กลุ่ม/เครือข่าย/ ความเชื่อ/ ประเพณี/วัฒนธรรม/ประวัติศาสตร์ -ทุนกายภาพ โบราณสถาน/โบราณวัตถุ/การคมนาคม/สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น -ทุนธรรมชาติ แหล่งน้ำ/ป่าไม้/ภูเขา/พืชพันธุ์ -ทุนการเงิน เงินออม/สัตว์เลี้ยง/อาชีพหลัก/อาชีพเสริม
นักท่องเที่ยว (Tourists)	การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชนเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา	ชุมชน (Communities)

ภาพที่ 4-8 ขั้นตอนการดำเนินงานสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จากทุนชุมชน

จากภาพที่ 4-8 ขั้นตอนการดำเนินงานสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จากทุนชุมชน มีแนวทางการดำเนินงานภายใต้แนวคิดห่วงโซ่มูลค่า (Value Chain) ที่มุ่งเน้นการสร้างและเพิ่มมูลค่าสินค้า/บริการจากต้นน้ำปลายน้ำที่อยู่บนพื้นฐานความต้องการซื้อสินค้า/บริการของนักท่องเที่ยว (Demand) และความต้องการขายสินค้า/บริการของชุมชน (Supply)

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชนเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม) ดำเนินการสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จากทุนชุมชน โดยมีการกำหนดให้ชุมชนแปลงทุนชุมชนที่มีศักยภาพในการนำมาสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่นักท่องเที่ยวสนใจ เช่น พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวเขตอีสานใต้มีความต้องการซื้อสินค้าที่ระลึก/ของฝากรวมทั้งรับประทานอาหารถิ่นของอีสานใต้ ในขณะที่ชุมชนมีทรัพยากรและมีความต้องการขายสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยว ดังนั้นชุมชนจึงนำทุนชุมชนที่มีศักยภาพที่โดดเด่น เช่น ผู้นำ ปราชญ์ มาสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้กับนักท่องเที่ยวที่เกี่ยวกับของฝากหรืออาหารถิ่น

ตัวอย่างการดำเนินงานตามแนวคิดการสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชนเขตอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม) เช่น ชุมชนตะวันตกวัดเดิม มีบริเวณใกล้เคียงกับปราสาทหินพิมาย ชุมชนมีชื่อเสียงด้านการทำหมี่พิมาย ดังนั้นชุมชนจึงนำกระบวนการทำหมี่พิมายมาสร้างเป็นกิจกรรมท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยว ณ ปราสาทหินพิมาย ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถทดลองทำหมี่พิมาย รับประทานผัดหมี่พิมายและซื้อหมี่พิมายกลับบ้านเป็นของฝาก จากการเดินทางมาท่องเที่ยว ณ ปราสาทหินพิมาย อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา

นอกจากนักท่องเที่ยวที่ได้สัมผัสกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน และร่วมทำกิจกรรมกับชุมชน สร้างความประทับใจกับนักท่องเที่ยว ชุมชนเองก็รู้สึกภาคภูมิใจในวิถีชีวิตและภูมิใจในทรัพยากร ภูมิปัญญาของตนเองเมื่อมีการดำเนินงานตามแนวคิดการสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชนเขตอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม)

4.2 การสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา

4.2.1 เส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา

การสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา จากการสำรวจทุนชุมชนในเขตพื้นที่ซึ่งเริ่มจากจังหวัดนครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ ประเทศไทย และจังหวัดเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา พบว่า เส้นทางดังกล่าวสามารถนำมาสร้างเป็นเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมได้ เนื่องจากมีหลักฐานร่องรอยทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมจากการปกครองของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 แห่งอาณาจักรขอมโบราณ โดยทรงโปรดให้มีการสร้างศาสนสถาน ระบบชลประทาน การคมนาคม การสร้างธรรมศาลา ถนน และ อโรคยาศาลา ทิวราชอาณาจักรขอมโบราณ ผสมผสานกับการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมต่าง ๆ ของชุมชนที่อยู่รายรอบปราสาท แผนที่เส้นทางการท่องเที่ยวประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมจากปราสาทพิมาย-นครวัดนครธม ดังแสดงในภาพที่ 4-9

ตารางที่ 4-3 รายชื่อปราสาท รายชื่อชุมชน และตัวอย่างกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

ชื่อปราสาท	ชื่อชุมชน	กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
ปราสาทหินพิมาย	ชุมชนตะวันตกวัดเดิม ชุมชนทุ่งสัมฤทธิ์ อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา	1) ฝึกทำเส้นหมี่พิมายกับชุมชนตะวันตกวัดเดิม 2) ฝึกทำรำกระบี่พิมายปุระ ณ โรงเรียนพิมายวิทยา 3) ฝึกทำข้าวเกรียบ ณ ชุมชนสัมฤทธิ์ 4) ปลูกพืชเกษตรอินทรีย์ ณ ชุมชนสัมฤทธิ์
ปราสาทปรังค์บ้านปรังค์	ชุมชนบ้านปรังค์ อำเภอห้วยแถลง	1) ฝึกสาวไหม-ทอผ้า ณ ชุมชนบ้านปรังค์
ปราสาทพนมรุ้ง ปราสาทเมืองต่ำ	ชุมชนบ้านโคกเมือง อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์	1) ฝึกทำอาหารพื้นบ้าน ณ บ้านโคกเมือง 2) ทอเสื่อกกและทอผ้า ณ บ้านโคกเมือง 3) เดินป่า/ปลูกป่า ณ เขาปลายบัด
ปราสาทบ้านไพร ปราสาทช้างปี	ชุมชนบ้านเชื้อเพลิง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ ประเทศไทย	การเรียนรู้พืชสมุนไพรและการพันลายกระถาง ต้นไม้ ณ บ้านเชื้อเพลิง ประกอบด้วย กิจกรรมนำ ลอง , กิจกรรมกระถางเพื่อคุณ, กิจกรรมเตรียม กล้าปักชำ
ปราสาทปรังค์กู วัดไพรพัฒนา จุดชมวิวผาพญาภูปริ	ชุมชนบ้านกู อำเภอปรังค์กู จังหวัดศรีสะเกษ ประเทศไทย ชุมชนไพรพัฒนา อำเภอ ภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ ประเทศไทย	1) ฝึกทำอาหารและขนมพื้นบ้าน เช่น แกงมันปู ขนมโปรกะซัง 2) การประดิษฐ์ดอกกลาดวนจากรังไหม 3) การฝึกจักสาน เช่น สานพัด สานตะกร้าเล็ก 4) การแต่งกายและการฟ้อนรำชาวกูย
ปราสาทบันทายศรี ปราสาทนาคนัน ปราสาทพระขรรค์ ปราสาทตาพรหม ปราสาทนครธม ปราสาทปาปวน ปราสาทบาแคง	ชุมชนภูมิதாக็อก และ ชุมชนภูมิโอดเต็ง ตำบล ปะตะ อำเภอบันทายศรี จังหวัดเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา	1) เดินทางเที่ยวชมปราสาทต่างๆตามเส้นทาง 2) เรียนรู้การทำขนมเงินเส้นสดและการทดลองทำ น้ำตาลสดจากชุมชน ณ จังหวัดเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา 3) ชมพระอาทิตย์ตกดินที่ปราสาทบาแคง 4) รับประทานอาหารเย็น ณ ตลาด old market 5) เข้าพักโรงแรม
ปราสาทนครวัด	จังหวัดเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา	1) ชมพระอาทิตย์ขึ้น ณ ปราสาทนครวัด 2) รับประทานอาหารเช้าที่โรงแรม 3) เดินทางกลับประเทศไทย

จากภาพที่ 4-9 แผนที่เส้นทางการท่องเที่ยวประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมสายปราสาทพินาย-นครวัด นครธม เส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พินาย-นครวัดนครธม) ตลอดเส้นทางเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ชุมชนมีส่วนร่วมโดยมีปราสาทเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลัก ชุมชนที่อยู่รายล้อมปราสาทตลอดเส้นทางการท่องเที่ยวมีความคล้ายคลึงกันทางวัฒนธรรม วิถีชีวิต ภาษาพูด อาชีพ เช่น ชุมชนปรางค์กู่มีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยววัฒนธรรมโดยมีกิจกรรมของชุมชนด้านวัฒนธรรม การทำนา ปลูกข้าว ทอผ้า ประกอบอาหารพื้นบ้านกับชุมชน การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม เป็นต้น รายชื่อปราสาทและชุมชน ดังแสดงในตารางที่ 4-3

จากภาพที่ 4-9 และตารางที่ 4.3 แผนที่แสดงเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา เริ่มตั้งแต่ปราสาทหินพินาย จังหวัดนครราชสีมา มาจบมาที่ปราสาทนครวัดนครธม จังหวัดเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา แผนที่การท่องเที่ยวทั้ง 2 ประเทศ ที่เชื่อมต่อเส้นทางของสองประเทศผ่านทางด่านชายแดนช่องจอม จังหวัดสุรินทร์และด่านชายแดนช่องสะง่า จังหวัดศรีสะเกษ ตัวอย่างแผนที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา ดังแสดงในภาพที่ 4-10

จากภาพที่ 4-10 เส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา เป็นการนำจุดเด่นที่ถูกแปลงเป็นกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของแต่ละพื้นที่มาเชื่อมต่อกันเป็นเส้นทางการท่องเที่ยว เช่น จังหวัดนครราชสีมา มีการเชื่อมต่อกับจังหวัดบุรีรัมย์ด้วยชุมชนบ้านปรางค์ ปราสาทปรางค์บ้านปรางค์ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดนครราชสีมา และ จังหวัดบุรีรัมย์เชื่อมต่อกับจังหวัดสุรินทร์ด้วยชุมชนบ้านโคกเมือง ปราสาทเมืองต่ำ อำเภอบัวชุม จังหวัดบุรีรัมย์ และจังหวัดสุรินทร์เชื่อมต่อกับจังหวัดศรีสะเกษด้วย ชุมชนบ้านช้างปี ปราสาทช้างปี ปราสาทศรีขรภูมิหรือชุมชนบ้านเชื้อเพลิง ปราสาทบ้านไพร ส่วนการเชื่อมต่อประเทศไทยและประเทศกัมพูชาใช้เส้นทางด่านช่องจอม จังหวัดสุรินทร์ หรือด่านช่องสะง่า จังหวัดศรีสะเกษ

การสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จากทุนชุมชนเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา นำมาสู่การเชื่อมต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์จากทุนชุมชนเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พินาย-นครวัดนครธม) สามารถนำมาสร้างเป็นภาพจำลองเส้นทางการท่องเที่ยวดังแสดงในภาพที่ 4-10 ถึงภาพที่ 4-15 โดยแต่ละภาพจะนำเสนอกิจกรรมการท่องเที่ยวและเส้นทางการท่องเที่ยวของแต่ละจังหวัด อันประกอบด้วย จังหวัดนครราชสีมา (ภาพที่ 4-11) จังหวัดบุรีรัมย์ (ภาพที่ 4-12) จังหวัดสุรินทร์ (ภาพที่ 4-13) จังหวัดศรีสะเกษ (ภาพที่ 4-14) และจังหวัดเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา (ภาพที่ 4-15) โดยแต่ละพื้นที่จะมีจุดเด่นที่แตกต่างกันตามลักษณะของพื้นที่และอารยธรรมของขอม (องค์ปราสาท) ที่แตกต่างกัน

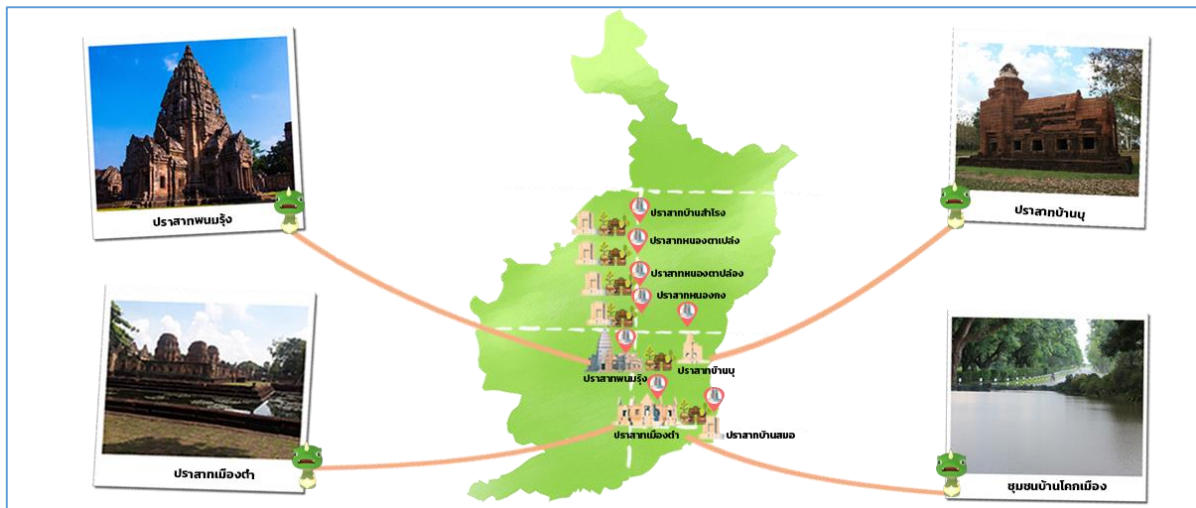

ภาพที่ 4-10 แผนที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา ของ 2 ประเทศ

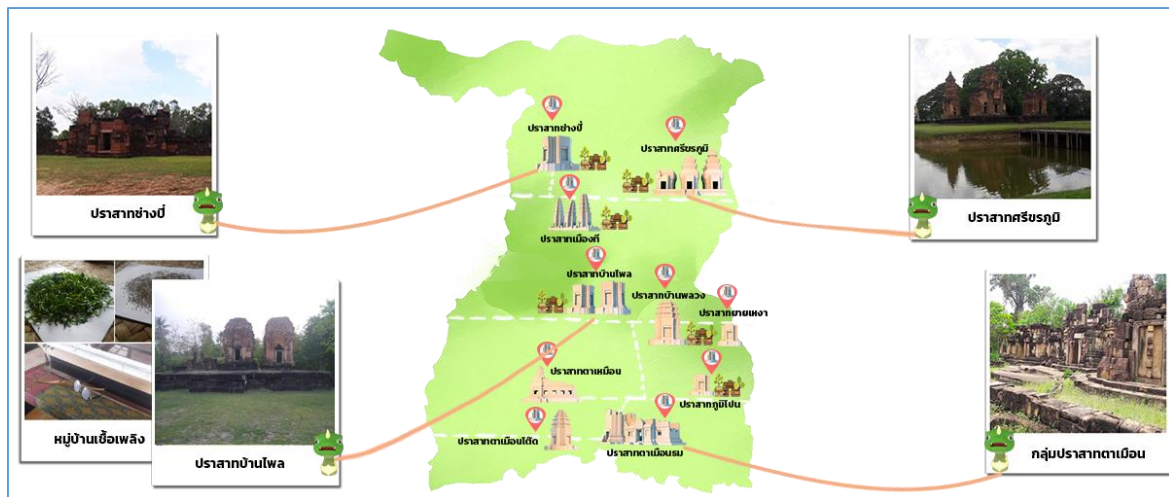

ภาพที่ 4-11 แผนที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา เขตพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา

จากภาพที่ 4-11 แผนที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา เขตพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา มีการเชื่อมต่อเขตอำเภอพิมายกับเขตอำเภอห้วยแถลง แสดงให้เห็นถึงอารยธรรมขอมที่เชื่อมต่อชุมชน ปราสาทหินพิมายเป็นศาสนสถาน ปราสาทปรังค์บ้านปรังค์เป็นอโรคยาศาลาและปราสาทห้วยแคนเป็นธรรมศาลา

ภาพที่ 4-12 แผนที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา จังหวัดบุรีรัมย์

ภาพที่ 4-13 แผนที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา จังหวัดสุรินทร์

ภาพที่ 4-14 แผนที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา จังหวัดศรีสะเกษ

ภาพที่ 4-15 แผนที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา จังหวัดเสียมเรียบ

จากภาพที่ 4-15 แผนที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา พบว่า เขตพื้นที่จังหวัดเสียมเรียบเต็มไปด้วยปราสาทรูปแบบที่แตกต่างกันและวัตถุประสงคในการสร้างก็แตกต่างกันด้วยเช่นกัน

4.2.2 โปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชนเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา

การทดสอบเส้นทางการท่องเที่ยว นักวิจัยดำเนินการด้วยการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวด้วยโปรแกรมการท่องเที่ยวระยะยาว เป็นการเชื่อมต่อพื้นที่ศึกษาจากจังหวัดนครราชสีมา ไปยังจังหวัดเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา ประกอบด้วย 4 เส้นทาง คือ

(1) เส้นทางเที่ยวที่ 1 กินหมี่ นุ่งไหม ไปปราสาท

เส้นทางการท่องเที่ยวประกอบด้วย ปราสาทหินพิมาย ชุมชนตะวันตกวัดเดิม อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา ปราสาทปรางค์บ้านปรางค์ ชุมชนบ้านปรางค์ หมู่ 11 อำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา และพักค้างแรม ณ โฮมสเตย์บ้านเชื้อเพลิง ปราสาทบ้านไพร ตำบลเชื้อเพลิง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ ใช้เวลาเดินทางท่องเที่ยว 1 วัน 1 คืน

(2) เส้นทางที่ 2 นอนโฮมสเตย์ เก้แบบชาวกูย ลุย Angkor

เส้นทางท่องเที่ยวประกอบด้วย ชุมชนบ้านเชื้อเพลิง ปราสาทบ้านไพร ตำบลเชื้อเพลิง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ ชุมชนบ้านกู ปราสาทปรางค์กู ตำบลกู อำเภอปรางค์กู จังหวัดศรีสะเกษ และข้ามแดนไปยังตลาดไนท์มาร์เก็ต ณ เสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา พักค้างแรม ณ ประเทศกัมพูชา ใช้เวลาเดินทางท่องเที่ยว 1 วัน 1 คืน

(3) เส้นทางที่ 3 ชมตะวัน ชิมขนมจีน แห่งเมืองพระนคร

เส้นทางท่องเที่ยวประกอบด้วย ปราสาทนครวัด/นครธม ชุมชนภูมิตาก๊อก ชุมชนภูมิโอบโตเต็ง ปราสาทบันไทสำเหร่ ปราสาทบันไทศรี และเดินทางข้ามแดนกลับประเทศไทย ร่วมกิจกรรมบายศรีต้อนรับกลับประเทศไทย ณ ชุมชนบ้านโคกเมือง ตำบลจรเข้มาก อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ พักค้างแรม ณ บ้านโคกเมือง ใช้เวลาเดินทางท่องเที่ยว 1 วัน 1 คืน

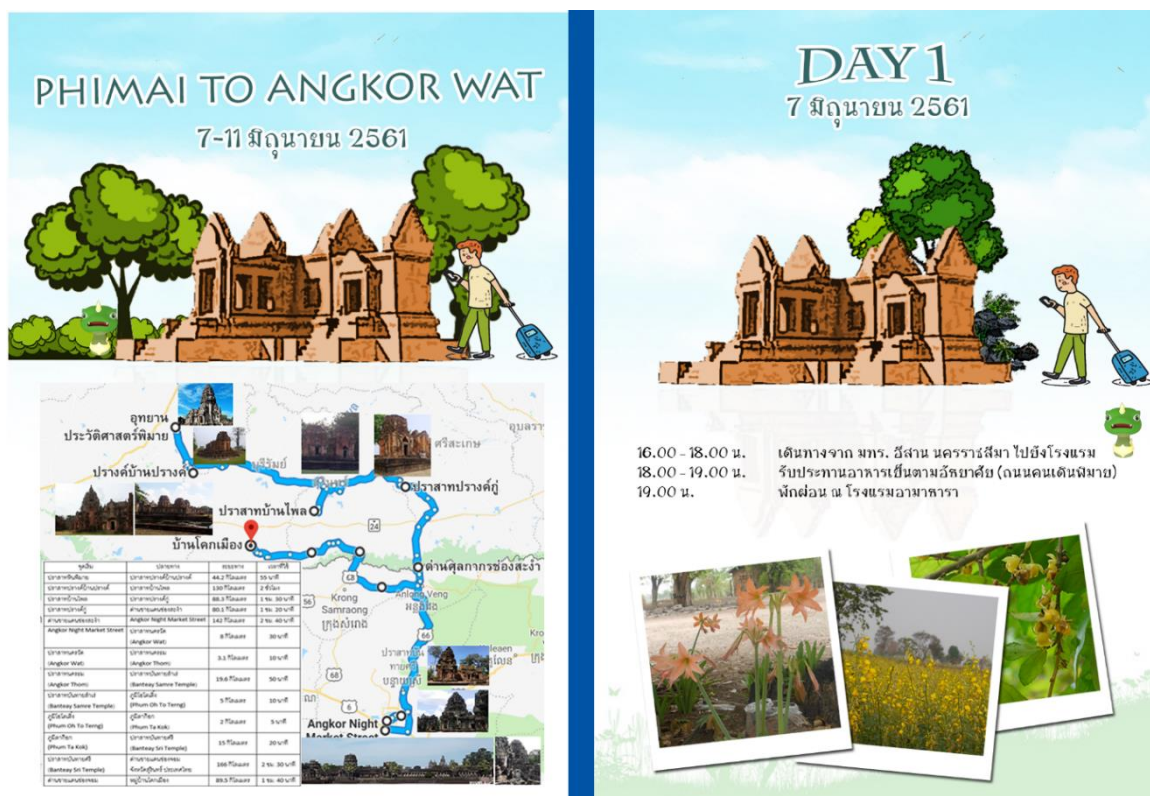
(4) เส้นทางที่ 4 นอนโฮมสเตย์ ปั่นจักรยาน ชมเมืองต่ำ ขึ้นเขาพนมรุ้ง

เส้นทางท่องเที่ยวประกอบด้วย ชุมชนบ้านโคกเมือง ตำบลจรเข้มาก อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ ปราสาทเมืองต่ำ ปราสาทหินพนมรุ้ง และเดินทางกลับภูมิลำเนาของนักท่องเที่ยวแต่ละท่าน ใช้เวลาเดินทางท่องเที่ยว 1 วัน 1 คืน

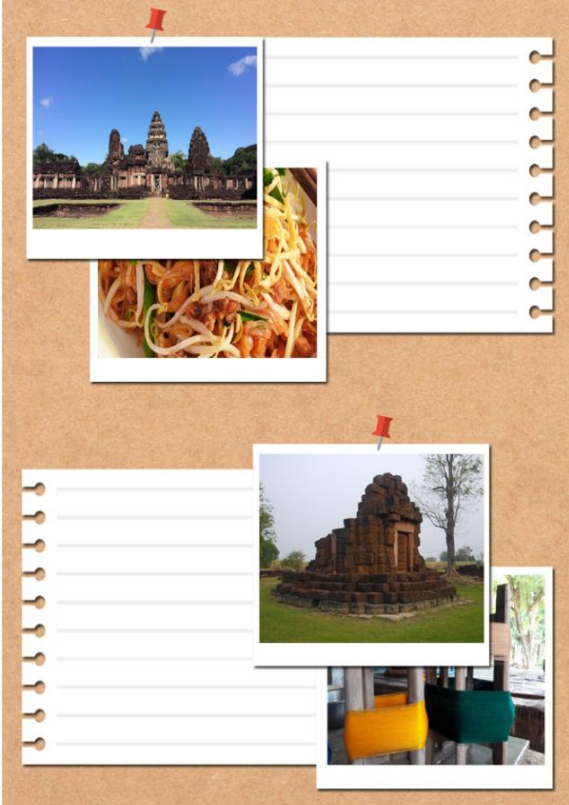
การจัดเส้นทางการท่องเที่ยวสำหรับทดสอบประสิทธิภาพประสิทธิผลของเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชนเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม) สำหรับนักท่องเที่ยวอาสา มีการกำหนดเวลาสำหรับการเดินทางท่องเที่ยวระหว่างวันที่ 7-11 มิถุนายน 2561 เป็นการดำเนินงานภายใต้เงื่อนไขของกรอบเวลาและค่าใช้จ่ายของแผนงานโครงการวิจัย โดยแต่ละเส้นทางมีการเดินทางท่องเที่ยวแบบเชื่อมต่อจังหวัด จากประเทศไทยสู่ประเทศกัมพูชา ทั้งนี้แผนงานวิจัยมีการดำเนินการสร้างภาพตัวอย่างการเสนอเส้นทางท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวเพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชนให้กับนักท่องเที่ยวในรูปแบบของสมุดภาพท่องเที่ยวภายในสมุดภาพสามารถนำมาออกแบบเป็นสมุดภาพนำเที่ยวเพื่อแจกให้กับนักท่องเที่ยว ตัวอย่างดังแสดงในภาพที่ 4-16 ถึง 4-23

ภาพที่ 4-16 หน้าปกและหลังปกหนังสือนำเที่ยววัฒนธรรมอารยธรรมขอมเขตนีสานใต้-กัมพูชา

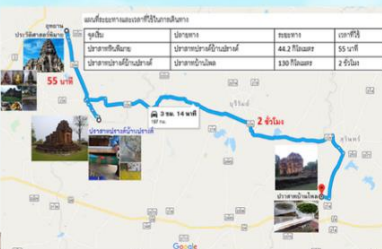

ภาพที่ 4-17 การเดินทางในวันที่ 1 เป็นการนัดพบ ณ อำเภอพิมาย และพักค้างคืนที่ อำเภอพิมาย

DAY 2

8 มิถุนายน 2561

เส้นทางที่ 1: ถนนใหม่ ไปปราสาท

07.00 - 08.00 น. รับประทานอาหาร ณ โรงแรม วามาคารา

08.00 - 09.30 น. เยี่ยมชมอุทยานประวัติศาสตร์สิมมา

09.30 - 10.30 น. เยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติสิมมา

10.30 - 11.00 น. ชมการแสดงฟูลดา ฟูลแดง และพระพุทธรูปสมัย วัตติมา

11.00 - 12.00 น. เข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กิจกรรมชุมชนวัดรัตนวงศา

- กิจกรรมสวดมนต์ "กวนเขียง"
- กิจกรรมฝึกหัดปลูกข้าว
- กิจกรรมทำขนม

12.00 - 13.00 น. รับประทานอาหารกลางวัน ณ ชุมชนวัดรัตนวงศา

13.00 - 14.00 น. เดินทางไปยังอำเภอวังน้อย จังหวัดนครราชสีมา

14.00 - 14.30 น. เยี่ยมชมปราสาทปราสาทบ้านปราสาท

14.30 - 15.30 น. ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กิจกรรมชุมชนบ้านปราสาท

- กิจกรรมเรียนรู้การผลิตผ้าไหมชุมชน

15.30 - 17.30 น. เดินทางไปยังปราสาทบ้านโนน จังหวัดสุรินทร์

17.30 - 18.30 น. เก็บสัมภาระและพักผ่อนตามอัธยาศัย ณ โฮมสเตย์ บ้านเขื่อนเพชร

18.30 - 21.30 น. รับประทานอาหารเย็น พร้อมชมการแสดงของชุมชนบ้านเขื่อนเพชร

21.30 น. พักผ่อน ณ โฮมสเตย์ บ้านเขื่อนเพชร

ภาพที่ 4-18 การเดินทางในวันที่ 2 เริ่มเดินทางจาก จังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดสุรินทร์

DAY 3

9 มิถุนายน 2561

เส้นทางที่ 2: ถนนใหม่ ไปปราสาท

07.00 - 08.00 น. รับประทานอาหารร่วมกับชุมชน ตามวัดชุมชน ณ โฮมสเตย์ บ้านเขื่อนเพชร

08.00 - 09.00 น. ร่วมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ชุมชนบ้านเขื่อนเพชร

- เยี่ยมชมและศึกษาสวนสมุนไพร บึงสาธิต

09.00 - 10.30 น. เดินทางไปยังปราสาทปราสาทบ้านปราสาท จังหวัดสุรินทร์

10.30 - 11.00 น. เยี่ยมชมปราสาทปราสาทบ้านปราสาท

11.00 - 12.00 น. ร่วมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ชุมชนบ้านปราสาท จังหวัดสุรินทร์

- กิจกรรมทำขนม
- กิจกรรมแกะสลัก

12.00 - 13.00 น. รับประทานอาหารเย็นที่บ้านปราสาท พร้อมชมการแสดงของวัฒนธรรมบ้านปราสาท

13.00 - 14.30 น. เดินทางไปยังด่านร้อยดอนร้อยสง่า จังหวัดสุรินทร์

14.30 - 15.00 น. ทำเรื่องผ่านแดนไปยังประเทศกัมพูชา ณ ด่านร้อยสง่า

15.00 - 17.00 น. เดินทางไปยังที่พัก ซึ่งอยู่ติดกับตลาด Night Market Street ประเทศกัมพูชา

17.00 - 17.30 น. เก็บสัมภาระและพักผ่อนตามอัธยาศัย

18.30 - 21.30 น. รับประทานอาหารเย็นตามอัธยาศัย ณ Night Market Street

21.30 น. พักผ่อน

ภาพที่ 4-19 การเดินทางในวันที่ 3 เริ่มเดินทางจากจังหวัดสุรินทร์ ไปสู่จังหวัดศรีสะเกษ และ ประเทศกัมพูชา

DAY 4

10 มิถุนายน 2561

เส้นทางที่ 3: รมพระอินทร์ รมชนมจีน แห่งเมืองพระนคร

05.00 - 05.30 น. เดินทางไปปราสาทนครวัด (รับประทานอาหารเช้า box set)

05.30 - 07.30 น. รมพระอาทิตย์ขึ้น แสงแรก ณ ปราสาทนครวัด

07.30 - 09.30 น. เชื่อมรมและศึกษาเรื่องราวบนปราสาทนครวัด

09.30 - 10.00 น. เดินทางไปยังปราสาทบันโทสาคร์

10.00 - 11.00 น. เชื่อมรมปราสาทบันโทสาคร์ ปราสาทที่มีความคล้ายคลึงกับปราสาทหินพิมาย

11.00 - 12.00 น. ร่วมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้รมณู ภูมิโอดเต็ง เสียมเรียบ

- กิจกรรมทำเส้นขนมจีนสด

12.00 - 13.00 น. รับประทานอาหารกลางวัน (ขนมจีนเส้นสด)

13.00 - 13.30 น. ร่วมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้รมณู ภูมิโอดเต็ง

- กิจกรรมการเขียนรำการทำตาลโตนด

13.30 - 14.30 น. เชื่อมรมปราสาทบันโทสาคร์ (ปราสาทหินมอญโบราณสถานแห่งความรัก)

14.30 - 16.30 น. เดินทางไปยังต้นรวงจ่อม จังหวัดสุรินทร์

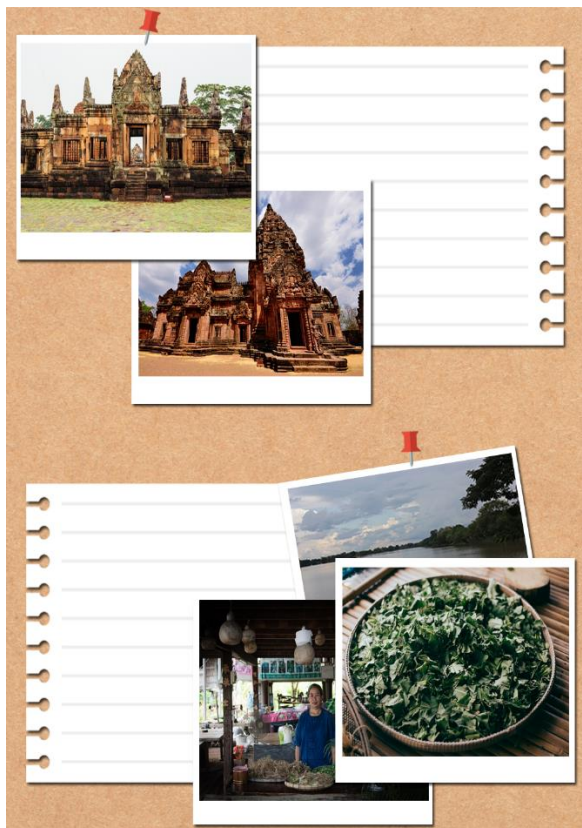
16.30 - 17.00 น. ทำเรื่องผ่านแดนเพื่อเดินทางกลับเข้าประเทศไทย

17.00 - 18.30 น. เดินทางไปยังที่พัก ณ รมณูบ้านโคกเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

18.30 - 20.30 น. รับประทานอาหารเย็น ณ รมณูบ้านโคกเมือง (ขึ้นโต๊ะบ้านโคกเมือง) พร้อมรับชมการแสดงพื้นเมือง

20.30 น. พักผ่อน

ภาพที่ 4-20 การเดินทางในวันที่ 4 เริ่มเดินทางจากปราสาทนครวัดนครธม ประเทศกัมพูชา

DAY 5

11 มิถุนายน 2561

เส้นทางที่ 4: นอนโฮมสเตย์บ้านจักรยาน รมเมืองต่ำบ้านเขานมรุ้ง

05.30 - 07.00 น. รมพระอาทิตย์ขึ้น โสภารเช้า และปั่นจักรยาน

07.00 - 08.00 น. รมบารายเมืองต่ำ ณ รมณูบ้านโคกเมือง

08.00 - 09.00 น. รับประทานอาหารเช้า ณ รมณูบ้านโคกเมือง

09.00 - 10.00 น. เดินทางไปยังปราสาทเมืองต่ำ

10.00 - 11.30 น. เชื่อมรมปราสาทเมืองต่ำ

11.30 - 12.30 น. เชื่อมรมปราสาทพนมรุ้ง

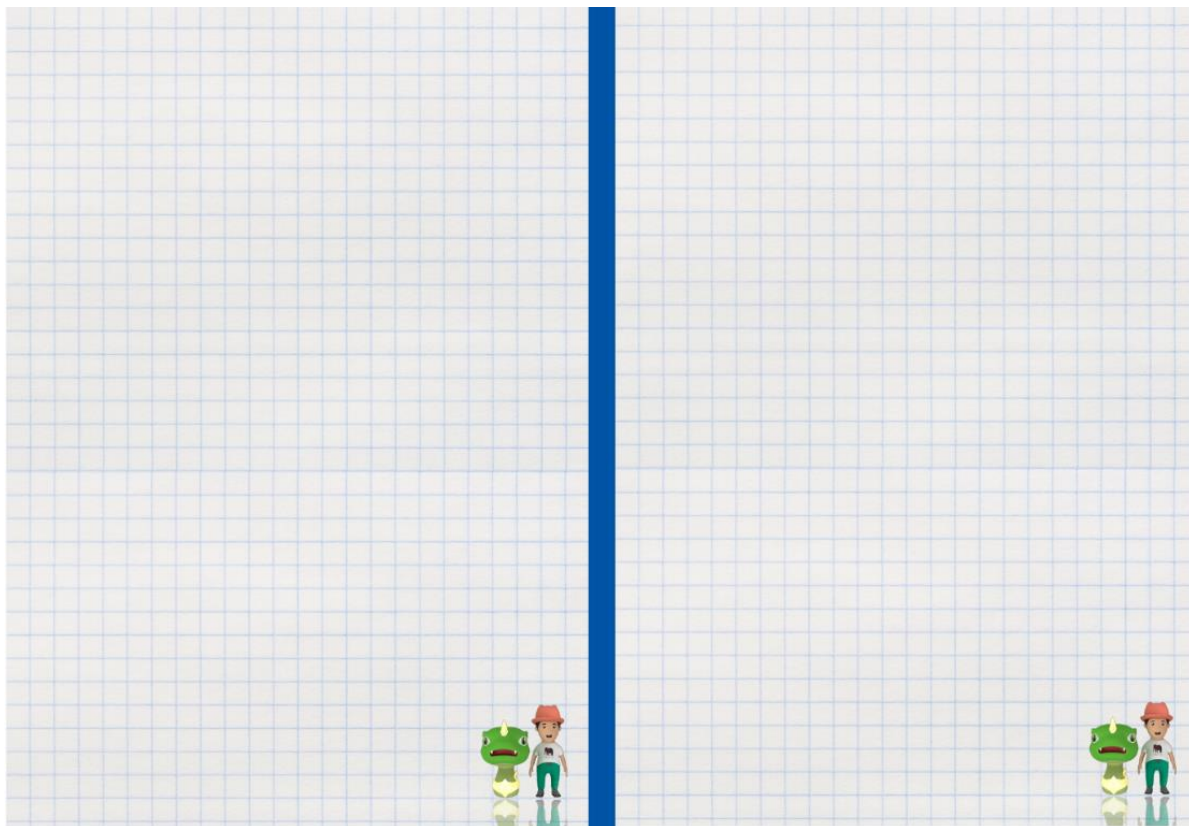
12.30 - 13.00 น. รับประทานอาหารกลางวัน

13.00 - 16.00 น. เดินทางส่งนักท่องเที่ยวกลับ กทม. ณ สนามบินบุรีรัมย์

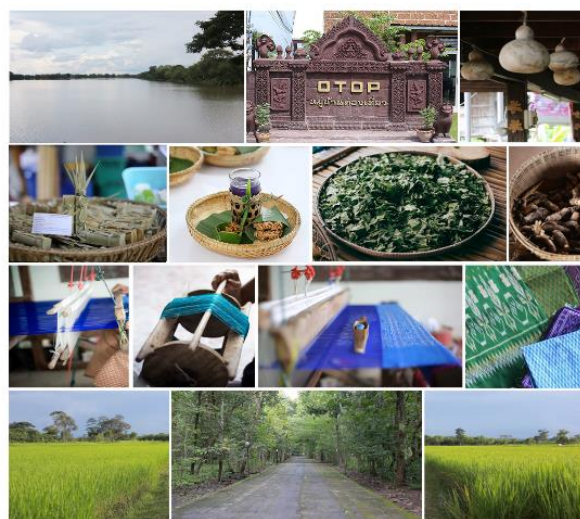
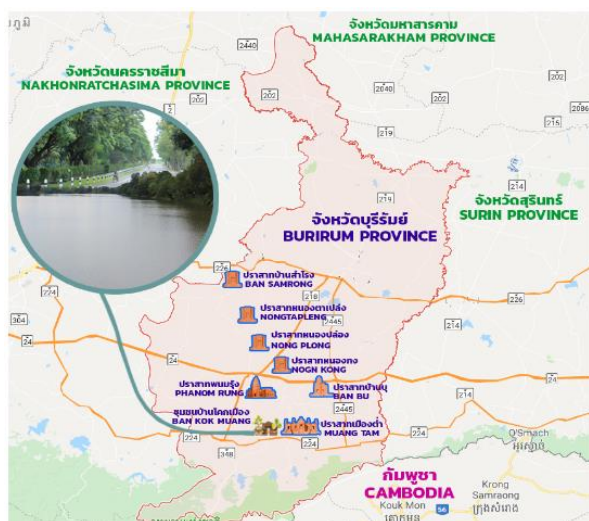
16.00 น. เดินทางต่อไปยัง มทร. โสภณ นครราชสีมา

ถึง มทร. โสภณ (นครราชสีมา) โดยสวัสดิภาพ

ภาพที่ 4-21 การเดินทางในวันที่ 5 กลับมานอนโฮมสเตย์บ้านโคกเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

ภาพที่ 4-22 หน้าปรกรองของหนังสือแนะนำเที่ยว 4 เส้นทาง 5 จังหวัด 2 ประเทศ

ภาพที่ 4-23 ตัวอย่างข้อมูลและบรรยากาศการท่องเที่ยวปราสาทหินเมืองต่ำและบ้านโคกเมือง

จากภาพที่ 4-16 ถึงภาพที่ 4-23 โปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชนเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พินาย-นครวัดนครธม) รายละเอียดโปรแกรมการท่องเที่ยวดังแสดงในตารางที่ 4-4

ตารางที่ 4-4 โปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชนเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พินาย-นครวัดนครธม)

เวลา	กิจกรรม
16.00 – 18.00 น. 18.00 – 19.00 น. 19.00 เป็นต้นไป	เตรียมตัวเดินทาง เริ่มจากเดินทางจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน นครราชสีมา เพื่อชี้แจงรายละเอียดของการเดินทาง เดินทางจาก มทร. อีสาน นครราชสีมา ไปยังโรงแรมพินายพาราไดซ์ รับประทานอาหารเย็นตามอัธยาศัย (ถนนคนเดินพินาย) พักผ่อน ณ โรงแรมโรงแรมพินายพาราไดซ์
07.00 – 08.00 น. 08.00 – 09.30 น. 09.30 – 10.30 น. 10.30 – 11.00 น. 11.00 – 12.00 น. 12.00 – 13.00 น. 13.00 – 14.00 น. 14.00 – 14.30 น. 14.30 – 15.30 น. 15.30 – 17.30 น. 17.30 – 18.30 น. 18.30 – 21.30 น. 21.30 น.	เส้นทางที่ 1 กินหมี่ นุ่งไหม ไปปราสาท รับประทานอาหาร ณ โรงแรมพินายพาราไดซ์ เยี่ยมชมอุทยานประวัติศาสตร์พินาย เยี่ยมชมพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพินาย นมัสการหลวงพ่อดำ หลวงพ่อแดง และพระพุทธรูปวิมาละ วัดเดิม เข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กิจกรรมชุมชนตะวันตกวัดเดิม ❖ กิจกรรมละเล่นหมี่ “กวนแป้ง” ❖ กิจกรรมผัดหมี่ปลาย่างพินาย ❖ กิจกรรมยำหมี่สด ❖ กิจกรรมทำเหมือดพินาย รับประทานอาหารกลางวัน ณ ชุมชนตะวันตกวัดเดิม เดินทางไปยังอำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา เยี่ยมชมปราสาทปรารังค์บ้านปรารังค์ ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กิจกรรมชุมชนบ้านปรารังค์ ❖ กิจกรรมเรียนรู้การผลิตผ้าไหมชุมชน เดินทางไปยังปราสาทบ้านไพล จังหวัดสุรินทร์ เก็บสัมภาระและพักผ่อนตามอัธยาศัย ณ โฮมสเตย์ บ้านเชื้อเพลิง รับประทานอาหารเย็น พร้อมรับชมการแสดงของชุมชนบ้านเชื้อเพลิง พักผ่อน ณ โฮมสเตย์ บ้านเชื้อเพลิง

ตารางที่ 4-4 (ต่อ)

เวลา	กิจกรรม
	เส้นทางที่ 2 นอนโฮมสเตย์ เก๋แบบชาวกูย ลุย Angkor
07.00 – 08.00 น.	รับประทานอาหารเช้าร่วมกับชุมชน ตามวิถีชุมชน
	ณ โฮมสเตย์ บ้านเชื้อเพลิง
08.00 – 09.00 น.	ร่วมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ชุมชนบ้านเชื้อเพลิง
	❖ เยี่ยมชมและศึกษาสวนสมุนไพร ป่าสาอางค์
09.00 – 10.30 น.	เดินทางไปยังปราสาทปรangkū จังหวัดศรีสะเกษ
10.30 – 11.00 น.	เยี่ยมชมปราสาทปรangkū
11.00 – 12.00 น.	ร่วมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ชุมชนชาวกูย จังหวัดศรีสะเกษ
	❖ กิจกรรมทำขนมไปรษณัง
	❖ กิจกรรมแกงมันปู
12.00 – 13.00 น.	รับประทานอาหารเช้าที่เมืองชาวกูย พร้อมรับชมการแสดงของวัฒนธรรมชาวกูย
13.00 – 14.30 น.	เดินทางไปยังด่านชายแดนช่องสะงำ จังหวัดศรีสะเกษ
14.30 – 15.00 น.	ทำเรื่องผ่านแดนไปยังประเทศกัมพูชา ณ ด่านช่องสะงำ
15.00 – 17.00 น.	เดินทางไปยังที่พัก ซึ่งอยู่ติดกับตลาด Night Market Street ประเทศกัมพูชา
17.00 – 17.30 น.	เก็บสัมภาระและพักผ่อนตามอัธยาศัย
18.30 – 21.30 น.	รับประทานอาหารเช้าตามอัธยาศัย ณ Night Market Street
21.30 น.	พักผ่อน
	เส้นทางที่ 3 ชมตะวัน ชิมขนมจีน แห่งเมืองพระนคร
05.00 – 05.30 น.	เดินทางไปปราสาทนครวัด (รับประทานอาหารเช้า box set)
05.30 – 07.30 น.	ชมพระอาทิตย์ขึ้น แสงแรก ณ ปราสาทนครวัด
	เยี่ยมชมและศึกษาเรื่องราวบนปราสาทนครวัด
07.30 – 09.30 น.	เยี่ยมชมและศึกษาเรื่องราวบนปราสาทนครธรรม
09.30 – 10.00 น.	เดินทางไปยังปราสาทบันไทสำเหร่
10.00 – 11.00 น.	เยี่ยมชมปราสาทบันไทสำเหร่ ปราสาทที่มีความคล้ายคลึงกับปราสาทหินพิมาย
11.00 – 12.00 น.	ร่วมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ชุมชน ภูมิโอดเต็ง เสียมเรียบ กัมพูชา
	❖ กิจกรรมทำเส้นขนมจีนสด
12.00 – 13.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน (ขนมจีนเส้นสด)
	รับชมโปงกัมพูชาเพื่อรับประทานบนรถเป็นของว่างระหว่างเดินทาง
13.00 – 13.30 น.	ร่วมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ชุมชน ภูมิตาก๊อก
	❖ กิจกรรมจักรสาน และ กิจกรรมการเรียนรู้การทำตาลโหนด

ตารางที่ 4-4 (ต่อ)

เวลา	กิจกรรม
05.30 – 07.00 น.	เส้นทางที่ 4 นอนโฮมสเตย์ ปันจักรยาน ชมเมืองต่ำ ขึ้นเขาพนมรุ้ง ชมพระอาทิตย์ขึ้น ใส่บาตรเช้า และปันจักรยานชมบารายเมืองต่ำ ณ ชุมชนบ้านโคกเมือง
07.00 – 08.00 น.	รับประทานอาหารเช้า ณ ชุมชนบ้านโคกเมือง
08.00 – 09.00 น.	เดินทางไปยังปราสาทเมืองต่ำ
09.00 – 10.00 น.	เยี่ยมชมปราสาทเมืองต่ำ
10.00 – 11.30 น.	เยี่ยมชมปราสาทพนมรุ้ง
11.30 – 12.30 น.	รับประทานอาหารกลางวัน
12.30 – 13.00 น.	เดินทางส่งนักท่องเที่ยวกลับ กทม. ณ สนามบินบุรีรัมย์
13.00 – 16.00 น.	เดินทางต่อไปยัง มทร. อีสาน นครราชสีมา
16.00 น.	ถึง มทร. อีสาน (นครราชสีมา) โดยสวัสดิภาพ

จากการดำเนินงานสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชนเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม) ด้วยการวิเคราะห์และสังเคราะห์ทุนชุมชน เพื่อนำทุนชุมชนที่มีศักยภาพมาแปลงทุนชุมชนให้เป็นทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชน จนเกิดเป็นเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม) รวมถึงโปรแกรมการท่องเที่ยวดังแสดงในตารางที่ 4-4 นั้น แสดงถึงศักยภาพของชุมชนที่มีความพร้อมในการพัฒนาตนเองให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยวอย่างเต็มตามศักยภาพ ดังเห็นได้จากผลการสกัดความรู้ภายในชุมชนจนกลายเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของแต่ละชุมชนได้อย่างน่าสนใจ ทั้งนี้กิจกรรมการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้นในแต่ละชุมชนมีความแตกต่างกันอย่างเด่นชัด เช่น อาหารพื้นถิ่น การแสดงพื้นบ้าน ภาษาที่ใช้ การแต่งกาย ความสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ บรรยากาศของชุมชน เป็นต้น

กิจกรรมการท่องเที่ยวที่ทุกชุมชนมีลักษณะคล้ายคลึงกัน คือ กิจกรรมการท่องเที่ยว การเรียนรู้กระบวนการการผลิตผ้าไหมทอมือของชุมชน ผลการศึกษาพบว่า แม้กิจกรรมการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ของชุมชนมีความคล้ายคลึงกัน แต่การดำเนินเรื่องสำหรับปราชญ์เล่าเรื่องมีความแตกต่างกัน กระบวนการมีความแตกต่างกัน รวมถึงลายของสินค้า/ผลิตภัณฑ์มีความแตกต่างกันอย่างเด่นชัด เช่น ผ้าไหมบ้านปรังค์ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดนครราชสีมา ผ้าไหมบ้านเชื้อเพลิง อำเภอบราสาท จังหวัดสุรินทร์ และผ้าไหมบ้านกู่ อำเภอกู่ จังหวัดศรีสะเกษ เนื้อผ้าและลายผ้ามีความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด ดังนั้นการจัดการท่องเที่ยวในลักษณะของเส้นทางเรียนรู้กระบวนการผลิตผ้าไหมอีสานใต้จึงมีความน่าสนใจไม่แพ้การท่องเที่ยวเส้นทางอาหารพื้นถิ่นอีสานใต้

4.2.2 การทดสอบประสิทธิภาพโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชนเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา

การทดสอบประสิทธิภาพโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชนเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา ดำเนินการสอบถามข้อมูลเชิงลึกจากนักท่องเที่ยวอาสาสมัคร จำนวน 10 ราย จากการประกาศรับสมัครนักท่องเที่ยวอาสา ผ่านทางเฟสบุ๊คแฟนเพจ และ เว็บไซต์ ตั้งแต่วันที่ 24-28 พฤษภาคม 2561 พบว่ามีนักท่องเที่ยวอาสาจำนวน 10 ราย รายละเอียดดังตารางที่ 4-5

ตารางที่ 4-5 ข้อมูลพื้นฐานของนักท่องเที่ยวอาสาจำนวน 10 ราย

เพศ	จำนวน	อายุ (เฉลี่ย)	รายได้ (เฉลี่ย)	การศึกษา
ชาย	6	29	มากกว่า 15,000	ปริญญาตรี
หญิง	4	32	มากกว่า 15,000	ปริญญาตรี

จากตารางที่ 4-5 รายละเอียดด้านอาชีพและความสามารถของนักท่องเที่ยว เป็นรายกลุ่ม ประกอบด้วยนักท่องเที่ยว 6 กลุ่ม โดยแต่ละกลุ่มมีอายุและการศึกษาที่แตกต่างกัน

- (1) กลุ่มพนักงานบริษัททำหน้าที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ในองค์กร จำนวน 1 ท่าน อายุมากกว่า 45 ปี รายได้มากกว่า 50,000 บาท/เดือน
- (2) กลุ่มพนักงานบริษัททำหน้าที่บริหารจัดการทั่วไป จำนวน 1 ท่าน อายุมากกว่า 45 ปี รายได้มากกว่า 50,000 บาท/เดือน
- (3) กลุ่มบริษัทนำเที่ยว ทำหน้าที่หัวหน้าทัวร์อิสระ รับงานนำนักท่องเที่ยวต่างชาติในแถบยุโรปทั่วประเทศไทยและนำนักท่องเที่ยวชาวไทยท่องเที่ยวในแถบยุโรป จำนวน 1 ท่าน รายได้มากกว่า 50,000 บาท/เดือน อายุระหว่าง 30 – 35 ปี
- (4) กลุ่มนักศึกษาด้านการท่องเที่ยว มีความเชี่ยวชาญด้านการนำเที่ยวและการต้อนรับ/ประชาสัมพันธ์ ชั้นปีที่ 4 จำนวน 2 ท่าน รายได้มากกว่า 10,000 บาท/เดือน อายุระหว่าง 20-23 ปี
- (5) กลุ่มนักศึกษาด้าน Mass Communication พัฒนาสื่อมัลติมีเดียเพื่อการประชาสัมพันธ์ ชั้นปีที่ 4 จำนวน 2 ท่าน รายได้มากกว่า 10,000 บาท/เดือน อายุระหว่าง 20-23 ปี
- (6) กลุ่มนักศึกษาต่างชาติ (กัมพูชา) ศึกษาหลักสูตรปริญญาโท ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารประยุกต์ จำนวน 2 ท่าน รายได้มากกว่า 8,000 บาท/เดือน

การทดสอบเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชน จากการดำเนินงานจัดกิจกรรมท่องเที่ยวซึ่งมีนักท่องเที่ยวอาสาเดินทางท่องเที่ยวจริง (Testing in Real Situation) ในขณะเดินทางท่องเที่ยว ตั้งแต่วันที่ 7 – 11 มิถุนายน 2561 ดังหัวข้อการประเมิน ตามหลักการท่องเที่ยว 5As มีรายละเอียดต่อไปนี้

(1) Attractions (จุดท่องเที่ยว) จุดท่องเที่ยวที่เป็นปราสาทมีความน่าสนใจสำหรับปราสาทขนาดใหญ่ แต่ปราสาทขนาดเล็กเสนออยู่ที่ชุมชน นักท่องเที่ยวชอบทำกิจกรรมกับชุมชน การต้อนรับของชุมชน แต่ไม่สนใจการเดินทางปราสาทมากนัก นักท่องเที่ยวบางกลุ่มจะปลีกตัวไปถ่ายรูปในมุมที่ตนสนใจ มากกว่าฟังการเล่าเรื่องปราสาทจากชุมชน

(2) Activities (กิจกรรม) กิจกรรมท่องเที่ยวมีความสนุกสนาน ประทับใจที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน ทั้งการทำหมีพินาย/ผัดหมี/นำหมีมาทำอาหาร การผลิตผ้าไหมชุมชนบ้านปรางค์ การทำขนมจีน ณ บ้านภูมิโอดเต็ง นักท่องเที่ยวชอบการทำกิจกรรมกับชุมชนมากกว่าการฟังคำบอกเล่าจากชุมชน สังเกตได้จากการเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน การเยี่ยมชมสมุนไพรป่าสาอาง นักท่องเที่ยวชอบตอนเดินเก็บสมุนไพรมาทดสอบมากกว่าการนั่งฟังความรู้จากปราชญ์ เป็นต้น

(3) Accessibility (การเข้าถึง) การเข้าถึงมีความสะดวกสบาย ยกเว้นปราสาทปรางค์บ้านปรางค์ที่มีช่วงการก่อสร้างถนนใหม่ แต่นักท่องเที่ยวแนะนำให้ออกกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ไม่ห่างกันมาก ไม่อยากนั่งรถนานเกิน 45 นาที

(4) Amenities (บริการและความสะดวกสบาย) นักท่องเที่ยวประทับใจกับการบริการและความสะดวกสบาย เนื่องจากเข้าใจถึงการเป็นการท่องเที่ยวชุมชน ดังนั้นนักท่องเที่ยวสามารถยอมรับได้สำหรับการใช้ภาษาในการต้อนรับนักท่องเที่ยว และชื่นชมในการเป็นธรรมชาติของชุมชนทั้งการบริการ ภาษาที่ใช้ โดยเฉพาะใบตองที่ใช้ห่ออาหารเบรค น้ำที่ใช้บริการเป็นน้ำใบเตย เป็นต้น

(5) Accommodation (ที่พัก) ที่พักสะดวกสบายแต่ไม่มีแอร์ นักท่องเที่ยวยอมรับได้ เนื่องจากชุมชนมีการต้อนรับที่ดี ทำให้เกิดความชื่นชมมากกว่าการสนใจเรื่องอากาศ โดยเฉพาะในวันเดินทางกลางคืนฝนตกทำให้ไม่ร้อน

สรุปผลการประเมินผลเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชน พบว่า นักท่องเที่ยวประทับใจการต้อนรับของชุมชน มีความเป็นกันเอง ต้อนรับด้วยไมตรีจิต ยิ้มแย้มแจ่มใส เต็มใจบริการและให้ความรู้กับนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวประทับใจกับการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชนของทุกชุมชน ทั้งหมีพินาย ไหมบ้านปรางค์ จังหวัดนครราชสีมา ไหมสุรินทร์และสมุนไพรปราสาทบ้านไพร วัฒนธรรมชาวกูย หมู่บ้านกู๋ จังหวัดศรีสะเกษ นักท่องเที่ยวรู้สึกถึงการเปิดโลกการท่องเที่ยว เนื่องจากยังไม่เคยเดินทางท่องเที่ยวลักษณะดังกล่าว นักท่องเที่ยวมีแนวโน้มในการกลับมาเที่ยวใหม่ อีกทั้งนักท่องเที่ยวมีการบอกต่อกับสังคม ด้วยการสร้างคลิปนำเสนอการท่องเที่ยวผ่านเพจพาเพื่อนเที่ยว (<https://www.facebook.com/พาเพื่อนเที่ยว-1302609369823764/>)

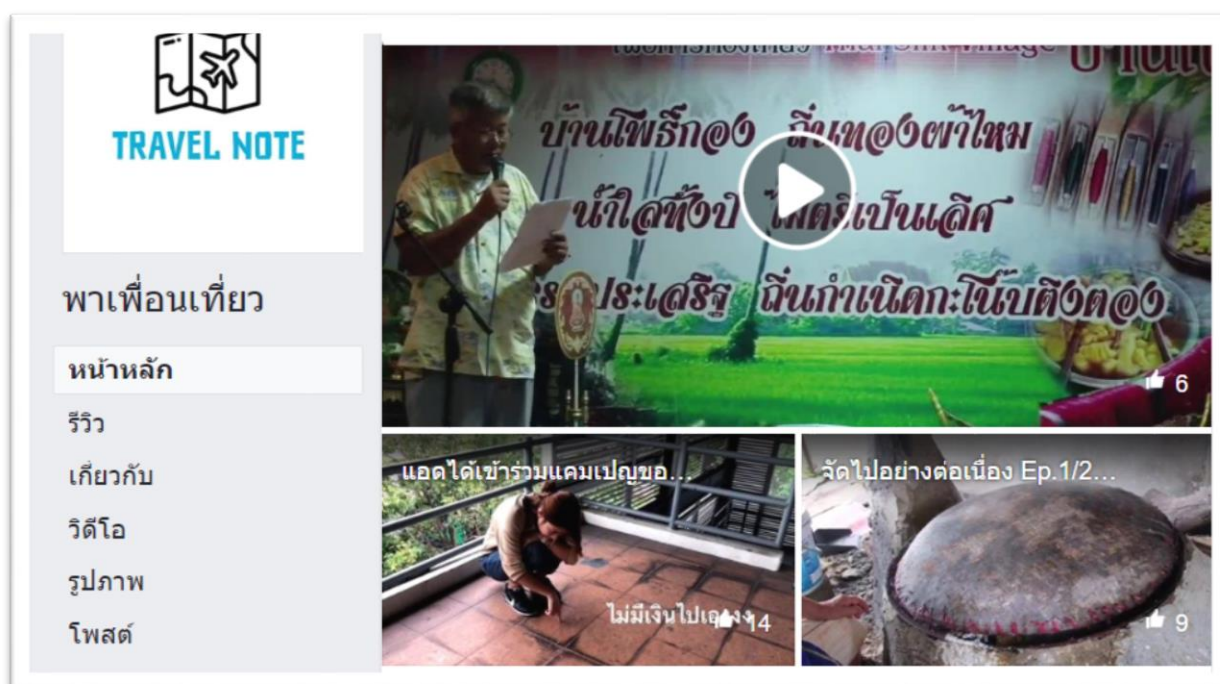
แต่อย่างไรก็ตามนักท่องเที่ยวข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเดินทาง ระยะทางระหว่างจุดท่องเที่ยวมีระยะทางไกลและใช้เวลาเดินทางมากกว่า 45 นาที การเดินทางไม่ราบเรียบด้วยถนนทางเข้าหมู่บ้านมีลักษณะไม่ดี จึงขอเสนอแนะให้มีการจัดกิจกรรมคั่นระหว่างการเดินทางด้วยการเพิ่มจำนวนหมู่บ้านหรือแหล่งท่องเที่ยวอื่น คั่นเวลาระหว่างการเดินทาง เช่น จากหมู่บ้านกู๋ ไปด่านชายแดนช่องสะง่า จากช่องสะง่า เดินทางไปนครวัดนครธม เป็นต้น นอกจากนี้นักท่องเที่ยวแนะนำให้ไม่ควรจัดกิจกรรมที่ซ้ำกันหรือหากซ้ำกันต้องแสดงให้เห็น

ความแตกต่างที่ชัดเจน เช่น ผ้าไหม โคราช บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ มีกระบวนการผลิตผ้าไหมเหมือนกันทุกหมู่บ้าน เป็นต้น อยากให้จัดกิจกรรมที่สามารถพักที่กัมพูชามากกว่า 1 คืน

4.2.3 การทดสอบประสิทธิภาพโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชนเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา

ผลการดำเนินการทดสอบเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชน จากการดำเนินงานจัดกิจกรรมท่องเที่ยวซึ่งมีนักท่องเที่ยวอาสาเดินทางท่องเที่ยวจริง (Testing in Real Situation) พบว่านักท่องเที่ยวประทับใจการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวดังกล่าวโดยจะชวนเพื่อนที่เหลือที่ไม่สามารถเดินทางมาด้วยในรอบนี้มาเที่ยวใหม่โดยจะทำหน้าที่พาเพื่อนเที่ยวเพราะมีประสบการณ์แล้ว อีกทั้งมีการซื้อสินค้าชุมชนโดยนักท่องเที่ยว ณ หมู่บ้านเชื้อเพลิง เป็นจำนวนมากกว่า 15,000 บาท ผ้าไหมผืนละ 3,500 บาท จำนวน 4 ผืน ผ้าพันคอผืนละ 1,500 บาท จำนวน 3 ผืน แสดงให้เห็นถึงการกระจายตัวการท่องเที่ยวสู่ชุมชนและกระจายรายได้สู่ชุมชนอย่างแท้จริง

นอกจากนี้นักท่องเที่ยวมีการบอกต่อนักท่องเที่ยวอาสา ตาม Facebook Fan Page พาเพื่อนเที่ยว (<https://www.facebook.com/พาเพื่อนเที่ยว-1302609369823764/>) ดังแสดงในภาพที่ 4-24

ภาพที่ 4-24 คลิปแนะนำท่องเที่ยวของเพจพาเพื่อนเที่ยว

จากภาพที่ 4-24 ตัวอย่างการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวอาสา และมีการบอกต่อเพื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชน จากการดำเนินงานจัดกิจกรรมท่องเที่ยวซึ่งมีนักท่องเที่ยวอาสาเดินทางท่องเที่ยวจริง (Testing in Real Situation) การดำเนินงานของชุมชนทำให้นักท่องเที่ยว

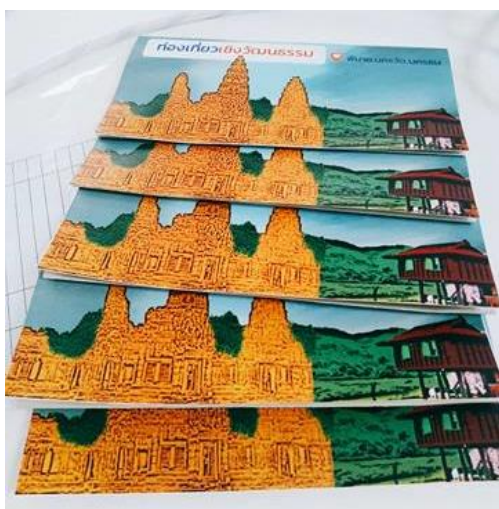
ประทับใจจนบอกต่อ ทำให้มีนักท่องเที่ยวรู้จักเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชนเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม)

การดำเนินงานเพื่อทดสอบประสิทธิภาพประสิทธิผลของกิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม) พบปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับระยะเวลาในการจัดกิจกรรมทดสอบเส้นทาง เนื่องจากกระยะทางในการเดินทางท่องเที่ยวไกล พื้นที่ศึกษาเป็นพื้นที่ขนาดใหญ่ (พิมาย-นครวัดนครธม) และมีปราสาทที่ต้องแวะเยี่ยมชมจำนวน 9 ปราสาท ชุมชนที่ต้องเข้าร่วมทำกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์จำนวน 8 ชุมชน แต่นักท่องเที่ยวอาสาสมัครใช้เวลาจำกัดในการเดินทางท่องเที่ยวตามโปรแกรม ทำให้นักท่องเที่ยวอาสาสมัครหลายท่านที่มีความต้องการเดินทางไปท่องเที่ยวด้วยหลายท่านไม่สามารถลงงานเพื่อเดินทางท่องเที่ยวไปตามโปรแกรมการท่องเที่ยวที่ได้จัดเตรียมไว้สำหรับการทดสอบประสิทธิภาพประสิทธิผลของกิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม)

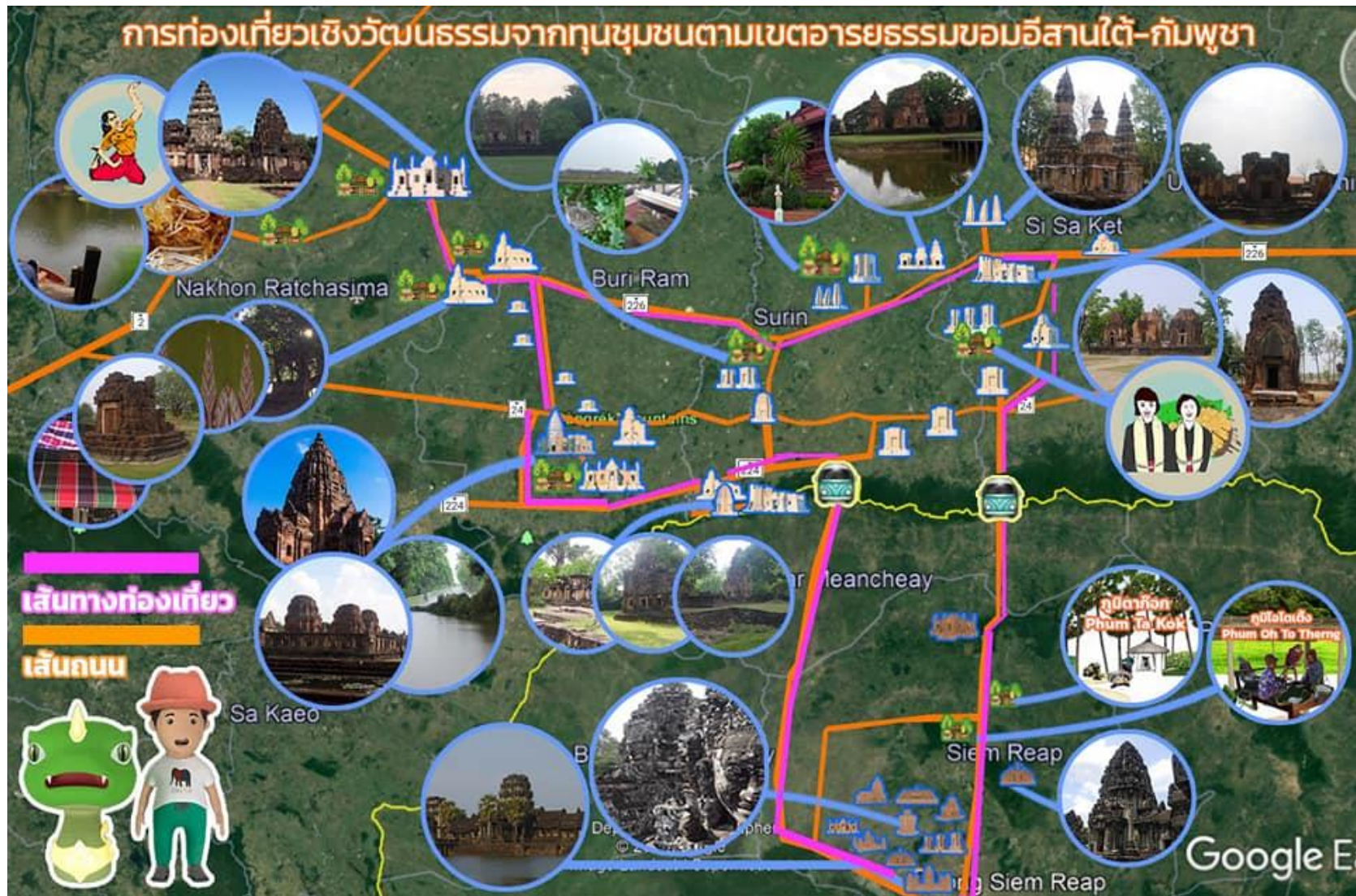
การเดินทางเข้าไปยังแหล่งท่องเที่ยวในระดับชุมชนไม่ได้รับความสะดวก จำนวน 2 ชุมชน คือชุมชนบ้านเชื้อเพลิง จังหวัดสุรินทร์ และชุมชนบ้านปรางค์ จังหวัดนครราชสีมา เนื่องจากช่วงระยะเวลาในการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวมีการซ่อมถนน ทำให้เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวยากลำบาก รถไม่สามารถเข้าถึงบ้านที่จัดเตรียมกิจกรรม นักท่องเที่ยวต้องเดินเท้าเข้าไปทำกิจกรรม แต่ผลการประเมินพบว่านักท่องเที่ยวพอใจการต้อนรับของชุมชนมากที่สุด ดังนั้นปัญหาเรื่องถนน การเข้าถึงชุมชนจึงเป็นปัจจัยที่นักท่องเที่ยวสามารถยอมรับได้หากมีปัญหาอุปสรรคที่ไม่สามารถควบคุมได้ นอกจากนี้ปัญหาการเดินทางด้วยรถยนต์จากเขตชายแดนประเทศไทยไปสู่จังหวัดเสียมเรียบประเทศกัมพูชา ใช้เวลานานมากกว่า 2 ชั่วโมง ทำให้นักท่องเที่ยวเบื่อ ต้องหากิจกรรมให้นักท่องเที่ยวทำระหว่างการเดินทาง

4.3 ผลการศึกษาประสิทธิภาพประสิทธิผลการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา

4.3.1 กิจกรรมเสริมการท่องเที่ยวและการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา

ภาพที่ 4-25 ตัวอย่างสื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา

ภาพที่ 4-26 ตัวอย่างสื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเขตการยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา

ภาพที่ 4-27 ตัวอย่างสื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา

ลักษณะการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
Characteristics of Cultural Tourism

ความสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวและชุมชน
The Relationship between Tourists and Community

การแลกเปลี่ยนเรียนรู้
Cultural Learning and Exchange

เป็นเจ้าบ้านผู้ชม
Be Participants rather than Audiences

ช่วยรักษามรดกวัฒนธรรม
อันดีงามของชุมชน
To Preserve the Cultural Heritages of Community

คู่มือ
คู่มือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
Phimai - Angkor Wat - Angkor Thom

แผนที่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
Cultural Tourism Map

เป้าหมาย : นครวัด : นครธม
Phimai : Angkor Wat : Angkor Thom

นครราชสีมา
NAKHON RATCHASIMA

1. ปราสาทหินพิมาย
2. เขื่อนลำนางรอง
3. เขื่อนลำนางรอง
4. เขื่อนลำนางรอง
5. เขื่อนลำนางรอง
6. เขื่อนลำนางรอง
7. ปราสาทหินพิมาย

บุรีรัมย์
BURIRAM

1. ปราสาทหินพิมาย
2. ปราสาทหินพิมาย
3. ปราสาทหินพิมาย
4. ปราสาทหินพิมาย
5. ปราสาทหินพิมาย
6. ปราสาทหินพิมาย
7. ปราสาทหินพิมาย
8. ปราสาทหินพิมาย

สุรินทร์
SURIN

1. ปราสาทหินพิมาย
2. ปราสาทหินพิมาย
3. ปราสาทหินพิมาย
4. ปราสาทหินพิมาย
5. ปราสาทหินพิมาย
6. ปราสาทหินพิมาย
7. ปราสาทหินพิมาย
8. ปราสาทหินพิมาย
9. ปราสาทหินพิมาย
10. ปราสาทหินพิมาย
11. ปราสาทหินพิมาย
12. ปราสาทหินพิมาย

กัมพูชา
CAMBODIA

1. ปราสาทหินพิมาย
2. ปราสาทหินพิมาย
3. ปราสาทหินพิมาย
4. ปราสาทหินพิมาย
5. ปราสาทหินพิมาย
6. ปราสาทหินพิมาย
7. ปราสาทหินพิมาย
8. ปราสาทหินพิมาย
9. ปราสาทหินพิมาย
10. ปราสาทหินพิมาย
11. ปราสาทหินพิมาย
12. ปราสาทหินพิมาย
13. ปราสาทหินพิมาย

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
Cultural Tourism

เป้าหมาย : นครวัด : นครธม
Phimai : Angkor Wat : Angkor Thom

ดาวน์โหลดบนแพลตฟอร์มนี้ 083-9650226

Google play Available on the App Store

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
Cultural Tourism

เป้าหมาย : นครวัด : นครธม
Phimai : Angkor Wat : Angkor Thom

ภาพที่ 4-28 ตัวอย่างสื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา

ภาพที่ 4-29 ตัวอย่างปกหน้าและปกหลังหนังสือแนะนำการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชนเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม)

ภาพที่ 4-30 ตัวอย่างปรองหนังสือแนะนำการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชนเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม)

ปราสาทหินพิมาย จังหวัดนครราชสีมา

อุทยานประวัติศาสตร์พิมาย เป็นหนึ่งในอุทยานประวัติศาสตร์ของประเทศไทย ที่ตั้งอยู่ในหัวเขาน้อยวนพิมาย จังหวัดนครราชสีมา ประกอบด้วยปราสาทหินในสมัยอาณาจักรขอมที่ใหญ่โตและงดงาม สร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าสุริยวรมันที่ 1 ราวพุทธศตวรรษที่ 16 เมื่อใช้เป็นเทวสถานของศาสนาฮินดูแล้ว ตัวอุทยานก็อยู่ผูกกับศิลปะของขอมเป็นน้ำหนึ่ง บนมณีที่ 115 ไร่ 7 งานเศษเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้าง 565 เมตร ยาว 1,030 เมตร สันนิษฐานว่าประติมากรรมพิมาย คือ ปราสาทหินแห่งเดียวที่สร้างขึ้นตามการที่ได้ ส่วนจากปราสาทหินอื่น ๆ ที่มักไม่ปรากฏศิลปะขอม สันนิษฐานว่าเพื่อใช้ให้เป็นบริเวณที่คนมาพักอาศัยเมื่อมีพิธีประเพณีหรือหลวงในสมัยนั้นของขอม เช่น งานทำบุญวันมาฆบูชาการถือศีล

ชุมชนวัดเค็ม

อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา เป็นพื้นที่ของปราสาทหินพิมายที่มีความโดดเด่นสวยงาม ยิ่งไปกว่านี้ ยังมีชุมชนและวิถีชีวิตที่สืบทอดมาอย่างยาวนาน การเดินทางมาชมปราสาทหินพิมาย สามารถเดินทางมาชมได้ทั้งทางบก ทางเรือ และทางอากาศ

เมืองเก่าเมืองใหม่เมืองงาม

ปราสาทหินพิมาย

ปราสาทหินพิมาย

ปราสาทหินพิมาย

เมืองเก่าเมืองใหม่เมืองงาม

ปราสาทหินพิมาย

ปราสาทหินพิมาย

ปราสาทหินพิมาย

ภาพที่ 4-31 ตัวอย่างหนังสือแนะนำการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชนเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-
กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม)

ปราสาทปรางค์บ้านปรางค์ จังหวัดนครราชสีมา

ปราสาทปรางค์บ้านปรางค์ตั้งอยู่ที่ชุมชนหมู่บ้านปรางค์ โดยชุมชนมีความเชื่อที่ว่าปราสาทเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของบรรพบุรุษที่คอยดูแลปกป้องรักษาชุมชนปราสาทบ้านปรางค์ ฝั่งตะวันตก อำเภอวิเชียรมัง จังหวัดนครราชสีมา เป็นโบราณสถานที่แสดงถึงการเข้ามาจับบ้านป่าสู่ถิ่นการตั้งบ้านเรือนวิถีชีวิตของชุมชนในยุคที่อารยธรรมของขอมรุ่งเรืองและแผ่กระจายอิทธิพลเข้ามาถึงภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของอินโดจีนโบราณ ปราสาทปรางค์บ้านปรางค์ มีการค้นพบโบราณวัตถุที่สำคัญ ประกอบด้วย พระประธานหินทรายนูนนูนพระพุทธรูป พระอิศวรไวยโรจน และ พระอินทร์ไวยโรจน ซึ่งเป็นหลักฐานในการแบ่งวิวัฒนาการแห่งเมืองโดยในอาณาจักรทวารวดี (โรมนยาค) มาจนถึง วัฒนธรรมขอมที่สถาปนาได้ปรากฏในราชทิน 3 อัน ไม่พบหลักฐานอื่น มีฉัตรกับทวารวดีมาตั้งแต่สมัย ขอมหรือทวารวดี

ชุมชนบ้านปรางค์

ชุมชนบ้านปรางค์ตั้งอยู่ติดกับปราสาทบ้านปรางค์ทางด้านซ้ายของพื้นที่โครงการแห่งนี้ เพื่อช่วยส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวและวัฒนธรรมของชุมชน โดยมีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้และศูนย์บริการนักท่องเที่ยวขึ้นที่ชุมชนบ้านปรางค์ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและวัฒนธรรมของชุมชนบ้านปรางค์ โดยมีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้และศูนย์บริการนักท่องเที่ยวขึ้นที่ชุมชนบ้านปรางค์ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและวัฒนธรรมของชุมชนบ้านปรางค์

ผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบ้านปรางค์

ผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบ้านปรางค์มีทั้งแบบมัดหมี่และแบบทอแบบปราสาท

ประเภทผ้าไหมบ้านปรางค์

หม้อหมี่แบบมัดหมี่ : ผ้าไหมมัดหมี่
ขนาด : 044 - 47168
ราคาผ้าไหม : ไม่มีการขาย

ภาพที่ 4-32 ตัวอย่างหนังสือแนะนำการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชนเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-
กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม)

ปราสาทปรารกฏ์ จังหวัดศรีสะเกษ

ปราสาทปรารกฏ์ เป็นเทวสถาน สร้างขึ้นตามความเชื่อในศาสนาฮินดู มีอายุประมาณพุทธศตวรรษที่ 16 ประกอบด้วย ปราสาท 3 หลัง โดย 2 หลัง สร้างด้วยศิลาแลง ส่วนหลังด้วยศิลาแลง และอิฐดินเผา เรียงตัวกันตาม แนวทิศเหนือ-ใต้ หันหน้าไปทางทิศตะวันออก มีการสันนิษฐานว่ามีการตั้งชุมชนในบริเวณนี้มาก่อน เนื่องจากรอบ ปราสาทมีลักษณะเป็นขุดดินและถูกน้ำล้อมรอบทางทิศเหนือ ตะวันตก และทิศใต้ ส่วนทิศตะวันออกมีหนองน้ำขนาดใหญ่ ปราสาทปรารกฏ์เป็นสถานที่ที่ชุมชนชาวภูไทให้ความเคารพนับถือเป็นอย่างมาก หากมีกิจกรรมในหมู่บ้าน หรือ ศาสนพิธีต่างๆ ก็จะมีการนำเครื่องเซ่นไหว้นมออกกล่าวที่ปราสาทให้รับทราบ นอกจากนี้ในทุกๆปี ชาวบ้านภูไท มีการจัดงานบุญเบิกป่า เหมธรย์เดือน 3 อีกด้วย

หน่วยงานรับผิดชอบ : สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ
โทรศัพท์ : 045-312846
ภาพกิจกรรม : ไม่เปิดเผย

บ้านภู

บ้านภู ร่วมกิจกรรมหลากหลายกิจกรรมของชาวภูไท กิจกรรม สานตะกร้อใบตาล เป็นผลิตภัณฑ์ที่ผลิตกรรมพื้นบ้าน การจักสาน หมวกใบตาลใช้แรงงานของชุมชนในชุมชน มีการถ่ายทอดให้ คนรุ่นใหม่ในชุมชน สามารถจักสาน และทำเป็นผลิตภัณฑ์ออก จำหน่ายเพื่อสร้างรายได้ ให้แก่คนในชุมชน กิจกรรมผ้าไหม และขนมใบกระทู้ ชุมชนบ้านโบราณ มีสวนผสมของมะม่วง ข้าวเหนียวและ มะพร้าวอ่อน

ผลิตภัณฑ์ผ้าไหม ขนมใบกระทู้

หน่วยงานรับผิดชอบ : นายสมภาร นรสี
เบอร์ติดต่อ : 085-2012914
ราคาผลิตภัณฑ์ : 2,500 บาท

ภาพที่ 4-37 ตัวอย่างหนังสือแนะนำการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชนเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-
กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม)

ปราสาทบันทายศรี ประเทศกัมพูชา

เป็นปราสาทหินที่ก่อสร้างด้วยหินทรายสีแดง มีลักษณะคล้ายปราสาทขอม และเป็นปราสาท แห่งเดียวที่สร้างเสร็จแล้วกว่า 1000 ปี แล้วแต่หลายที่ด้วยมีความคงทน แข็งแรงปราสาท บันทายศรีหรือเรียกตามสำเนียงเขมรว่า ปันเตยสรี หมายถึง ปราสาทสตรีหรือป้อมสตรี อยู่ห่างจากตัวเมือง เสียมราฐไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือประมาณ 30 กิโลเมตร ใกล้กับแม่น้ำเสียมราฐในบริเวณที่ เรียกว่า สีตวรปุระ หรือเมืองของพระสีตวร

หน่วยงานรับผิดชอบ : Angkor Enterprise
ติดต่อสอบถาม : sothy_khon1980@hotmail.com
ราคาผลิตภัณฑ์ : ตามชิ้นส่วนที่เลือก

ภูมิตกอก

ภูมิตกอก หากมีโอกาสน่าเที่ยวภูมิตกอกไม่ว่าเวลา ใดๆมาลองลิ้มชิม รสน้ำตาลโตนดรสเลิศที่อร่อย ของภูมิตกอก พร้อมกับการสาธิตการทำ น้ำตาล โตนดชั้นละชั้น ชิม ชิม ชิม การสานตะกร้อ ฆ้องวงแขวนคอ ขลุ่ย พิธีกรรมในแบบโบราณ ซึ่งคุณทองคำเป็น คนเดียว โดยพระภิกษุ 1 คนทำ ใช้เวลา ทำ 3 วัน

น้ำตาลโตนด ตะกร้อแขวนคอ

หน่วยงานรับผิดชอบ : Dr. Sothy Khon นายทองคำพิชัย ประสาทกัมพูชา
เบอร์ติดต่อ : sothy_khon1980@hotmail.com
ราคาผลิตภัณฑ์ : 1 ชุด / 1 วัน

ภาพที่ 4-38 ตัวอย่างหนังสือแนะนำการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชนเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-
กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม)

4.4 ผลการดำเนินงานวิจัยการสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา

4.4.1 การดำเนินของแผนงานส่งผลให้เกิดการท่องเที่ยวแบบเชื่อมการท่องเที่ยวของ 2 ประเทศ คือ ประเทศไทยและประเทศกัมพูชา ทั้งนี้การดำเนินงานมีการประสานความร่วมมือหน่วยงานที่เป็นสถาบันการศึกษาและหน่วยงานท้องถิ่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ชุมชน ตัวอย่างการดำเนินงานสร้างเครือข่ายการดำเนินงานวิจัยภายในประเทศไทย เขตพื้นที่อีสานใต้และหน่วยงานการศึกษาของประเทศกัมพูชา ดังแสดงในภาพที่ ตามลำดับ

ภาพที่ 4-41 เครือข่ายความร่วมมือดำเนินงานวิจัยภายในประเทศไทย ประกอบด้วย มทร. และราชภัฏ

การประสานความร่วมมือด้านงานวิจัยการท่องเที่ยวกับมหาวิทยาลัยทางกัมพูชา

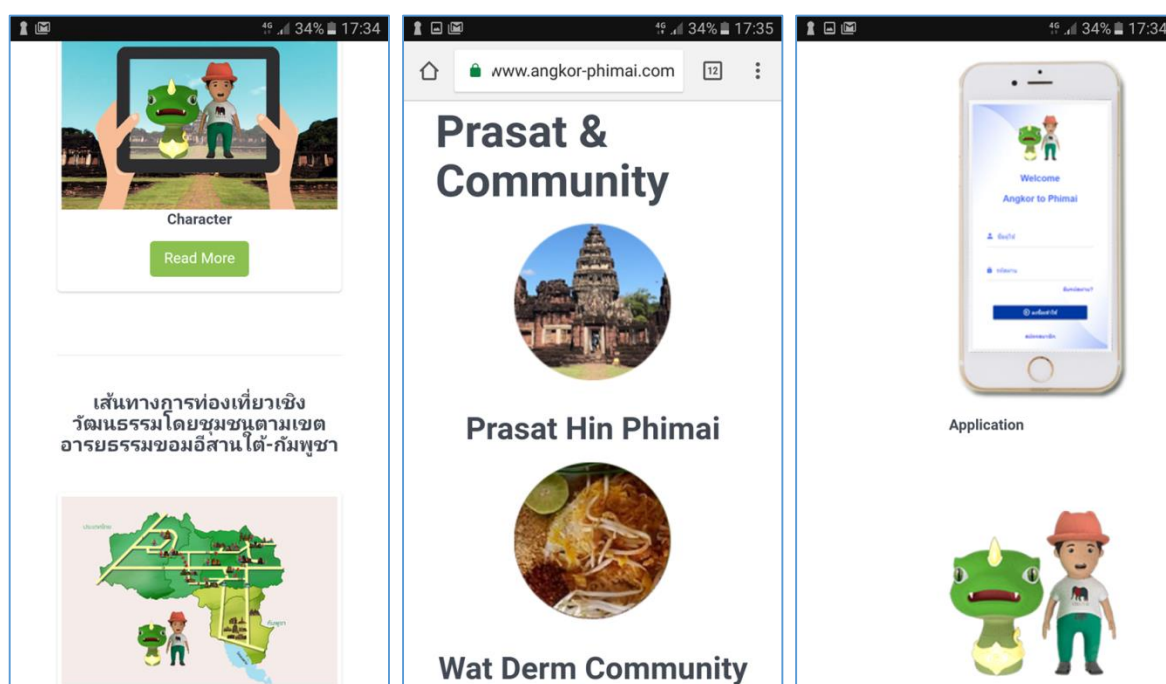
ภาพที่ 4-42 เครือข่ายความร่วมมือดำเนินงานวิจัย มหาวิทยาลัยซี จังหวัดเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา

4.4.2 การสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา

จากนิยามศัพท์การดำเนินงานวิจัยของแผนงานวิจัยเรื่องการสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชนเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม) ซึ่งระบุว่า มูลค่าการท่องเที่ยว หมายถึง การนำโบราณสถาน (ปราสาท) เขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชามาผนวกรวมกับทุนชุมชนที่โดดเด่นของแต่ละชุมชนเพื่อเป็นจุดขายให้กับนักท่องเที่ยว เช่น การนำอาหาร ผลิตภัณฑ์ชุมชน วิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณีความเชื่อของชุมชนบริเวณใกล้เคียงกับปราสาทและมีสายสัมพันธ์อันดีกับปราสาท มาร่วมสร้างแหล่งท่องเที่ยวหรือกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยวแต่ไม่เปลี่ยนวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมอันดีของชุมชน

การสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชน หมายถึง การสร้างแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชน ก่อให้เกิดการกระจายตัวของนักท่องเที่ยวจากแหล่งท่องเที่ยวหลัก (ปราสาท) สู่ชุมชน (แหล่งท่องเที่ยวรอง) ทำให้ชุมชนมีรายได้ ด้วยการนำโบราณสถาน (ปราสาท) เขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชามาผนวกรวมกับทุนชุมชนที่โดดเด่นของแต่ละชุมชน เช่น อาหาร ผลิตภัณฑ์ชุมชน วิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณีความเชื่อของชุมชนบริเวณใกล้เคียงกับปราสาทและมีสายสัมพันธ์อันดีกับปราสาท

ดังนั้นจากนิยามศัพท์ของทั้ง มูลค่าการท่องเที่ยว และ การสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชน การดำเนินงานของแผนงานวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นเชื่อมโยงปราสาทกับชุมชนเข้าเป็นเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชน โดยมุ่งเน้นให้ชุมชนนำทุนชุมชนที่โดดเด่นมาแปลงเป็นทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยวด้วยการสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนอันจะนำมาซึ่งรายได้สร้างสรรค์โดยชุมชนอย่างเป็นรูปธรรมผ่านการประชาสัมพันธ์ด้วยเทคโนโลยี ตัวอย่างดังแสดงในภาพที่ 4-43

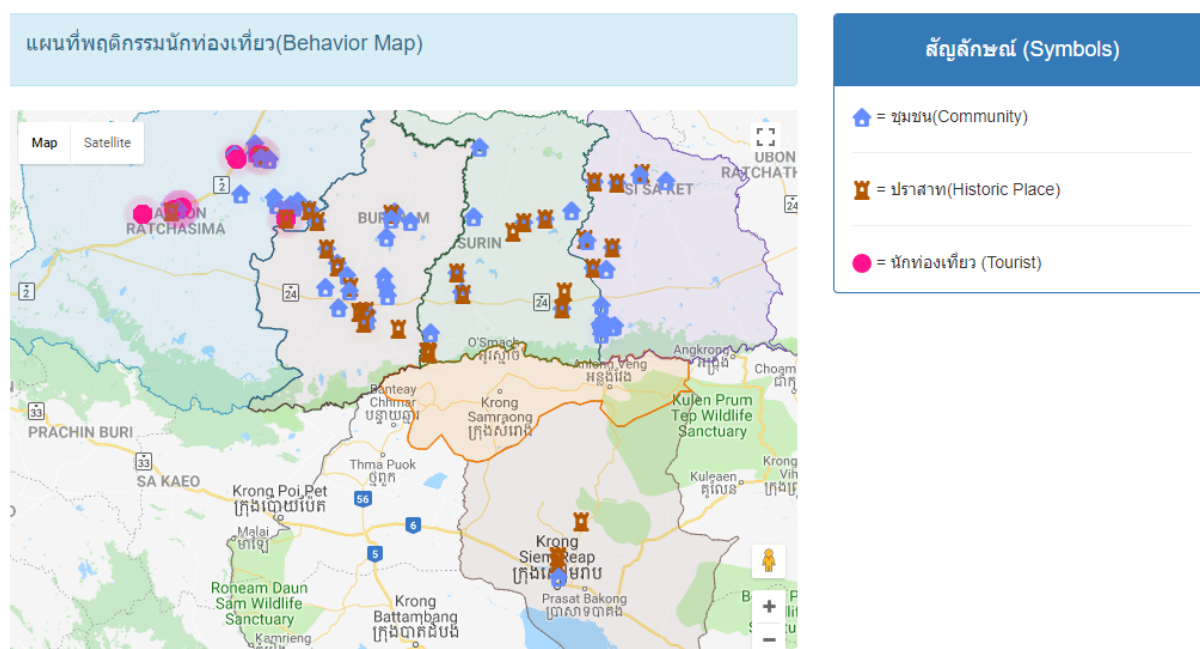

ภาพที่ 4-43 การสร้างสื่อเพื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา

เส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา พบว่าสามารถสร้างการท่องเที่ยวระยะสั้นและการท่องเที่ยวระยะกลางหรือการท่องเที่ยวสายยาว คือ

- (1) เส้นทางการท่องเที่ยวแยกเป็นแต่ละจังหวัด (การท่องเที่ยวระยะสั้น)
- (2) เส้นทางท่องเที่ยวแบบข้ามจังหวัด (การท่องเที่ยวระยะกลาง)
- (3) เส้นทางท่องเที่ยวแบบข้ามประเทศ (การท่องเที่ยวสายยาว)

เส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ (1) ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโคราช-บุรีรัมย์-สุรินทร์-ศรีสะเกษ 2 เส้นทาง คือ ถนนหมายเลข 226 กับ ถนนหมายเลข 24 และ (2) ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไทย-กัมพูชา จำนวน 2 เส้นทาง คือ ด้านช่องจอม จังหวัดสุรินทร์ และ ด้านช่องสะงำ จังหวัดศรีสะเกษ ทั้งนี้แผนงานวิจัยมีการนำระบบสารสนเทศมาช่วยในการพิจารณาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว ตัวอย่างดังแสดงในภาพที่ 4-44

ภาพที่ 4-44 แผนที่พฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา

จากภาพที่ 4-44 เป็นการแสดงผลหลังจากที่นักท่องเที่ยวใช้งาน Mobile Application เพื่อนำทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวต้องการ การดำเนินการดังกล่าวจะทำให้ผู้บริหาร ผู้นำชุมชนและนักวิจัยทราบว่านักท่องเที่ยวนิยมเดินทางท่องเที่ยวเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชาในพื้นที่ใดบ้างและพื้นที่หรือชุมชนใดที่นักท่องเที่ยวยังไม่เคยเดินทางเข้าไปท่องเที่ยวด้วยระบบ Mobile Application ที่พัฒนาขึ้น ในการนี้ ผู้บริหาร ผู้นำชุมชนและนักวิจัยสามารถนำข้อมูลส่วนนี้ไปวิเคราะห์หาพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวต่อไป เช่น จุดที่นักท่องเที่ยวไม่สนใจเดินทางไปเที่ยวอาจจัดกิจกรรมร่วมกับจุดท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางไปท่องเที่ยวอยู่เป็นประจำ หรือนักวิจัยอาจศึกษาพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวโดยพิจารณาจากช่วงเวลาและเส้นทางการเดินทางของนักท่องเที่ยว แล้วดำเนินการ

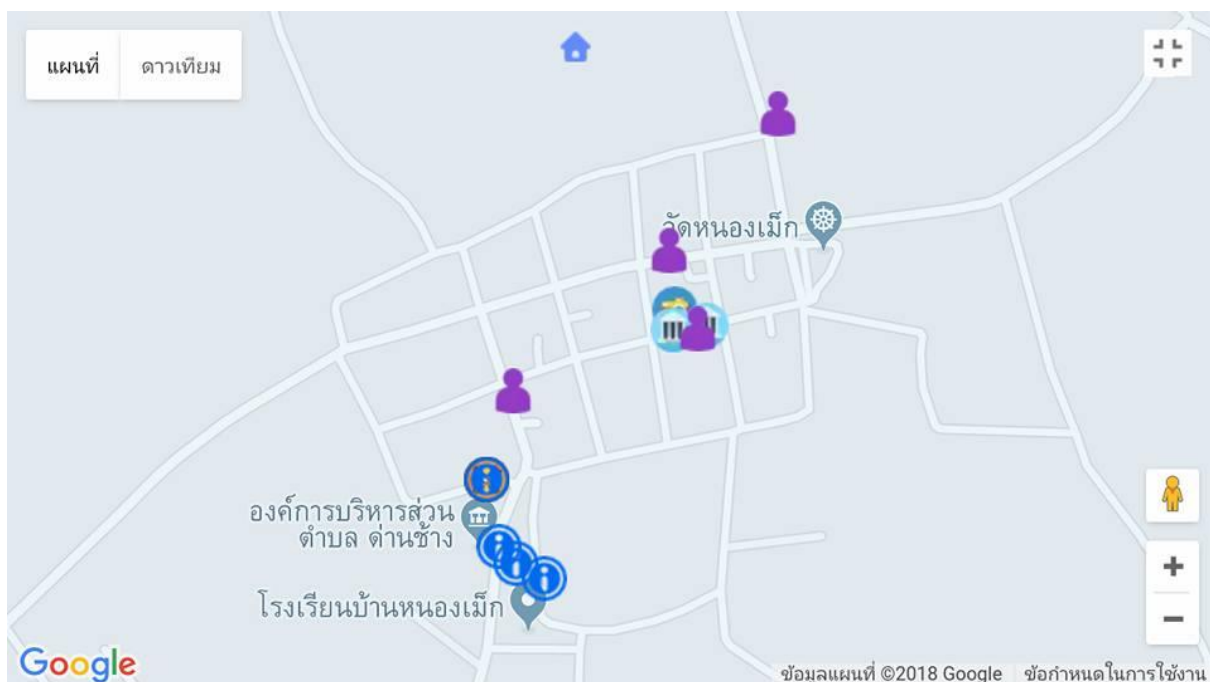
จัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์หรือสร้างแรงจูงใจในการท่องเที่ยวเกี่ยวกับนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่ม เนื่องจากฐานข้อมูลของนักท่องเที่ยวถูกเก็บไว้ในฐานข้อมูลแบบข้อมูลเชิงพื้นที่ (Spatial Data) และเชิงบรรยาย (Attribute Data) นอกจากนี้ฐานข้อมูลยังถูกออกแบบมาให้เก็บข้อมูลเวลา (Date-Time Data) ที่นักท่องเที่ยวเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวนั้น

อย่างไรก็ตามการสร้างมูลค่าเพิ่มการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พินาย-นครวัดนครธม) ดำเนินงานโดยการสร้างแหล่งท่องเที่ยวจากการนำปราสาทที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักมาบูรณาการร่วมกับชุมชนที่อยู่ใกล้เคียงกับปราสาท (แหล่งท่องเที่ยวรอง) เพื่อสร้างแหล่งท่องเที่ยวและเส้นทางการท่องเที่ยวรวมทั้งโปรแกรมการท่องเที่ยวใหม่ ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยว เส้นทางการท่องเที่ยวทั้งหมดถูกนำมาประชาสัมพันธ์เพื่อการรับรู้และสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับเส้นทางการท่องเที่ยวด้วยการอาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนการทำงาน จากนักวิจัยสู่ชุมชน จากชุมชนสู่สังคม ระบบสารสนเทศที่ถูกนำมาใช้งานประกอบด้วย ระบบ Data Collection using Mobile, Web Site, และ Khmer Cultural Thai-Cambodia Recommender System on Mobile (Mobile Application) ซึ่งพัฒนาตามวัตถุประสงค์การดำเนินงานของโครงการย่อยที่ 3 ของแผนงานวิจัย

4.4.3 ระบบและกลไกการสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชน

จากการดำเนินงานวิจัยของแผนงานวิจัยอันประกอบด้วยการทำงานตามโครงการย่อยที่ 1, โครงการย่อยที่ 2 และ โครงการย่อยที่ 3 พบว่าขั้นตอนการดำเนินงานสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์กันระหว่างสถานที่ท่องเที่ยวกับทุนชุมชนที่สามารถนำมาแปลงเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ สำหรับการสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์ต้องมีการสื่อสารผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ เนื่องด้วยพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในปัจจุบันนิยมใช้มือถือในการดำเนินการค้นหาข้อมูลผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ทั้งนี้กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นกลไกหนึ่งในการสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นอีกกลไกหนึ่งที่สำคัญในการสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชน ดังนั้นระบบและกลไกซึ่งเป็นผลลัพธ์ที่สำคัญของแผนงานโครงการ สามารถนำมาเขียนเป็นแผนภาพตัวอย่างระบบและกลไกการสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชน ดังแสดงในภาพที่ 4-7 ทั้งนี้นักวิจัยมีการนำระบบและกลไกไปทดลองใช้กับงานพัฒนาการท่องเที่ยว OTOP VILLAGE ของหมู่บ้านหนองเม็ก ตำบลด่านช้าง อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา ดังแสดงในภาพที่ 4-45 ถึงภาพที่ 4-52

จากภาพที่ 4-45 ถึงภาพที่ 4-52 มีการนำระบบและกลไกการสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชน ไปใช้ในพื้นที่นอกเขตอารยธรรมขอม เนื่องจากหมู่บ้านหนองเม็ก มีพื้นที่เป็นเกษตรกรรม ไม่มีแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นแรงดึงดูดนักท่องเที่ยวให้สนใจเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนบ้านหนองเม็ก แม้ตัวอำเภอบัวใหญ่เองก็มีใช่อำเภอที่โดดเด่นเรื่องการเป็นแหล่งท่องเที่ยว แต่เมื่อมีการนำระบบสารสนเทศการจัดเก็บข้อมูลเข้าไปช่วยในการเก็บข้อมูลทุนชุมชนและนำแผนที่ทุนชุมชนมาร่วมกันวิเคราะห์เพื่อค้นหากิจกรรมการท่องเที่ยวและสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวโดยชุมชน พบว่า ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ มีทุนมนุษย์ ทุนสังคม ทุนธรรมชาติ ทุนทางวัฒนธรรมอีสานที่น่าสนใจสร้างเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้

ภาพที่ 4-45 ตัวอย่างการใช้งานระบบและกลไกการสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชน

ภาพที่ 4-46 ตัวอย่างการใช้งานระบบและกลไกการสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชน

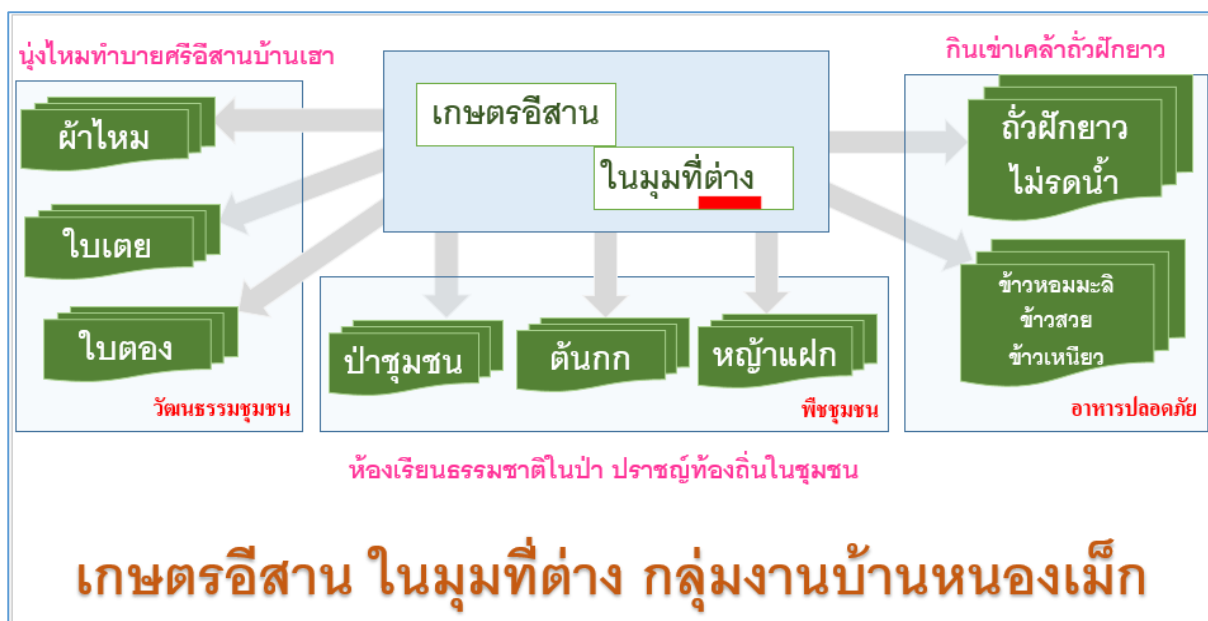
จากภาพที่ 4-35 ถึง 4-52 เมื่อนำระบบจัดเก็บข้อมูลไปทดลองใช้งาน ณ บ้านหนองเม็ก ร่วมกับกระบวนการถอดองค์ความรู้ทุนชุมชนเพื่อสร้างเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวสร้างสรรค์โดยชุมชน ผลการดำเนินงานพบว่าชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถมองเห็นบริบทของทุนชุมชนผ่านแผนที่ทุนชุมชนดิจิทัล ทำให้การดำเนินการทำได้รวดเร็ว จนสามารถถอดอัตลักษณ์ของชุมชนได้ด้วยชุมชนดังแสดงผลในภาพที่ 4-47 และแนวทางการท่องเที่ยวบ้านหนองเม็กในภาพที่ 4-48

ภาพที่ 4-47 ตัวอย่างการใช้งานระบบและกลไกการสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชน

ภาพที่ 4-48 ตัวอย่างการใช้งานระบบและกลไกการสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชน

ภาพที่ 4-51 ตัวอย่างการใช้งานระบบและกลไกการสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชน

ภาพที่ 4-52 ตัวอย่างการใช้งานระบบและกลไกการสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชน

4.4.4 ประสิทธิภาพการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชนเขตอารยธรรม
ขอมอีสานใต้-กำพูน (พิมาย-นครวัดนครธม)

(1) ผลการทดสอบตามรายการทดสอบ 5As จากการนำนักท่องเที่ยวเดินทางท่องเที่ยว
จำนวน 10 ราย ผลการประเมินโดยสรุปจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับนักท่องเที่ยวอาสาผลการประเมินแต่ละ
รายการสามารถนำมาเขียนแสดงเป็นรายการดังรายละเอียดในตารางที่ 4-6

ตารางที่ 4-6 ผลการทดสอบแหล่งท่องเที่ยวตามมาตรฐาน 5As

รายการ 5As	ผลการประเมินในภาพรวม
Attractions (จุดท่องเที่ยว)	ปราสาทขนาดใหญ่มีความน่าสนใจ แต่ปราสาทขนาดเล็กเสนออยู่ที่ชุมชน นักท่องเที่ยวชอบทำกิจกรรมกับชุมชนมากกว่าการเดินชมปราสาท
Activities (กิจกรรม)	กิจกรรมท่องเที่ยวมีความสนุกสนาน ประทับใจที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมกับ ชุมชน ทั้งการทำหมี่พิมาย การผลิตผ้าไหม ขนมหิน เก็บสมุนไพรป่าสาอาง
Accessibility (การเข้าถึง)	การเข้าถึงสะดวกสบาย ยกเว้นปราสาทปรังค์บ้านปรังค์ที่มีการก่อสร้าง ถนนใหม่ กิจกรรมบางจุดไกลเกินไปทำให้ต้องนั่งรถนานกว่า 45 นาที
Amenities (บ ริ ก า ร แ ล ะ ค ว า ม สะดวกสบาย)	นักท่องเที่ยวประทับใจกับการบริการและความสะดวกสบายจากการ บริการของชุมชน โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติ อาหารพื้นบ้าน
Accommodation (ที่พัก)	ที่พักสะดวกสบายแต่ไม่มีแอร์ นักท่องเที่ยวยอมรับได้ เนื่องจากชุมชนมี การต้อนรับที่ดี

(2) ผลการประเมินด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชน จากนักท่องเที่ยว
อาสาจำนวน 10 ราย ผลการประเมินโดยสรุปจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ในรูปแบบจัดลำดับความพึงพอใจ 3
ลำดับแรก ผลการจัดลำดับสามารถนำมาเขียนแสดงลำดับดังรายละเอียดในตารางที่ 4-7

ตารางที่ 4-7 ผลการประเมินจัดลำดับความพึงพอใจ 3 ลำดับแรกด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว

ชุมชน	กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์	การต้อนรับ	กิจกรรมเล่าเรื่อง
ชุมชนตะวันตกวัดเดิม	ทำหมี่ผัดหมี่ (1)		(1) ผัดหมี่
ชุมชนบ้านปรังค์	ผ้าไหม (3)	(1)	(3) ผ้าไหม
ชุมชนบ้านเชื้อเพลิง	รำกะโน้บตักตอง	(2)	
ชุมชนบ้านกู่	ผ้าไหม	(3)	
ชุมชนบ้านโคกเมือง	ทอเสื่อบ้านจักรยาน		
ชุมชนภูมิโตเต็ง	ขนมจีนพื้นเมือง (2)		(2) ขนมจีน

ชุมชนภูมิตาก๊อ	सानตะกร้า น้ำตาลโตนด		
----------------	----------------------	--	--

จากตารางที่ 4-7 กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนที่ได้รับคะแนนความพึงพอใจมากที่สุด 3 ลำดับแรก คือ ลำดับที่ 1 คือ กิจกรรมทำหมี่และผัดหมี่พืมา ย ชุมชนตะวันตกวัดเดิม อำเภอพืมา ย จังหวัด นครราชสีมา ลำดับที่ 2 คือกิจกรรมทำขนมจีนพื้นเมือง ณ ชุมชนภูมิโตเต็ง อำเภอบันทายศรี จังหวัดเสียม เรียบ ประเทศกัมพูชา และ ลำดับที่ 3 คือ กิจกรรมผ้าไหม ชุมชนบ้านปรางค์ อำเภอห้วยแถลง จังหวัด นครราชสีมา อีกทั้งกิจกรรมต้อนรับนักท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวประทับใจและพึงพอใจมากที่สุด ลำดับที่ 1 คือ ชุมชนบ้านปรางค์ อำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา ลำดับที่ 2 คือ ชุมชนบ้านเชื้อเพลิง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ และ ลำดับที่ 3 คือ ชุมชนบ้านกู๋ อำเภอกู๋ จังหวัดศรีสะเกษ

จากการดำเนินงานทดสอบเส้นทางด้วยการนำนักท่องเที่ยวอาสาเดินทางท่องเที่ยวจริง จำนวน 10 ราย ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่า นักท่องเที่ยวมีรายได้และอายุที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นเชิงบวกเกี่ยวกับ กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชนไปในทิศทางเดียวกัน โดยมองว่าการท่องเที่ยว ดังกล่าวให้ความรู้ สนุก เกิดการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมวิถีชุมชน หากมีโอกาสจะกลับมาใหม่และจะเดินทางด้วย ตนเอง ให้ค่าระดับคะแนนประสิทธิภาพโดยรวมอยู่ในระดับดี ประทับใจมาก โดยเฉพาะชุมชนต้อนรับดีมาก

นอกจากนี้ผลลัพธ์จากการเดินทางท่องเที่ยวร่วมกับนักท่องเที่ยวอาสา ยังประกอบไปด้วยข้อมูล รายได้ที่กระจายลงสู่ชุมชน ประด้วย ค่าที่พักโฮมสเตย์ 350 บาท/คน อาหารกลางวัน 150 บาท/คน อาหาร เย็น 150 บาท/คน ค่าทำกิจกรรมกับชุมชนกิจกรรมละ 2,500 บาท ค่าใช้จ่ายประกอบด้วย ค่าปราชญ์เล่าเรื่อง ค่าอุปกรณ์/ค่าวัสดุ ค่าสถานที่ เป็นต้น ค่าอาหารเบรกท่านละ 35 บาท ผ้าไหม ผืนละ 2,500 – 4,500 บาท ผ้าพันคอไหม ผืนละ 1,000 – 1,500 บาท

ที่สำคัญที่สุดในการดำเนินงานพบว่า ชุมชนมีความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชน สามารถคิดและจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ด้วยการนำทุนชุมชนมาใช้ สำหรับการจัดการกิจกรรมท่องเที่ยวสร้างสรรค์อันนำมาซึ่งเศรษฐกิจสร้างสรรค์ นักท่องเที่ยวกลุ่มนักศึกษาได้รับ การพัฒนาเกี่ยวกับมุมมองการท่องเที่ยวไทยแบบใหม่ ทั้งนักศึกษาท่องเที่ยวและนักศึกษากลุ่มการพัฒนาสื่อ เทคโนโลยีสารสนเทศ (เปลี่ยนมุมมองทางความคิดของนักท่องเที่ยววัยหนุ่มสาว) นักท่องเที่ยวอาสาช่วย ประชาสัมพันธ์เส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวช่วยประชาสัมพันธ์เส้นทางท่องเที่ยวด้วยโป รโมทผ่านเฟซบุ๊กแฟนเพจนำเที่ยวของนักท่องเที่ยว พาเพื่อนเที่ยว

อย่างไรก็ตามนักท่องเที่ยวมีข้อเสนอเพื่อการปรับปรุง ประกอบด้วย

(1) เพิ่มช่องทางประชาสัมพันธ์ เพราะเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวสนุกสนาน มีเรื่องราว น่าสนใจ ชุมชนน่ารัก อีกทั้งการดำเนินงานกิจกรรมการท่องเที่ยวลักษณะเช่นนี้เป็นการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน อย่างแท้จริง

(2) จัดกิจกรรมท่องเที่ยวอย่าซ้ำกัน เช่น ผ้าไหมซ้ำกัน 3 หมู่บ้าน หากซ้ำควรแสดงให้เห็นความ แตกต่างที่ชัดเจน

(3) เพิ่มสื่อเรื่องราว/เรื่องเล่าของชุมชน เพื่อให้ชุมชนนำเสนอแก่นักท่องเที่ยว การบอกเล่าปาก เปลาทำให้ความน่าสนใจลดลง นักท่องเที่ยวจินตนาการภาพตามไม่ได้

(4) สร้างโมบายแอปพลิเคชันเพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถวางแผนการท่องเที่ยวได้ด้วยตนเอง สามารถติดต่อประสานงานกับชุมชนได้ เช่น อยากเที่ยวเฉพาะพิมายกับเมืองต่ำ นักท่องเที่ยวจะวางแผนผ่านแอปพลิเคชันอย่างไร มีค่าใช้จ่ายเท่าไร ติดต่อใคร พักที่ไหน เป็นต้น (Add In จากระบบเดิมที่มีอยู่)

(5) สร้างส่วนของการติดต่อซื้อขายออนไลน์หรือฝากข้อความกับชุมชน เช่น การจองทัวร์ออนไลน์ ซื้อผ้าไหมออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชัน (Add In จากระบบเดิมที่มีอยู่)

(6) แอปพลิเคชันด้านความปลอดภัย ในกรณีต่างๆ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความคุ้มค่าและปลอดภัยเมื่อเดินทางมาท่องเที่ยวเส้นทางอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (Add In จากระบบเดิมที่มีอยู่)

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

จากผลการดำเนินงานของโครงการย่อยที่ 1 การค้นหาและถอดองค์ความรู้ทุนชุมชนเพื่อนำเสนอเส้นทางการท่องเที่ยวเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม) ผ่านการใช้งานระบบสารสนเทศจากโครงการย่อยที่ 3 การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการท่องเที่ยวเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม) และผลการประชุมจากโครงการย่อยที่ 2 ภาควิชาเครือข่ายแนะนำให้จัดทำรายการท่องเที่ยวโดยมีปราสาทเป็นสถานีแรกตอนเช้า และเป็นสถานีสุดท้ายในตอนเย็น เนื่องจากอากาศร้อน ทั้งนี้ในระหว่างวันควรจัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวมีประสบการณ์ร่วมกับชุมชน เช่น อาหารพื้นถิ่น เรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน ของที่ระลึก/ผลิตภัณฑ์ชุมชน รูปแบบกัมพูชา ราพิมายปุระ เป็นต้น

การดำเนินงานของแผนงานวิจัยเรื่องการสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชนเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม) ประกอบด้วยการทำงาน 3 ส่วนหลัก คือ

(1) การพัฒนาระบบและกลไกการสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชน ที่มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาช่วยในการขับเคลื่อนการดำเนินงาน ตั้งแต่ขั้นตอนการนำทุนชุมชนเข้าสู่ระบบด้วยการจัดเก็บทุนชุมชนลงฐานข้อมูลและแสดงผลเป็นแผนที่ทุนชุมชนที่เป็นดิจิทัล แล้วถอดองค์ความรู้เพื่อสร้างเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชน ส่งผลให้การดำเนินงานร่วมกันของชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทำได้สะดวก รวดเร็ว ก่อให้เกิดการทำงานที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในเวลาที่ดีลดลง ดังแสดงตัวอย่างเมื่อนำระบบและกลไกดังกล่าวมาใช้กับหมู่บ้านหนองเม็ก อำเภอบัวใหญ่ ที่มีการจัดเก็บข้อมูลลงฐานข้อมูลและสร้างเส้นทาง/กิจกรรมการท่องเที่ยวในเวลาที่ดีจำกัด

(2) สร้างเส้นทางการท่องเที่ยวจากกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนจากการวิเคราะห์ทุนชุมชนที่โดดเด่นและสามารถนำมาแปลงเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวใหม่ ๆ ให้กับนักท่องเที่ยว อีกทั้งยังสามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชน เมื่อชุมชนสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จากทุนชุมชนแล้วดำเนินการเชื่อมต่อกิจกรรมกับสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญเป็นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม) ที่สามารถเดินทางท่องเที่ยวได้จริงอย่างมีศักยภาพ

(3) การจัดกิจกรรมเพื่อทดสอบประสิทธิภาพประสิทธิผลการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชนเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม) นักท่องเที่ยวอาสา จำนวน 10 ราย ที่มีอายุ

และรายได้แตกต่างกัน แต่มีแนวคิดในการท่องเที่ยวเมื่อทดลองเที่ยวตามกิจกรรมของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชนเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กำปูชา (พิมาย-นครวัดนครธม) ที่ต้องมีการทำกิจกรรมกับชุมชนพร้อมกับเที่ยวชมปราสาท คือ ประทับใจ รู้สึกอยากกลับมาเที่ยวด้วยตนเอง อยากพาเพื่อนมาเที่ยว ในขณะที่เดียวกันนักท่องเที่ยวยังสังเกตเห็นความแตกต่างของแต่ละพื้นที่ที่เดินทางผ่าน ทั้งนครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ และ เสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา ทำให้เพิ่มความประทับใจในการเดินทางแม้ว่าระยะทางจะห่างกันในแต่ละจุดท่องเที่ยว

จากภาพรวมผลการดำเนินงานของแผนงานวิจัยเรื่อง การสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชนเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กำปูชา (พิมาย-นครวัดนครธม) รายละเอียดการสรุปผลงานวิจัยตามวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

5.1.1 สร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชนเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กำปูชา (พิมาย-นครวัดนครธม)

การสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชนเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กำปูชา (พิมาย-นครวัดนครธม) เป็นการดำเนินงานตามแนวคิดการสร้างมูลค่าจากต้นน้ำถึงปลายน้ำ (รายงานผลสรุปการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับผู้บริหารภาครัฐ หลักสูตร การสร้างมูลค่าจากต้นน้ำถึงปลายน้ำ, 2557) ซึ่งมีการนำทฤษฎีห่วงโซ่คุณค่า (Value Chain) มาใช้เป็นเครื่องมือในการการสร้างมูลค่าของสินค้าและบริการมาสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวโดยอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นหลัก ทั้งนี้การสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้วยการแปลงทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสังคม ทุนมนุษย์ ทุนกายภาพ และทุนการเงิน (กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเกษตรกร กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มทอเสื่อกก กลุ่มทอผ้าไหม) ให้กลายเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชน โดยกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชนดังกล่าวส่งผลให้ทุนมนุษย์กลายเป็นเป็นทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีค่าลอกเลียนแบบได้ยาก

กระบวนการสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชนเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กำปูชา (พิมาย-นครวัดนครธม) มุ่งเน้นให้ชุมชนเป็นผู้มองเห็นศักยภาพของทุนชุมชนทั้ง 5 ทุนของชุมชนผ่านระบบสารสนเทศและการสื่อสาร โดยชุมชนร่วมกันวิเคราะห์ทุนชุมชนที่โดดเด่นและสังเคราะห์ทุนชุมชนนั้นให้กลายเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชน นอกจากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ทุนชุมชนเพื่อแปลงให้เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยว ชุมชนยังต้องดำเนินการพัฒนาต่อยอดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์นั้นให้มีผลผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ของฝากที่เป็นตัวแทนของเอกลักษณ์อัตลักษณ์ชุมชน เมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางท่องเที่ยวและร่วมทำกิจกรรมกับชุมชนนักท่องเที่ยวจะต้องได้รับความประทับใจ ได้รับความรู้ ได้รับประสบการณ์ใหม่จากการร่วมทำกิจกรรมกับชุมชน กระบวนการสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชนเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กำปูชา (พิมาย-นครวัดนครธม) นี้ ยังส่งผลให้ชุมชนรู้จักตัวตนของตนเองมากขึ้น รู้สึกถึงคุณค่า/มูลค่าของทุนชุมชนของตนเอง สามารถคิดสร้างสรรค์และพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์ด้วยตัวของชุมชนเอง

กระบวนการสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชนเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พินาย-นครวัดนครธม) ทำงานภายใต้ระบบและกลไกการสร้างมูลค่าการท่องเที่ยว ที่มีการสำรวจจัดเก็บข้อมูลทุนชุมชนผ่านระบบสารสนเทศ การคิดวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลทุนชุมชนผ่านกระบวนการถอดองค์ความรู้ การทำงานร่วมกับเครือข่ายการท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์ข้อมูลผ่านระบบสารสนเทศทั้งแบบออนไลน์และออฟไลน์ เป็นการทำงานที่อยู่ภายใต้ความต้องการของนักท่องเที่ยว (Demand) ร่วมกับศึกษาความต้องการและศักยภาพของชุมชน (Supply) เพื่อนำทุนชุมชนมาแปลงเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยว ทั้งนี้การดำเนินงานสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวต้องวิเคราะห์ศักยภาพของทุนชุมชนทั้ง 5 ด้านก่อนนำมาแปลงเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนที่สามารถแสดงถึงเรื่องราวของชุมชนที่สอดคล้องและกลมกลืนกัน อันจะส่งผลให้เกิดเรื่องราวที่นักท่องเที่ยวต้องการสัมผัสเรียนรู้ถึงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน จนก่อให้เกิดเป็นความประทับใจอยากกลับมาเที่ยวอีก หรือซื้อของฝากของที่ระลึกของชุมชน

บทสรุปสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวตามแนวคิดของรายงานผลสรุปการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับผู้บริหารภาครัฐ หลักสูตร การสร้างมูลค่าจากต้นน้ำถึงปลายน้ำ (2557) การนำเสนอรูปแบบการสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชนเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พินาย-นครวัดนครธม) มีพื้นฐานการดำเนินการตามหลักแนวคิดของห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) ห่วงโซ่มูลค่า (Value Chain) การสร้างมูลค่า (Value Creation) และการเพิ่มมูลค่า (Value Added) โดยรูปแบบการสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชนเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พินาย-นครวัดนครธม) มีการแปรรูปทุนชุมชน (อาหาร อาชีพเสริม การแต่งกาย ศิลปวัฒนธรรม ภาษา ปรากฏชุมชน) ให้กลายเป็นทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว ซึ่งเน้นที่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) โดยชุมชน เนื่องจากพฤติกรรมความต้องการของนักท่องเที่ยวมักนิยมเดินทางท่องเที่ยวเพื่อสัมผัสกับวิถีชีวิตของชุมชน (Community-Based Tourism) แบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

5.1.2 สร้างเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พินาย-นครวัดนครธม)

จากระบบและกลไกการสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินงานสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชน โดยมีการวิเคราะห์ทุนชุมชนทั้ง 5 ทุน ซึ่งเป็นผลการสำรวจจัดเก็บและถอดองค์ความรู้นำมาสร้างเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จากโครงการย่อยที่ 1 หลังจากนั้นโครงการย่อยที่ 2 จึงดำเนินการสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวเพื่อเล่าเรื่องราวของวิถีชีวิตชุมชน วัฒนธรรมของชุมชนผ่านการทำกิจกรรมร่วมกับชุมชน เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้และประสบการณ์ใหม่ เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชน ผลการดำเนินงานของโครงการย่อยที่ 1 และโครงการย่อยที่ 2 เป็นการสร้างเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบภาพรวมของแต่ละจังหวัด แต่แผนงานวิจัยจะดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากโครงการย่อยที่ 1 และ 2 เพื่อสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวสายยาวข้ามประเทศ โดยใช้เงื่อนไขการเลือกชุมชนจากศักยภาพของทุนมนุษย์ (ความพร้อมในการต้อนรับและเล่าเรื่องของ

ชุมชน/ทุนทางสังคม) ระยะทาง ระยะเวลาที่ใช้สำหรับการเข้าถึงชุมชน/แหล่งท่องเที่ยว ความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยว ธรรมชาติของชุมชน (ทุนกายภาพ) ลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (ทุนทางวัฒนธรรม/ทุนการเงิน)

กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนเป็นกลไกหนึ่งในการสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นหัวใจสำคัญในการสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อย่างไรก็ตามการเชื่อมโยงชุมชนและปราสาทด้วยเรื่องราววิถีชีวิตของชุมชน เช่น อาหาร อาชีพหลัก อาชีพเสริม ปรากฏ ภาษา การแต่งกาย และศิลปวัฒนธรรม ยังคงเป็นจุดเน้นที่สำคัญในการสร้างมูลค่าการท่องเที่ยว อันนำมาซึ่งความภาคภูมิใจของชุมชนรวมถึงรายได้เสริมที่ได้จากการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน การบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว ตั้งแต่ขั้นตอนการวิเคราะห์ทุนชุมชน การเลือกทุนชุมชนที่มีจุดเด่นนำมาถอดองค์ความรู้จนกลายเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชน การสร้างกิจกรรมและเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชน การจัดกิจกรรมท่องเที่ยว/การต้อนรับนักท่องเที่ยว ก่อให้เกิดความรู้ใหม่และประสบการณ์ใหม่แก่ชุมชน

จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากทุนชุมชนและกิจกรรมการท่องเที่ยวจากโครงการย่อยที่ 1 และเส้นทางการท่องเที่ยวจากโครงการย่อยที่ 2 ประกอบด้วย เส้นทางท่องเที่ยวระยะสั้น จำนวน 11 เส้นทาง อันประกอบด้วย จังหวัดนครราชสีมาจำนวน 1 เส้นทาง จังหวัดบุรีรัมย์ 2 เส้นทาง จังหวัดสุรินทร์ 3 เส้นทาง จังหวัดศรีสะเกษ 4 เส้นทาง และกัมพูชาจำนวน 1 เส้นทาง ทั้งนี้หากมองเป็นเส้นทางท่องเที่ยวแบบสายยาวข้ามประเทศ จำนวน 2 เส้นทาง คือ ผ่านทางถนนเส้น 226 ข้ามแดนไปยังนครวัดนครธม ณ ด้านชายแดนช่องสะง่า 1 เส้นทาง และผ่านทางเส้นถนน 24 ข้ามแดนไปยังนครวัดนครธม ณ ด้านชายแดนช่องจอม 1 เส้นทาง กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างน้อยชุมชนละ 1 กิจกรรม แผนงานวิจัยนำเสนอเส้นทางท่องเที่ยวระยะสั้นของแต่ละจังหวัด และการท่องเที่ยวแบบระยะยาวข้ามประเทศ

การสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชน ประกอบด้วยชุมชนที่เข้าร่วมกิจกรรมสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชนเขตอารยธรรมอีสานใต้-กัมพูชา (พินาย-นครวัดนครธม) จำนวน 7 ชุมชน คือ (1) ชุมชนตะวันตกวัดเดิม กิจกรรมหมีพินาย ปราสาทหินพินาย อำเภอพินาย จังหวัดนครราชสีมา (2) ชุมชนบ้านปรางค์ กิจกรรมผ้าไหม ปราสาทปรางค์บ้านปรางค์ อำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา (3) ชุมชนบ้านโคกเมือง กิจกรรมปั่นจักรยาน/ทอเสื่อกก ปราสาทหินพนมรุ้ง ปราสาทเมืองต่ำอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ (4) ชุมชนบ้านเชื้อเพลิง กิจกรรมผ้าไหม/โฮมสเตย์ ปราสาทบ้านไพร อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ (5) ชุมชนบ้านกู่ กิจกรรมผ้าไหม/ขนมไปรษณีย์ ปราสาทปรางค์กู่ อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ (6) ชุมชนภูมิตาก๊อก ขนมหินเส้นสด จ.เสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา และ (7) ชุมชนภูมิโอดเต็ง สานตะกร้าหวาย/น้ำตาลตโนด จ.เสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา

อย่างไรก็ตามการสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชนควรมีการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลายเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่มีความต้องการที่แตกต่างกัน การหมุนทุน

ชุมชนที่ถูกพัฒนาแล้วมาเป็นฐานการพัฒนาให้ทุนชุมชนที่ยังไม่ได้รับการพัฒนา เช่น ชุมชนบ้านปรางค์ ปราสาทปรางค์บ้านปรางค์ อำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา มีการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเกี่ยวกับการผลิตผ้าไหม ในขั้นตอนถัดมาชุมชนอาจดำเนินการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากเสื่อกกมาเป็นกระเป๋าเสื้อที่เป็นของแถมให้นักท่องเที่ยวเมื่อซื้อผลิตภัณฑ์ผ้าไหม โดยนำรายได้จากผ้าไหมมาเป็นต้นทุนให้กับกลุ่มเสื่อกก อีกทั้งยังพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเกี่ยวกับการสานกระเป๋ากกและรับกระเป๋าพกกลับบ้าน หรือชุมชนควรมีการดำเนินงานเกี่ยวกับการวางแผนการท่องเที่ยวตลอดจนการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม ในลักษณะการสะสมทุนจากสินค้า เช่น ผ้า ช่วยนำไปสู่การลงทุนทำที่พักโฮมสเตย์และการประกอบการด้านการท่องเที่ยว หรือการอาศัยทุนกายภาพจากปราสาท หรือโบราณสถานเพื่อการท่องเที่ยวไปสู่การขออนุรักษ์ดูแลโบราณสถาน ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมในการดูแลมรดกวัฒนธรรมของชาติ

ผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลจากโครงการย่อยที่ 1 และโครงการย่อยที่ 2 พบว่าเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชนตามเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม) ที่น่าสนใจ สามารถนำไปใช้ในการทดสอบเส้นทางการท่องเที่ยวโดยนักท่องเที่ยวอาสาประกอบด้วย เส้นทาง 4 เส้นทางย่อย คือ

(1) เส้นทางท่องเที่ยวที่ 1 กินหมี่ นุ่งไหม ไปปราสาท

ประกอบด้วย ปราสาทหินพิมาย ชุมชนตะวันตกวัดเดิม อำเภอพิมาย ปราสาทปรางค์บ้านปรางค์ ชุมชนบ้านปรางค์ อำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา และพักโฮมสเตย์บ้านเชื้อเพลิง จังหวัดสุรินทร์

(2) เส้นทางที่ 2 นอนโฮมสเตย์ เก้แบบชาวกูย ลุย Angkor

ประกอบด้วย ชุมชนบ้านเชื้อเพลิง ปราสาทบ้านไพร ตำบลเชื้อเพลิง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ ชุมชนบ้านกู่ ปราสาทปรางค์กู่ ตำบลกู่ อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ และข้ามแดนไปยังตลาดไนท์มาร์เก็ต ณ เสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา

(3) เส้นทางที่ 3 ชมตะวัน ชิมขนมจีน แห่งเมืองพระนคร

ประกอบด้วย ปราสาทนครวัด/นครธม ชุมชนภูมิตาก๊อกร ชุมชนภูมิตำเต็ง ปราสาทบันไทสำเหร่ ปราสาทบันไทศรี และเดินทางข้ามแดนกลับประเทศไทย ร่วมกิจกรรมบายศรีต้อนรับกลับประเทศไทย ณ ชุมชนบ้านโคกเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

(4) เส้นทางที่ 4 นอนโฮมสเตย์ ปันจักรยาน ชมเมืองต่ำ ขึ้นเขาพนมรุ้ง

ประกอบด้วย ชุมชนบ้านโคกเมือง ตำบลจรเข้มาก อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ ปราสาทเมืองต่ำ ปราสาทหินพนมรุ้ง

หลักเกณฑ์ในการพิจารณาสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวประกอบด้วย (1) ทุนทางวัฒนธรรม อารยธรรมขอมหรือตัวปราสาท (2) ทุนกายภาพ เส้นทางเดินทาง ระยะทางและเวลาที่ใช้ในการเดินทางจากจุดหนึ่งไปอีกจุดหนึ่ง (3) กิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของชุมชน เช่น การผลิตผ้าไหม อาหารพื้นถิ่น เป็นต้น (4) ความพร้อมของชุมชน ผู้นำ ประชาชน ความร่วมมือร่วมใจของชุมชน (ทุนมนุษย์/ทุนสังคม) การดำเนินงานต้องวิเคราะห์ให้ครบ 5 ทุนชุมชน แต่เวลาจะกิจกรรมทุนที่สำคัญที่สุดคือทุนมนุษย์และทุนทางสังคม

5.1.3 ศึกษาประสิทธิภาพประสิทธิผลการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม)

ผลการศึกษาประสิทธิภาพประสิทธิผลการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม) ด้วยการนำนักท่องเที่ยวอาสาทดสอบเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชน ตามหลักการท่องเที่ยว 5As มีนักท่องเที่ยวอาสาเดินทางท่องเที่ยวจริง (Testing in Real Situation) จำนวน 10 ราย เดินทางระหว่างวันที่ 7 – 11 มิถุนายน 2561 ผลการดำเนินงานสรุปได้ว่า ประสิทธิภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม) ประเมินโดยนักท่องเที่ยวอยู่ในระดับดี ทั้ง 5 ด้าน คือ Attractions (จุดท่องเที่ยว) Activities (กิจกรรม) Accessibility (การเข้าถึง) Amenities (บริการและความสะดวกสบาย) Accommodation (ที่พัก)

อย่างไรก็ตามนักท่องเที่ยวอาสาแสดงความคิดเห็นว่า ปราสาทอารยธรรมขอมในฝั่งดินแดนประเทศไทย ประกอบด้วยปราสาทขนาดใหญ่และขนาดเล็กปะปนอยู่ตามเส้นทางท่องเที่ยว ซึ่งปราสาทขนาดเล็กไม่น่าดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวได้ แต่เมื่อเดินทางมาท่องเที่ยวแล้วกลับรู้สึกประทับใจกับการต้อนรับของชุมชน วัฒนธรรม/อาหารถิ่น มีความน่าสนใจ ประทับใจกว่าการเที่ยวปราสาทขนาดเล็ก กิจกรรมและการบริการของชุมชนนักท่องเที่ยวประทับใจมาก โดยเฉพาะกระบวนการผลิตหมี่พิมาย ผ้าไหม ทอเสื่อกก ขนมน้ำเงินแสนสด ส่วนที่พักและการเข้าถึงนักท่องเที่ยวเสนอแนะว่าไม่ยากให้การเดินทางระหว่างท่องเที่ยวห่างกันเกินกว่า 45 นาที อยากให้หาจุดเชื่อมต่อเกี่ยวกับการเดินทางที่มีระยะเวลาห่างกันมากกว่า 45 นาที

ผลจากการทดสอบเส้นทางท่องเที่ยวด้วยกลุ่มนักท่องเที่ยวอาสาจำนวน 10 ราย ข้อค้นพบจากการกิจกรรม คือ (1) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชน เป็นการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวต้องมีการจองกับชุมชน ซึ่งนักท่องเที่ยวและชุมชนต้องมีการประสานงานเกี่ยวกับความต้องการของนักท่องเที่ยว ก่อนการเดินทางเที่ยวจริง (2) การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในลักษณะเส้นทางท่องเที่ยวมีการเชื่อมต่อกันเป็นเส้นทางของกิจกรรม ชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวต้องพยายามหาจุดแตกต่างในความเหมือนกันทางวัฒนธรรม เช่น กิจกรรมผ้าไหม ชุมชนมีการผลิตผ้าไหม แต่ลายผ้า กระบวนการ หรือคุณภาพของผลิตภัณฑ์ จุดเด่นของแต่ละชุมชนแตกต่างกัน ดังนั้นชุมชนต้องมองหาความต่างเพื่อเป็นจุดขายของตนเองโดยยังคงเป็นส่วนหนึ่งของเส้นทางท่องเที่ยวนั้น (3) ชุมชนต้องสร้างเครือข่ายเพื่อนำเสนอเส้นทางท่องเที่ยวด้วยตนเอง ร่วมกัน เช่น ชุมชนบ้านปรางค์กับชุมชนบ้านห้วยแคนมีพื้นที่ห่างกันเพียง 17 กม. (4) ชุมชนต้องจัดเตรียมการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ เช่น ภาษา มัคคุเทศก์ท้องถิ่น เพื่อเตรียมรับมือกับผลกระทบที่ตามมา ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว เพื่อรองรับการจัดการท่องเที่ยวสมัยใหม่ การจัดหาจำลองวัฒนธรรมชุมชนในพื้นที่เมืองใหญ่ เช่น พัทยา ภูเก็ต เป็นต้น (5) ชุมชนต้องเตรียมวางแผนจัดการท่องเที่ยวแบบไร้ขยะ เพราะนักท่องเที่ยวมาพร้อมกับขยะ (6) การนำอาหารพื้นเมืองมาดัดแปลงให้ดูทันสมัยและแปลกใหม่ หรือสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ มีการสะสมทุนเพื่อพัฒนาต่อยอดทุนตัวใหม่ และ (7) ชุมชนต้องเตรียมบุคลากรสำหรับจัดวางการตลาดแบบดิจิทัล (Digital Marketing)

นอกจากข้อค้นพบที่ชุมชนและนักท่องเที่ยวจะต้องมีการติดต่อประสานงานก่อนเดินทางท่องเที่ยว ผลจากการทดสอบเส้นทางการท่องเที่ยวด้วยกลุ่มนักท่องเที่ยวอาสาจำนวน 10 ราย ข้อค้นพบที่เกี่ยวกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยว คือ (1) นักท่องเที่ยวชอบกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ กิจกรรมการท่องเที่ยวต้องเป็นกิจกรรมสร้างสรรค์ที่นักท่องเที่ยวได้ลงมือปฏิบัติเองเน้นความสนุกสนาน เช่น กิจกรรมผลิตขนมเงินแสนสด และรับประทานขนมเงินแสนที่ท้องถิ่น (ขนมเงินแสนสดที่นักท่องเที่ยวทำเอง) กิจกรรมผลิตหมี่พื้มาย และรับประทานอาหารที่ปรุงเองจากหมี่พื้มาย ผัดหมี่พื้มาย ยำหมี่พื้มาย (2) กิจกรรมต้อนรับเป็นจุดขายที่สำคัญ จำนวนผู้ต้อนรับและมิตรไมตรีมีผลต่อความรู้สึกของนักท่องเที่ยว การแสดงของเยาวชนในชุมชนมีผลต่อนักท่องเที่ยว (3) นักท่องเที่ยวชอบผลิตภัณฑ์หรือการท่องเที่ยวที่ได้เห็นวิถีชีวิต วัฒนธรรมของชุมชนอย่างแท้จริง ได้ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชน เป็นกิจกรรมที่สะท้อนถึงความเป็นธรรมชาติดั้งเดิมของชุมชน เช่น กิจกรรมการทำหมี่พื้มายเป็นวิถีการดำเนินชีวิตแบบดั้งเดิม หรือการผลิตผ้าไหมจากครั่งเรือน ณ หมู่บ้านบ้านปรานค์ หรือกิจกรรมการทำเส้นขนมเงินแสน เป็นต้น และ (4) นักท่องเที่ยวชอบความเป็นธรรมชาติดั้งเดิมของชุมชน เช่น อาหารท้องถิ่นจากผลผลิตในท้องถิ่น การใช้ภาษาที่ไม่เป็นขยะ นำใบตองมาห่ออาหาร เป็นต้น

5.2 อภิปรายผล

การดำเนินงานวิจัยเรื่องการสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชนเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พื้มาย-นครวัดนครธม) ดำเนินการทดสอบเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชนเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พื้มาย-นครวัดนครธม) ด้วยการประกาศรับสมัครนักท่องเที่ยวอาสา โดยมีจำนวนนักท่องเที่ยวอาสา จำนวน 10 ราย ผลการประเมินจากนักท่องเที่ยว พบว่าเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชนเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พื้มาย-นครวัดนครธม) สร้างความประทับใจและจะกลับมาเที่ยวซ้ำด้วยการรวมกลุ่มเพื่อนมาเที่ยวด้วยกัน อีกทั้งมีการช่วยบอกต่อนักท่องเที่ยวด้วยการสร้างคลิปวิดีโอแนะนำเสนอการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชนเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พื้มาย-นครวัดนครธม) ผ่านเพจพาเพื่อนเที่ยว (<https://www.facebook.com/พาเพื่อนเที่ยว-1302609369823764/>) เส้นทางท่องเที่ยวมีสองเส้นทางหลักในรูปแบบของเส้นทางข้ามประเทศ คือ

(1) ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโคราช-บุรีรัมย์-สุรินทร์-ศรีสะเกษ 2 เส้นทาง : ถนนหมายเลข 226 กับ ถนนหมายเลข 24

(2) ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไทย-กัมพูชา 2 เส้นทาง คือ ด้านช่องจอม จ.สุรินทร์ และ ด้านช่องสะง่า จ.ศรีสะเกษ

ผลจากการทดสอบเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชน จากการดำเนินงานจัดกิจกรรมท่องเที่ยวซึ่งมีนักท่องเที่ยวอาสาเดินทางท่องเที่ยวจริง (Testing in Real Situation) พบว่าการดำเนินงานดังกล่าวช่วยกระจายนักท่องเที่ยวและกระจายรายได้ลงสู่ชุมชน โดยมีการซื้อสินค้าชุมชนโดย

นักท่องเที่ยว ๑ หมู่บ้านเชื้อเพลิง เป็นจำนวนมากกว่า 15,000 บาท ผ้าไหมผืนละ 3,500 บาท จำนวน 4 ผืน ผ้าพันคอผืนละ 1,500 บาท จำนวน 3 ผืน แสดงให้เห็นถึงการกระจายตัวการท่องเที่ยวสู่ชุมชนและกระจายรายได้สู่ชุมชนอย่างแท้จริง

จากผลการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยววัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชนเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม) พบว่าการสร้างเรื่องราวความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับปราสาท เพื่อสร้างมูลค่าให้กับการท่องเที่ยวโดยเน้นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ (Creative Economy) เป็นแนวทางหนึ่งในการสร้างให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ที่จะรักษาไว้ซึ่ง วัฒนธรรม ประเพณี ทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิปัญญาที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน รวมถึงเรียนรู้ที่จะดูแลรักษาโบราณสถานและโบราณวัตถุที่มีค่าของประเทศ ด้วยการนำทุนชุมชนทางกายภาพ ทางวัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ ทักษะความสามารถของคนในชุมชน มาสร้างมูลค่าทางการท่องเที่ยว ก่อให้เกิดเศรษฐกิจที่ดีในชุมชน การดำเนินการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวดังกล่าวสะท้อนกลับไปให้ชุมชนว่า ชุมชนจะต้องร่วมกันรักษาไว้ซึ่ง ทุนชุมชนทางกายภาพ (โบราณสถาน โบราณวัตถุ แหล่งน้ำ ป่าไม้ เป็นต้น) การดำเนินวิถีชีวิตชุมชน ทักษะความสามารถของคนในชุมชน ความสามัคคี การดำเนินชีวิตตามวัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อที่ดี เพราะสิ่งเหล่านี้นำมาซึ่งมูลค่าการท่องเที่ยว

นอกจากนี้การนำแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) ร่วมกับการพัฒนาเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ (Creative Economy) ทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ร่วมกันกับนักวิจัยในการนำองค์ความรู้ของชุมชนมาสร้างการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในชุมชน ในขณะเดียวกันหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องมีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวอย่างเป็นรูปธรรม เช่น หน่วยงานส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว บริษัทเอกชน หน่วยงานด้านการศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิ ชุมชน ต้องมีเครือข่ายในการทำงานที่เข้มแข็งสำหรับการสร้างสภาพแวดล้อมหรือระบบนิเวศด้านการท่องเที่ยว (Tourism Ecosystem) ที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างเต็มรูปแบบ เช่น สนับสนุนเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อเป็นแรงขับเคลื่อนสภาพแวดล้อมการท่องเที่ยว มัคคุเทศก์ท้องถิ่น การสร้างบรรยากาศแห่งการท่องเที่ยว การเดินทางสะดวกสบาย ระบบขนส่งสาธารณะที่ชัดเจนและปลอดภัย ตรงเวลา นักท่องเที่ยวสามารถวางแผนการเดินทางด้วยตนเองได้ เนื่องจากปัจจุบันนักท่องเที่ยวนิยมเดินทางท่องเที่ยวด้วยตนเองมากขึ้น ตัวอย่างระบบสารสนเทศและการสื่อสารที่สนับสนุนการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ

สรุปผลการวิจัยพบว่าการสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยทุนชุมชนเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พิมาย-นครวัดนครธม) ช่วยให้เกิดประโยชน์กับชุมชนและนักท่องเที่ยวดังต่อไปนี้

(1) ทุนชุมชนสามารถนำมาแปลงเป็นทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชนได้ นั่นคือชุมชนสามารถนำทุนชุมชนมาทำการศึกษา วิเคราะห์ และสังเคราะห์จนเกิดเป็นกิจกรรม สินค้า/บริการด้านการท่องเที่ยว ชุมชนมีความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนาคุณภาพของสินค้าและบริการ

(2) เกิดเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชนระหว่าง ไทย-กัมพูชา คือ การท่องเที่ยวผ่านทางด่านช่องจอม จ.สุรินทร์ และ ช่องสะงำ จ.ศรีสะเกษ

(3) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชน ก่อให้เกิดการกระจายนักท่องเที่ยวและกระจายรายได้สู่ชุมชน สินค้าขายดี คือ ผ้าไหมบ้านเชื้อเพลิง จ.สุรินทร์

(4) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชน ก่อให้เกิดความภูมิใจและรู้จักตัวตนของตนเองมากขึ้น เอกลักษณ์อัตลักษณ์ของชุมชนถูกค้นหาและนำเสนอต่อกันนักท่องเที่ยวผ่านนักเล่าเรื่องหรือปราชญ์ชุมชน

(5) นักท่องเที่ยวเกิดการเรียนรู้และได้รับประสบการณ์ใหม่จากการเดินทางท่องเที่ยวในลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชน

ผลจากการดำเนินงานจัดกิจกรรมท่องเที่ยวอาสา พบว่า เงื่อนไขในการเดินทางท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยว คือ (1) การจองทัวร์ล่วงหน้า เพื่อให้ชุมชนมีเวลาในการจัดเตรียมกิจกรรมและสถานที่ (2) ของใช้ส่วนตัวเมื่อมีการพักที่โฮมสเตย์ชุมชน หากนักท่องเที่ยวไม่สะดวกในการใช้เครื่องใช้ส่วนตัวที่ชุมชนจัดเตรียมไว้ให้ นักท่องเที่ยวต้องเตรียมมาเอง เช่น สบู่ ยาสีฟัน ผ้าเช็ดตัว ผ้าเช็ดหน้า เป็นต้น (3) อาหาร นักท่องเที่ยวต้องมีการประสานงานกับชุมชนเกี่ยวกับอาหาร เช่น บางท่านไม่รับประทานปลาร้าและอาหารของชุมชนอาจมีส่วนผสมของปลาร้า เป็นต้น

ผลการดำเนินการทดสอบเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชน จากการดำเนินงานจัดกิจกรรมท่องเที่ยวซึ่งมีนักท่องเที่ยวอาสาเดินทางท่องเที่ยวจริง (Testing in Real Situation) พบว่านักท่องเที่ยวประทับใจการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวดังกล่าวโดยจะชวนเพื่อนที่ไม่สามารถเดินทางมาด้วยในรอบนี้มาเที่ยวใหม่โดยจะทำหน้าที่พาเพื่อนเที่ยวเพราะมีประสบการณ์แล้ว อีกทั้งมีการซื้อสินค้าชุมชนโดยนักท่องเที่ยว ณ หมู่บ้านเชื้อเพลิง เป็นจำนวนมากกว่า 15,000 บาท ผ้าไหมผืนละ 3,500 บาท จำนวน 4 ผืน ผ้าพันคอผืนละ 1,500 บาท จำนวน 3 ผืน แสดงให้เห็นถึงการกระจายตัวการท่องเที่ยวสู่ชุมชนและกระจายรายได้สู่ชุมชนอย่างแท้จริง นอกจากนี้ นักท่องเที่ยวมีการบอกต่อนักท่องเที่ยวอาสา ตาม Facebook Fan Page พาเพื่อนเที่ยว (<https://www.facebook.com/พาเพื่อนเที่ยว-1302609369823764/>) นักท่องเที่ยวประทับใจกับการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชนของทุกชุมชน ทั้งหมีพิมาย ไหมบ้านปรางค์ จังหวัดนครราชสีมา ไหมสุรินทร์และสมุนไพรปราสาทบ้านไพร วัฒนธรรมชาวกูย หมู่บ้านกู่ จังหวัดศรีสะเกษ นักท่องเที่ยวรู้สึกถึงการเปิดโลกการท่องเที่ยว เนื่องจากยังไม่เคยเดินทางท่องเที่ยวลักษณะดังกล่าว นักท่องเที่ยวมีแนวโน้มในการกลับมาเที่ยวใหม่ อีกทั้งนักท่องเที่ยวยังมีการบอกต่อกับสังคม ด้วยการสร้างคลิปนำเสนอการท่องเที่ยวผ่านเพจพาเพื่อนเที่ยว (<https://www.facebook.com/พาเพื่อนเที่ยว-1302609369823764/>)

แต่อย่างไรก็ตามนักท่องเที่ยวข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเดินทาง ระยะทางระหว่างจุดท่องเที่ยวมีระยะทางไกลและใช้เวลาเดินทางมากกว่า 45 นาที การเดินทางไม่ราบเรียบด้วยถนนทางเข้าหมู่บ้านมีลักษณะไม่ดี จึงขอเสนอแนะให้มีการจัดกิจกรรมคั่นระหว่างการเดินทางด้วยการเพิ่มจำนวนหมู่บ้านหรือแหล่งท่องเที่ยวอื่น คั่นเวลาระหว่างการเดินทาง เช่น จากหมู่บ้านกู่ ไปด้านชายแดนช่องสะง่า จากช่องสะง่า เดินทางไปนครวัด นครธม เป็นต้น นอกจากนี้ นักท่องเที่ยวนำเสนอว่าไม่ควรจัดกิจกรรมที่ซ้ำกันหรือหากซ้ำกันต้องแสดงให้เห็น

ความแตกต่างที่ชัดเจน เช่น ผ้าไหม โคราช บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ มีกระบวนการผลิตผ้าไหมเหมือนกันทุกหมู่บ้าน เป็นต้น ยอยากให้งัดกิจกรรมที่สามารถพักที่กัมพูชามากกว่า 1 คืน

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะด้านการพัฒนาต่อยอดงานวิจัย

จากข้อมูลพฤติกรรมและความต้องการของชุมชนที่มีความสอดคล้องกับนักท่องเที่ยว เมื่อชุมชนต้องการพัฒนาตนเองเพื่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชนและในขณะเดียวกันนักท่องเที่ยวเองมีความต้องการมัคคุเทศก์ท้องถิ่นในการให้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวหรือต้องการให้มีการนำเที่ยวโดยมัคคุเทศก์ท้องถิ่น การมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลายจะทำให้นักท่องเที่ยวสนใจเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลายนั้น ส่งผลให้มีการสร้างประสบการณ์ใหม่ ๆ จากการเดินทางท่องเที่ยวไปตามสถานที่ต่างๆ ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงมีข้อเสนอแนะให้มีการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้การท่องเที่ยวโดยชุมชนตามเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา โดยมีการสร้างเป็นหลักสูตรระยะสั้น (อบรมเชิงปฏิบัติการ: Workshop) ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชน มีระยะเวลาการฝึกอบรม 420 ชั่วโมง สถานที่ฝึกคือชุมชนโดยชุมชนนั้นมีความประสงค์จะพัฒนาตนเองไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานทั้งในระดับประเทศและระดับสากล ทั้งนี้ผลการอบรมหลักสูตรระยะสั้นนี้จะมีผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม คือ (1) ชุมชนได้รับการสนับสนุนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐาน สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้จริง มีใบเกียรติบัตรรับรองโดยสถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (2) ชุมชนมีความรู้ความสามารถในการพัฒนาตนเองจากฐานความรู้เดิมของชุมชน จากทุนชุมชนเอง ทำให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้และการพัฒนาชุมชนไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชนที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง (3) เขตพื้นที่อีสานใต้มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยชุมชนที่ได้รับการรับรองมาตรฐานเพิ่มขึ้นอย่างน้อยจังหวัดละ 1 ชุมชน

หลักสูตรระยะสั้น เป็นหลักสูตรที่นักวิจัยเป็นเพียงพี่เลี้ยงในการอบรมให้ความรู้ ส่วนการลงมือปฏิบัติเพื่อแปลงทุนชุมชนที่มีอยู่ให้กลายเป็นทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนจะดำเนินการโดยชุมชน หลักสูตรระยะสั้นมีเนื้อหาประกอบด้วย 4 ด้าน คือ

1) ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนให้ได้มาตรฐานระดับประเทศ มีชุมชนบ้านโคกเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นกรณีศึกษา เป็นตัวอย่างให้ศึกษาดูงานและแบ่งปันประสบการณ์การพัฒนาชุมชนสู่ชุมชนท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานระดับประเทศ

2) ด้านการค้นหาทุนชุมชนและสกัดองค์ความรู้เพื่อสร้างการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และเศรษฐกิจสร้างสรรค์โดยชุมชน เป็นการต่อยอดจากโครงการย่อยที่ 3 เป็นการนำระบบและความรู้ที่ได้ถ่ายทอดลงสู่ชุมชน เพื่อให้ชุมชนสามารถใช้งานและดูแลระบบสารสนเทศได้ด้วยตนเอง เช่น การนำข้อมูลเข้าระบบการศึกษาข้อมูลในระบบ เช่น พิจารณาทุนชุมชนและเส้นทางบนแผนที่ทุนชุมชน แผนที่ท่องเที่ยว แผนที่

พฤติกรรมของนักท่องเที่ยว แล้วนำมาสร้างเป็นเส้นทางการท่องเที่ยวใหม่ เพิ่มกิจกรรมท่องเที่ยวสร้างสรรค์ เพิ่มประเพณี/วัฒนธรรมที่อาจมีการนำกลับมาสร้างสีสันให้กับการท่องเที่ยวในชุมชนของตน เป็นต้น

3) การสร้างเส้นทางและโปรแกรมการท่องเที่ยวภายในชุมชน กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ การทดสอบเส้นทางและโปรแกรมการท่องเที่ยวภายในชุมชน

4) การสร้างสื่อดิจิทัลเพื่อส่งเสริมการตลาด รวมถึงใช้งานเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชน เป็นการต่อยอดจากโครงการย่อยที่ 3 เป็นการนำระบบและความรู้ที่ได้ถ่ายทอดลงสู่ชุมชน เพื่อให้ชุมชนสามารถใช้งานและดูแลระบบสารสนเทศได้ด้วยตนเอง เช่น การนำข้อมูลเข้าระบบ การพัฒนาสื่อเพื่อส่งเสริมการตลาด การสร้างเส้นทางท่องเที่ยวภายในชุมชน การสร้างแผ่นพับ ใบปลิว การประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่างๆ ผ่านระบบสารสนเทศหรือเฟสบุ๊ก เป็นต้น

5) การสร้างมัคคุเทศก์ท้องถิ่น มีการนำข้อมูลรายละเอียด เรื่องราว/เรื่องเล่า ของชุมชน มาสร้างเป็นรูปแบบที่สามารถนำเสนอได้ง่าย มัคคุเทศก์ท้องถิ่นของแต่ละชุมชนสามารถทำหน้าที่นำเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพจากสื่อดิจิทัลหรือเครื่องมือในการเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ทั้งนี้เนื้อหาส่วนการสร้างมัคคุเทศก์ท้องถิ่น เป็นการต่อยอดงานของนักวิจัยเขตพื้นที่ จังหวัดศรีสะเกษ อาจารย์ประจำสาขาวิชาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งมีการดำเนินการอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่นให้กับชุมชนบ้านสมอ ปราสาททามจาน รวมถึงปราสาทปรังค์กู ชุมชนบ้านกู จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งมีการดำเนินการเกี่ยวกับการอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ยุวมัคคุเทศก์ประจำชุมชนอย่างต่อเนื่อง

6) การประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชน ผ่านการท่องเที่ยวโดยนักท่องเที่ยวอาสาหรือนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาเยี่ยมชมชุมชน

7) ระบบนิเวศอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว (The Ecosystem Tourism) นอกจากการช่วยให้เกิดการขับเคลื่อนการท่องเที่ยว ระบบยังสามารถช่วยการส่งเสริมการตลาดผลิตภัณฑ์ของชุมชน โดยนักท่องเที่ยวสามารถติดต่อกับผู้ผลิตคือชุมชนได้โดยตรงหากต้องการสินค้าชุมชนในรูปแบบอื่น เช่น การติดต่อซื้อขาย การส่งจองผ้าไหม การประกาศขายผ้าไหมลายใหม่ ชุมชนสามารถนำมาเสนอขายให้กับสมาชิกหรือนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวสามารถส่งจองผ้าไหมออนไลน์ ก่อให้เกิดสังคมคนรักผ้าไหมในสังคมโลกออนไลน์ เป็นต้น

5.3.2 ข้อเสนอแนะด้านการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

(1) เพิ่มพื้นที่ศึกษาไปยัง อุบลราชธานี สระแก้ว และ ลาว ทั้งนี้เนื่องจากระบบสารสนเทศที่พัฒนาโดยโครงการย่อยที่ 3 เรื่องการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการประชาสัมพันธ์ และส่งเสริมการท่องเที่ยวตามเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา (พินาย-นครวัดนครธม) รวมทั้งระบบและกลไกนำไปสร้างการท่องเที่ยวที่ชุมชนซึ่งได้ถูกนำไปทดสอบใช้งานกับหมู่บ้านหนองเม็ก อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา ที่พบว่าสามารถนำไปประยุกต์ใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นระบบงานวิจัยของแผนงานวิจัยเรื่อง การสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนชุมชนตามเขตอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา

(พินาย-นครวัดนครธม) สามารถนำไปใช้เพื่อประโยชน์สำหรับการสร้างชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สร้างสรรค์โดยชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(2) สร้างเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวอาหารถิ่น (อีสานอาหารถิ่นอารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชา) หรือเส้นทางผ้าไหม (ท่องเที่ยวเส้นทางสายไหมอีสานใต้-กัมพูชาสำหรับผู้มีรายได้ดี) เส้นทางการเรียนรู้อารยธรรมขอมอีสานใต้-กัมพูชาสำหรับเด็กและเยาวชน เป็นต้น

(3) นำระบบสารสนเทศที่พัฒนาไปใช้เพื่อสนับสนุนการทำงานของโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนของรัฐบาล เช่น โครงการหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยว (OTOP Village) ซึ่งมีจำนวน 102 หมู่บ้านทั่วประเทศไทย

(4) การนำกิจกรรมการท่องเที่ยวและเส้นทางท่องเที่ยวไปสู่กลุ่มเป้าหมายใหม่ เช่น กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มเด็ก ตัวอย่างเช่น กิจกรรมผ้าไหม ณ ชุมชนบ้านปรางค์ อำเภอยะผิง จังหวัดนครราชสีมา กิจกรรมผ้าไหม ณ ชุมชนบ้านโคกเมือง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ กิจกรรมผ้าไหม ณ ชุมชนบ้านเชื้อเพลิง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ กิจกรรมผ้าไหม ชุมชนบ้านกู่ อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ สามารถนำมาเชื่อมต่อเป็นเส้นทางผ้าไหม ให้บริการแก่ผู้สูงวัยที่ชื่นชอบการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวัฒนธรรม มีกำลังซื้อเนื่องจากผ้าไหมมีราคาแพง อีกทั้งกิจกรรมผ้าไหมดังกล่าวสามารถนำมาสร้างเป็นเส้นทางการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมให้แก่เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้ว่าผ้าไหมมีกระบวนการผลิตอย่างไร แต่ละพื้นที่มีเทคนิคกระบวนการที่แตกต่างกัน เส้นไหมของแต่ละพื้นที่ ลายผ้าของแต่ละพื้นที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน

บรรณานุกรม

กลุ่มวิชาการและมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว กองพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว (2560) *คู่มือบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism Destination Management)* ตุลาคม 2560 เข้าถึงที่: <http://www.trdnrru.net/img/poster1/project01.pdf>

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (2540) วิถีไทย : *การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม)*, กรุงเทพฯ : โครงการวิถีทรรศน์, 2540

ดำเกิง โถทอง และคณะ (2550) *เส้นทางการท่องเที่ยวสายอารยธรรมขอมในประเทศไทย กัมพูชาและลาว*, สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

ทัศนีย์ นาคเสนีย์. (2555). *การศึกษาเพื่อพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวตามรอยอารยธรรมทวารวดี - ขอมในจังหวัดราชบุรี ประเทศไทย ราชบุรี*: มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง.

ปิยพงศ์ พุฒินิชย์ (2559) *รายงานสถานการณ์และแนวโน้มธุรกิจ/อุตสาหกรรม ไตรมาส 2 ปี 2559* หน่วยวิจัยธุรกิจกลุ่มอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง ส่วนวิจัยธุรกิจและอุตสาหกรรม ศูนย์วิจัยเศรษฐกิจ ธุรกิจ และเศรษฐกิจฐานราก ธนาคารออมสิน

ณัฐินี ทองดีและกนก บุญศักดิ์ (2560) *การจัดการตลาดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมลุ่มน้ำโขง ซี มูล เพื่อเชื่อมโยงการท่องเที่ยวประเทศไทย ลาว และเวียดนาม* วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 หน้า 122-137

นิพัทธ์ แยมเดช (2559) *จากต้นแบบธรรมิกราชของพระเจ้าอโศกมหาราชสู่บทบาทพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 พระราชาผู้บรรเทาทุกข์ของทวยราษฎร์ : ภาพสะท้อนจากจารึกประจำอำเภอโคกสาลา, ดำรงวิชาการ. ปีที่ 14 ฉบับที่ 1 (ม.ค.-มิ.ย. 2558) หน้า 169-203*

นิรันดร์ กุลทอนันท์ และธิดิพงศ์ พิรุณ (2551) *การพัฒนาการท่องเที่ยวเส้นทางอารยธรรมขอม* วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2551 หน้า 14-26

นุชนารถ รัตนสุวงศ์ชัย (2554) *กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม* วารสารมนุษยศาสตร์ ปีที่ 18 ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2554

ปริณา ลาปะ (2558) *พฤติกรรมการท่องเที่ยวจังหวัดนครราชสีมาของนักท่องเที่ยวชาวไทย วารสารวิชาการบริหารธุรกิจ* สมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย (สสอท.) ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2558

ไพศาล กาญจนวงศ์ และ รักธิดา ศิริ (2561) *พฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารทางการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวจีนที่เดินทางมาเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่* วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา 13(1) มกราคม-เมษายน 2561

เมตตา วิวัฒนานุกูล, 2559, *การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม*, ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพฯ

ธนกฤต สังข์เฉย (2555) *ความแตกต่างทางมิติวัฒนธรรมกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยว (Cross-Cultural Dimension Differences in Tourist Behavior)*, วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ปีที่ 31 ฉบับที่ 5 กันยายน - ตุลาคม 2555

ธกฤต เนียบแหลม และคณะ, 2558, *แผนงานการถอดองค์ความรู้เชิงประวัติศาสตร์ฝั่งเมืองเชียงใหม่ โดยใช้หลักการจัดการเชิงวิศวกรรมความรู้ผ่านเทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนด้านการท่องเที่ยว*, สนับสนุนโดยสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

ลักกรินทร์ นิยมศิลป์ (2558) *มรดกอาเซียน มรดกโลก*, ประชากรและการพัฒนา ปีที่ 35 ฉบับที่ 6 สิงหาคม-กันยายน 2558, สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

สายใจ ทันการและคณะ (2558) *การวิจัยและพัฒนาการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวจังหวัดบุรีรัมย์ด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์* โครงการวิจัยได้รับทุนสนับสนุนจากสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ พ.ศ. 2558

สุพาดา สิริกุดตา (2557) *แนวทางการสร้างมูลค่าเพิ่มของแหล่งท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยวของจังหวัดสิงห์บุรี ประเทศไทย* วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปีที่ 17 ฉบับเดือนมกราคม-ธันวาคม 2557

อชิษฐาน ไชยเรือง, บุญทัน ดอกโธสง สอาด บรรเจิดฤทธิ์ และบุญเรือง ศรีเหรียญ, 2558, *ยุทธศาสตร์การพัฒนากิจการบริการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนตามเส้นทางแอ่งอารยธรรมขอมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง*, วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน 2558

อัญชนา จิตสุทธิญาณ และคณะ (2555). *การศึกษาวิจัยจารึกกลุ่มปราสาทตาเมือน*. กรุงเทพฯ:ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.

เอื้อมพร หลินเจริญ (2555). *เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ* วารสารการวัดผล
การศึกษา ปีที่ 17 ฉบับที่ 1 กรกฎาคม 2555 มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Emili Roger Ciurana Simó , 2012, *Development of a Tourism recommender system*, Master of Science Thesis in Artificial Intelligence (UPC-URV-UB)

F. Moreno, E. Restrepo and J. A. Guzmán, 2015, *Recognition of highly frequent sets of tourist sites*, Ingeniería e Investigación, 35(1), 71-78. DOI:
<http://dx.doi.org/10.15446/ing.investig.v35n1.44063>